

**Департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації
Комунальний вищий навчальний заклад Київської обласної ради
«Академія неперервної освіти»**

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Частина 2

**Біла Церква
2017**

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради
«Академія неперервної освіти»
Протокол № 1 від 02 лютого 2017 року*

Організація та зміст професійної орієнтації учнівської молоді : [за матеріалами роботи слухачів ООЗО на базі Броварського навчально-виховного об'єднання Броварської міської ради Київської області] : збірник. Частина 2 / автори-укладачі І.О.Ткачук, С.В.Сліпкань ; за ред. Т.Л. Панченко. – Біла Церква : КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти», 2017. – 163 с. [з додатками до уроків, заходів на CD].

Авторський колектив:

Берлюта О.В., Бондар К.С., Броварець О.М., Бугаєнко І.М., Гажала О.А., Журбас С.О., Кисіль С.В., Левченко Н.В., Малюк Я.В., Мельник Н.А., Панченко Т.Л., Пастушенко О.І., Поплавська В.В., Сліпкань С.В., Ступенко О.В., Фень Т.В., Шульга О.Б.

Рецензенти:

Бондарук І. П., кандидат педагогічних наук, завідувач відділу методики викладання суспільствознавчих дисциплін КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти»;

Микитюк Л. М., методист відділу виховної роботи КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти».

Збірник укладено за результатами роботи обласного опорного закладу освіти на базі Броварського навчально-виховного об'єднання Броварської міської ради Київської області з проблеми «Організація та зміст професійної орієнтації учнівської молоді».

Видання містить нормативно-правове забезпечення функціонування профорієнтаційної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах, методичні рекомендації та коментарі, розробки занять, профорієнтаційних заходів.

Пропоновані розробки профорієнтаційних заходів та занять презентують інноваційний підхід до організації профорієнтаційної роботи в системі освіти.

Презентації профорієнтаційної роботи, розробки уроків, заходів розміщено на диску з приміткою:

ООЗО БНВО 2016

Збірник адресовано практичним психологам, соціальним педагогам, педагогам-організаторам, вчителям технологій, вчителям початкових класів, середньої та старшої школи.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методичні засади професійного самовизначення старшокласників.....	7
РОЗДІЛ 2. Форми і методи профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю.....	9
РОЗДІЛ 3. Профорієнтаційна робота зі старшокласниками як засіб їхнього соціокультурного розвитку.....	22
3.1. Профорієнтаційний тренінг «Знайомтеся, підприємливість» (Бондар К.С.).....	23
3.2. Профорієнтаційне заняття з елементами тренінгу «На порозі професійного вибору» (Ступенко О.В.).....	27
3.3. Профорієнтаційне заняття з елементами тренінгу «Як зробити правильний вибір професії» (Броварець О.М.).....	30
3.4. Профорієнтаційна гра «Показуха» (Пастушенко О.І.).....	35
3.5. Профорієнтаційне заняття з елементами тренінгу «Вибір професії або задача з багатьма невідомими» (Берлюта О.В.).....	39
3.6. Профорієнтаційне заняття з елементами тренінгу «Формула вибору професії» (Бугаєнко І.М.).....	44
3.7. Профорієнтаційний тренінг «Карта життя: самостійний вибір майбутньої професії» (Фень Т.В.).....	50
3.8. Профорієнтаційна гра «Людина і професія» (Малюк Я.В.).....	57
3.9. Профорієнтаційна гра «Сучасний час – сучасні професії» (Журбас С.О.).....	64
3.10. Профорієнтаційна гра «Крок у майбутнє» (Мельник Н.А.).....	66
3.11. Інтелектуальна гра з елементами профорієнтації «Комп'ютер і професія» (Левченко Н.В.).....	72
3.12. Профорієнтаційний захід «Я і світ моїх професій» (Кисіль С.В.).....	83
3.13. Профорієнтаційний конкурс «Турнір знавців професій» (Берлюта О.В.).....	88
3.14. Урок з елементами профорієнтації «Предмет креслення, його зміст, мета та завдання» (Гажала О.А.).....	94
3.15. Заняття з елементами профорієнтації «Підприємницька діяльність» (Сліпкань С.В.).....	97
3.16. Заняття з елементами профорієнтації «Категорія «Забруднення». Основні антропогенні джерела забруднення навколишнього середовища» (Поплавська В.В.).....	100

3.17. Профорієнтаційний захід «Твоє майбутнє в твоїх руках» (Шульга О.Б.)	113
3.18. Інтелектуальна гра-змагання «По сходинках бізнесу» (Сліпкань С.В.)	122
РОЗДІЛ 4. Роль сім'ї та школи у професійному самовизначенні учнів.....	125
4.1. Професійне самовизначення як психологічний феномен (Панченко Т. Л.)	125
4.2. Психолого-педагогічний супровід професійного самовизначення учнів (Панченко Т. Л.).....	130
4.3. Методичні матеріали для організації роботи з батьками	137
РОЗДІЛ 5. Методичні рекомендації щодо організації профорієнтаційної роботи в навчальному закладі.....	142
Відомості про авторів.....	162

ВСТУП

Питання професійної орієнтації завжди були у центрі уваги держави і суспільства, але сьогодення потребує принципово нових підходів до організації та функціонування системи професійної орієнтації зростаючого покоління. Суттєвою проблемою, що постає під час входження людини у професійне середовище, є її відповідність як носія потенційних можливостей виконання конкретних функцій рівню вимог професійного середовища. Вирішенню означеної проблеми сприяють відповідні суспільні засоби, значуща роль серед яких належить системі професійної орієнтації учнівської молоді. Вдало організована професійна орієнтація учнівської молоді забезпечує оптимальний вибір професії, професійного навчання та визначення напрямів професійної діяльності учнів.

Пропонований Вашій увазі збірник містить методичні матеріали з мультимедійними додатками створені слухачами обласного опорного закладу освіти з проблеми «Організація та зміст професійної орієнтації учнівської молоді», який функціонував на базі Броварського навчально-виховного об'єднання Броварської міської ради Київської області протягом 2013-2016 років.

Обласний опорний заклад освіти об'єднав 26 колег-однодумців, педагогів міських і сільських шкіл Київської області, різної вікової та кваліфікаційної категорії. Це дало змогу підійти до вивчення проблеми «Організація та зміст професійної орієнтації учнівської молоді» всебічно, адже правильно організована професійна орієнтація учнівської молоді сприяє свідомому професійному самовизначенню, цілеспрямованому розвитку професійних здібностей, забезпечує прояв соціально-економічної ініціативи, інтелектуальної та трудової незалежності особистості, підвищує соціальну та професійну мобільність потенційного працівника, стимулює ефективне використання трудового потенціалу та пошук найефективніших засобів покращення професійно-кваліфікаційного рівня.

Метою даної збірки є розкриття сутності процесу професійного самовизначення старшокласників у процесі профорієнтаційної роботи, окреслення сукупності форм та методів педагогічної роботи які мають спрямовуватися на розробку стратегії і тактики побудови індивідуальної освітньої траєкторії учня та стратегії його професійного зростання у майбутньому.

Перший розділ збірника присвячений теоретико-методичним засадам професійного самовизначення старшокласників через виокремлення певних компонентів.

В другому розділі розкривається сутність процесу професійного самовизначення старшокласників, який задає зміст професійної орієнтації, окреслює сукупність форм та методів педагогічної роботи. Подана класифікація форм і методів профорієнтаційної роботи зі старшокласниками в процесі

навчання значно активізує якість підготовки особистості до професійного самовизначення, створює умови для творчого використання педагогами виділених традиційних та сучасних засобів педагогічної роботи. Їх використання дасть можливість запровадити у навчально-виховний процес школи особистісного підходу до проблем професійного самовизначення школярів у сучасних умовах.

Третій розділ містить власні напрацювання слухачів ООЗО щодоактивізацію професійного самовизначення старшокласників, підібрані форми та методи профорієнтаційної роботи та їх реалізація через різноманітні види пізнавально-перетворюючої діяльності навчально-виховного процесу: розробки занять, профорієнтаційні заходи та презентації.

В четвертому розділі розкритий зміст сімейного виховання, роль батьків у професійному самовизначенні учнів.

Авторський колектив збірника сподівається, що їхній досвід допоможе педагогам в організації професійної орієнтації під час проведення занять, профорієнтаційних заходів.

Саме професійна орієнтація у системі підготовки дітей та учнівської молоді до професійної діяльності може сформувавши у них готовність до суспільно корисної, продуктивної праці, мотивацію до навчання і самонавчання, надасть змогу отримати базові знання та навички, що забезпечать постійне оволодіння новими знаннями, комунікативні навички; уміння користуватися сучасними інформаційними технологіями; здатність до соціальної взаємодії, успішної співпраці в команді; уміння перетворювати нові знання на інноваційні технології.

РОЗДІЛ 1

Теоретико-методичні засади професійного самовизначення старшокласників

Сучасні вимоги професійного середовища, для яких характерне широке використання інформаційних і комп'ютерних технологій, швидке впровадження досягнень науки і техніки у виробничий процес, формують соціальне замовлення на працівників, які здатні швидко адаптуватися до динамічного виробництва, легко переходити від одного виду праці до іншого, здатні до безперервного самовдосконалення впродовж життя.

Головна проблема, яка виникає під час входження людини у професійне середовище, є її відповідність, як носія потенційних можливостей виконання конкретних функцій, рівню вимог професійного середовища. Для вирішення означеної проблеми існує ряд суспільних засобів і серед них чільне місце належить системі професійної орієнтації учнівської молоді.

Важливість цієї ланки підготовки особистості до життя та майбутньої праці суттєво зросла в умовах реформування системи середньої освіти в Україні й надання їй профільної спрямованості. Адже запровадження профільного навчання у старшій школі певним чином змінює традиційне бачення процесу професійного самовизначення учнівської молоді.

По-перше, об'єктивно задана потреба в учнів після закінчення 9 класу обрати майбутній профіль навчання у старшій школі, через запровадження допрофільної підготовки учнів, яка здійснюється у 8-9 класах з метою професійної орієнтації учнів. Реалізується такий напрям педагогічної роботи за рахунок змін у меті, змісті, структурі та організації навчально-виховного процесу.

По-друге, профільна спеціалізація навчання у старшій школі передбачає збільшення кількості годин на вивчення профільних предметів й у такий спосіб задається майбутня галузь професійної діяльності учня. За таких умов науково-методичне забезпечення профорієнтаційної роботи зі старшокласниками має набути певного змісту, який задається суспільно-гуманітарним, природничо-математичним, технологічним, художньо-естетичним та спортивним напрямками профільного навчання. При цьому профільне самовизначення особистості конкретизується відповідно до майбутньої галузі професійної діяльності, що висуває підвищені вимоги до забезпечення усвідомленого і обґрунтованого професійного самовизначення. Профільне самовизначення старшокласника є етапом професійного самовизначення особистості, і розглядаємо як процес цілеспрямованих і послідовних самозмін, спрямованих на узгодження досягнутих і ще неарелізованих можливостей особистості та вимог обраного або ж бажаного профілю навчання. Результатом сформованості такого самовизначення є готовність учня до вибору профілю навчання у старшій школі, який задає галузь його майбутньої професійної

діяльності. Саме тому мета профорієнтаційної роботи у процесі допрофільного навчання має лежати у площині забезпечення готовності учня до профільного самовизначення, а у процесі профільного навчання його готовності до професійного самовизначення в обраній галузі професійної діяльності.

Професійне самовизначення старшокласників є процесом узгодження дитиною знань про різноманіття і вимоги професії (Образ «Я – у світі професій») зі сформованими та усвідомленими нею в процесі розвитку можливостями та потребами (образ «Я»). Проміжною ланкою між вимогами обраної професії і можливостями учня є його самодіяльність (власні емоційно-вольові зусилля вихованця) у напрямі зрівноважування об'єктивних вимог професійного простору (об'єктивно задана потреба обрати майбутню професію у 10-11 класі) та суб'єктивних факторів (майбутні професійні домагання) оволодіння в майбутньому бажаною професією. Результатом такого узгодження є вибір майбутньої професії і побудова програми досягнення у ній професійної майстерності.

Підготовка до професійного самовизначення учнівської молоді забезпечується через такі компоненти:

1. Світ професій, що поєднує у собі знання про види професійної праці людини та напрями профільного навчання у старшій школі.

2. Образ «Я», який поєднує у собі знання про індивідуальні особливості учня, його можливості і домагання, напрями самовдосконалення до рівня вимог бажаного профілю навчання у старшій школі.

3. Технологія вибору профілю навчання і майбутньої професії, яка поєднує у собі знання правил вибору учнем майбутнього профілю навчання і професії, його уміння складати та корегувати індивідуальну освітню траєкторію, аналізувати суперечності і уникати усталених помилок.

4. Профільні проби, які передбачають виконання проектних і проектно-технологічних робіт за суспільно-гуманітарним, природничо-математичним, технологічним, художньо-естетичним та спортивним напрямом профільного навчання.

Реалізація складових підготовки старшокласників до професійного самовизначення у процесі допрофільної та профільної підготовки забезпечить:

- виховання в учнів ставлення до себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності, усвідомлення своєї індивідуальної неповторності, відповідальності та впевненості у досягненні майбутнього професійного успіху;

- активізацію процесів самопізнання, самооцінки та актуалізацію потреби в самовдосконаленні;

- формування системи знань учнів про зміст та структуру світу професій, сучасні вимоги соціального середовища до фахівців на ринку праці, стратегію і тактику реалізації визначених напрямів власного кар'єрного зростання у майбутньому;

- ознайомлення учнів із способами і прийомами прийняття обґрунтованих рішень про вибір майбутньої професії, забезпечення їх практичним досвідом

пошуку необхідної інформації для розробки або ж удосконалення стратегії професійного зростання у майбутньому.

РОЗДІЛ 2

Форми і методи профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю

Підготовка учнівської молоді до професійного самовизначення забезпечується різноманітними формами і методами профорієнтаційної роботи. Їх реалізація створює умови для включення школярів у різноманітні види пізнавально-перетворюючої діяльності навчально-виховного процесу школи. Розпочинається профорієнтаційна діяльність учнів з ознайомлення зі світом професій та основами сучасного виробництва. Саме це стає підґрунтям для формування стійкого і дієвого інтересу до певної професії.

Згодом форми та методи профорієнтаційної роботи спрямовуються на підготовку учнів старшої школи до самостійного та усвідомленого профільного самовизначення. Результатом такої діяльності старшокласників є трансформація інтересу до професії у професійний інтерес і побудова на цій основі професійних намірів, які змістовно віддзеркалюють індивідуальну освітню траєкторію.

У 10-11 класах форми та методи профорієнтаційної роботи спрямовані на активізацію професійного самовизначення учнів у процесі профільного навчання. Означена діяльність передбачає розвиток у школярів потенціалу професійного самовдосконалення і реалізується у побудові програми професійного зростання у майбутньому.

Дещо пізніше профорієнтаційні засоби спрямовуються на допомогу молоді, що навчається, здійснити фахову спеціалізацію. Працевлаштування та втілення програми професійного зростання – кінцева мета профорієнтаційного супроводу професійного самовизначення особистості.

Вище означені форми та методи професійної орієнтації можна розподілити на загальні та специфічні. Загальні форми та методи використовуються на будь-яких етапах професійного розвитку особистості. Специфічні визначаються завданнями окремих його чотирьох етапів:

1. Підготовчий етап – здійснюється від народження та протягом навчання дитини в школі. На цьому етапі основна професійна консультація–спостереження, виявлення, обґрунтування та створення відповідних умов для розвитку індивідуальності кожного окремого школяра. Реалізується за рахунок включення дитини в різноманітні форми навчально-трудова діяльності (громадська, спортивна і т.п.).

2. Основний етап. Завдання профорієнтаційної роботи на цьому етапі полягає у підготовці старшокласників до самостійного та свідомого вибору майбутньої професії. Реалізуються означені завдання за рахунок сукупності форм та методів активізації професійного самовизначення (спеціалізований курс профорієнтаційного спрямування, профконсультаційна допомога,

розвиток необхідних в майбутньому професійно-важливих якостей в процесі допрофільного і профільного навчання).

3. Уточнюючий етап. Форми та методи профорієнтаційної роботи спрямовані на допомогу випускникам шкіл та студентам професійних навчальних закладів у конкретизації фахової підготовки.

4. Завершальний етап. Специфіка форм та методів визначається завданнями допомоги випускникам у працевлаштуванні та формуванні індивідуального стилю професійної діяльності на конкретному робочому місці. Закінчується цей процес побудовою перспективи професійного зростання у майбутньому.

Форми профорієнтаційної роботи.

Форма профорієнтаційної роботи – це спосіб взаємодії профконсультанта і суб'єкта професійного самовизначення, який заздалегідь визначений певним порядком, місцем та організаційною процедурою проведення. Форми профорієнтаційної роботи залежать від складу і кількості осіб, місця проведення, тривалості роботи. Згідно цих характеристик форми профорієнтаційної роботи поділяються на загальні, які традиційно використовуються у навчально-виховному процесі школи та специфічні, яким притаманні особливості профорієнтаційної діяльності вчителя та учнів.

До загальних форм відносяться:

- індивідуальні;
- групові;
- колективні;
- класні і позакласні;
- шкільні і позашкільні.

Специфічні форми профорієнтаційної роботи можна розподілити:

- за тривалістю (разові, короткострокові, середньотривалі, довготривалі);
- за напрямом допомоги (учні, батьки, вчителі);
- за змістом допомоги (інформаційні, діагностичні, формуючі).

Разові форми профорієнтаційної роботи проводяться у тих випадках, коли необхідно актуалізувати проблему вирішення професійного самовизначення особистості. Їхня тривалість може сягати не більше однієї академічної години. Така форма роботи проводиться у тих випадках, коли у школярів виникає потреба, за досить високого рівня готовності до професійного самовизначення, з'ясувати окремі питання інформаційного або ж діагностичного характеру. Також ця форма профорієнтаційної роботи має місце у тих випадках, коли учень звертається за підтвердженням власного рішення про вибір того чи іншого напрямку професійної підготовки.

Методика проведення означеної форми роботи має такий порядок дій:

- встановлення контакту з учнем та створення відповідної атмосфери;
- визначення та формулювання проблеми і її актуалізація разом з старшокласником;
- визначення мети та обговорення плану можливих дій;
- уточнення варіантів вирішення проблеми;

- узагальнення результатів взаємодії та формування позитивної мотивації на виконання виробленого рішення.

Короткотривалі форми профорієнтаційної роботи реалізуються протягом трьох-п'яти зустрічей, кожна з яких триває впродовж однієї академічної години. Як правило таку форму доцільно використовувати із старшокласниками, які потребують глибокої інформації професіографічного та діагностичного характеру для ствердження у власному професійному виборі. Здебільшого це учні, котрі потребують підтримки у професійному виборі та його узгодженні з планами батьків відносно професійного майбутнього дітей. За таких обставин до такої форми діяльності доцільно залучати також батьків, вчителів, класних керівників, майстрів виробничого навчання та інших зацікавлених осіб. На відміну від разової форми роботи під час короткострокової профконсультант має можливість зупинитися більш детально на проблемі і використати необхідну і достатню сукупність методів психолого-педагогічного впливу.

Середньотривалі форми профорієнтаційної роботи, як правило, використовуються в тих випадках, коли вирішення актуальної проблеми учня неможливе під час короткотривалої зустрічі. Така форма роботи налічує 10-15 контактів профконсультанта і учня. Здебільшого вона використовується в тих випадках, коли проблеми професійного самовизначення старшокласників глибші і супроводжуються іншими особистісними проблемами (діти з яскраво вираженою неадекватною самооцінкою, частково профнепридатні до обраної професії, з порушенням у емоційно-вольовій сфері й об'єктивними перешкодами для адекватного самоствердження). Залежно від кількості учнів організаційні форми профорієнтаційної роботи поділяються також на індивідуальні, групові та колективні.

Індивідуальна форма роботи – це глибоке комплексне вивчення школяра, його інтересів, нахилів, стану здоров'я та фізичного розвитку, уваги, мислення тощо з метою виявлення індивідуальності та неповторності і формування на цій основі готовності до професійного самовизначення. Доброзичливість, наявність раніше підготовленої достатньої діагностичної інформації про школяра та відповідного довідкового матеріалу – умови, які позитивно впливають на ефективність означеної форми роботи.

Групова форма роботи – це взаємодія профконсультанта та певної групи учнів. Група – обмежена в розмірах спільність людей, які виділені з соціального цілого на основі певних ознак. Кількість, структура та склад групи визначаються метою та завданнями діяльності для якої вона створена. Такі групи організовуються для впливу в системі міжособових стосунків з метою розвитку соціально-психологічної компетентності, навичок спілкування та взаємодії. Ці групи середньотривалі (від кількох днів до кількох місяців), діяльність у них ненормована та нерегламентована. Головний метод роботи в групі – вільна дискусія без попередньо прийнятого плану у поєднанні з ігровими методами. Обговорення питань будуються відповідно до принципу «тут і зараз», тобто аналізуються проблеми безпосередніх учасників групової

динаміки. Досить висока активність старшокласників у роботі групи дозволяє вирішувати складні проблеми професійного самовизначення (формування адекватної самооцінки, ціннісних орієнтацій).

Доцільно означену форму роботи проводити з використанням ігрових методів, а в її основі покласти принципи та правила роботи груп психотренінгу. Дана форма роботи може проводитись як факультатив. Метою її проведення є формування адекватної самооцінки, усвідомлення індивідуальних особливостей кожного, ознайомлення з вимогами професій та ін.

Ефективність цієї форми роботи в психологічних дослідженнях визначається специфікою групового спілкування. Включення учнів у таку діяльність дозволяє розкрити суб'єктивний внутрішній світ однієї людини та проаналізувати світоглядну позицію іншими. У спілкуванні людина самовизначається, пізнає власні індивідуальні особливості, виробляє адекватну самооцінку. Комунікативна, інтерактивна та перцептивна сторона спілкування впливає на суб'єктивне сприйняття професіографічної інформації і на цій основі, згідно об'єктивних вимог групи, відбувається взаємне узгодження дій. Результатом такої діяльності є груповий вплив на конкретну особистість.

Обов'язковим компонентом групового спілкування є гностичний, який передбачає пізнання людини людиною в безпосередній діяльності. Саме це актуалізує головні механізми самопізнання – ідентифікацію та рефлексію.

Сутність ідентифікації полягає в тому, що в процесі взаємодії пізнається актуалізовані профконсультантом явища та події з однієї сторони, а з іншої – ототожнюються учасником групи, суб'єктом ідентифікації, властивості явищ і подій. Така діяльність дає можливість учаснику групи розпізнати та усвідомити ті якості, на основі якої особистість може бути віднесена до певної групи, зразка, еталону тощо.

Рефлексія – процес самопізнання власних внутрішніх особливостей. Крім двох головних механізмів позитивно впливають на професійне самовизначення також і інші психологічні механізми. До них належать: переконання, навіювання і т.д., які актуалізуються в спеціально організованих групах.

Методика проведення групової форми роботи передбачає реалізацію декількох етапів. На першому етапі учні включаються у різноманітні ділові ігри. Мета такої ігрової діяльності – в умовах невимушеної, позитивно-емоційної ситуації поглибити знання про індивідуальні особливості школярів (особливості їхнього темпераменту, характеру, пам'яті, уваги, уяви).

Доцільно звернути увагу на те, що обов'язковим елементом роботи групи на цьому етапі виступає обговорення виявлених індивідуальних особливостей кожного учасника групи. Така робота впливає на формування у старшокласників адекватної самооцінки.

На другому етапі доцільно включити згаданих старшокласників до системи ігор, які імітують певні види професійної діяльності, що найбільш повно відповідають особливостям її учасників. Мета таких ігор полягає в ознайомленні учнів з специфікою певних професій та вимогами, які вони висувають до виконавців. Проведення такої форми роботи дозволяє

сформувати в кожного учасника групи позитивне ставлення до обраної професії. Групове складання професіограми бажаної в майбутньому професії для кожного учасника групи одне з найважливіших завдань такої форми роботи.

На третьому етапі групової форми роботи необхідно включити старшокласників у профорієнтаційні ігри, які дозволять їм «приміряти» вимоги конкретної професії до власних індивідуальних особливостей. Групова дискусія, яка виникає в процесі проведення ігор на цьому етапі повинна чітко спрямовуватися керівником групи у необхідному напрямі.

На четвертому етапі доцільно включити старшокласників у профорієнтаційні ігри, які моделюють процес вибору професії. Мета цього етапу групової форми роботи – допомогти учасникам групи остаточно визначитися у своїх професійних намірах. Керівнику групи бажано підбирати на цьому етапі такі ігри, які вчать учнів основам прийняття рішення про вибір майбутньої професії. Означена процедура включає формулювання мети, обґрунтування шляхів досягнення мети та ін.

Проведення ігрових методів у роботі профорієнтаційних груп досить інформативне та результативне. Зупинимося на деяких її особливостях та опосередкованих перевагах. Після закінчення групової форми профорієнтаційної роботи у керівника групи є можливість провести соціометричний зріз (виділити лідерів підгрупи, стосунки), визначити певні психологічні особливості окремих учнів, підгруп, а також групи загалом і т.п.

В цілому використання ігрових методів у групових формах профорієнтаційної роботи має бути творчим і виходити з наявного контингенту учнів та їх особистісних і вікових проблем у професійному самовизначенні.

У процесі проведення профорієнтаційних ігор у діяльності групи потрібно звернути увагу на окремі елементи активізації учасників групи. До них належать:

- включення в ігрову професійну діяльність різноманітних видів взаємодії учасників (прийняття та зміна ролей, ситуація «дзеркало», ситуація каруселі та ін.);
- зміна ігрових умов (маніпуляція з часом та простором, незвичайний вигляд головних героїв та ін.);
- додаткові допоміжні процедури (короткі письмові завдання, окремі завдання найбільш пасивним учасникам т ін.).

Колективна форма профорієнтаційної роботи передбачає і використовується для проведення заходів, які стосуються значної кількості школярів (анкетування, розповідь тощо). Домінуючою формою колективної профорієнтаційної роботи зі школярами є урок.

Урок – це систематично застосовна для рішення завдань навчання, виховання і розвитку особистості форма організації діяльності постійного складу педагогів і учнів у визначений відрізок часу.

На уроці, залежно від змісту матеріалу, вирішуються такі профорієнтаційні завдання:

- повідомлення професіографічної інформації;
- виховання у школярів відповідального і активного ставлення до свідомого і самостійного вибору майбутньої професії;
- розвиток пізнавальної активності, ініціативності, самостійності, творчості, спостережливості;
- стимулювання особистості до самоосвіти, самооцінки, самопізнання та самовдосконалення;
- формування необхідних в майбутньому професійно важливих якостей особистості, вірного розуміння сутності професійного самовизначення та мотивів вибору професії.

Під час вивчення матеріалу, як правило, використовуються різноманітні види діяльності учнів та вчителя. Тому, згідно структури, уроки поділяють на: комбіновані, вивчення нових знань, узагальнення і систематизації вивченого, контролю і корекції знань і умінь практичного їх застосування.

Здебільшого в практиці застосовуються комбіновані уроки, в процесі яких раціонально поєднуються різні види пізнавальної діяльності школярів. На таких заняттях учні отримують нові знання (наприклад класифікація професій), потім поглиблюють здобуту інформацію (складають колективно професіограму професії), а згодом закріплюють теоретичні відомості на отриманому індивідуальному завданні (складають професіограму обраної професії) і т.д.

Обов'язковою складовою комбінованого уроку є практична робота, під час виконання якої учні мають можливість розвивати свої знання з певної теми, виявляти прогалини в них і визначати шляхи їх удосконалення. Крім того практичні роботи допомагають дитині усвідомити одержані теоретичні відомості. Виконання практичних завдань спонукає учнів до формування самооцінки і самоконтролю. Особливе значення практичні заняття мають при вивченні блоку питань, пов'язаних з розумінням загальних понять про деякі психічні процеси та індивідуальні особливості особистості, які необхідно враховувати при виборі професії. Діти, досліджуючи свої якості під час виконання практичних робіт, виробляють уміння самоаналізу та аналізу професії, які необхідні для свідомого і обґрунтованого професійного самовизначення.

Усний журнал. Ефективною формою профорієнтаційної роботи в школі є проведення усного журналу. Усний журнал є груповою формою організації діяльності учнів. В основі цієї форми профорієнтаційної роботи лежить самостійне вивчення школярами змісту професій. На відміну від інших форм усне повідомлення школярів доцільно доповнювати демонстрацією наочності (фотографії, ілюстрації, демонстрація фільмів, обговорення фрагментів книг), що надає цьому заходів захоплюючий характер, емоційне сприйняття матеріалу.

Профорієнтаційні вечори. Досить поширеною формою профорієнтаційних заходів є вечори. Тематика вечорів різноманітна і залежить від інтересів учнів. Перед їх проведенням бажано вивчити за допомогою бесіди, анкетних опитувань пізнавальні інтереси майбутніх учасників

профорієнтаційного вечора. Для активізації профорієнтаційної діяльності школярів потрібно провести конкурс на кращий сценарій заходу. Попередньо учням також пропонується план вечора та перелік літератури для обрання теми повідомлення. Про своє бажання виступити учні повідомляють педагога за декілька днів до проведення вечора. Вчитель перевіряє готовність учасника та за необхідності допомагає в підготовці виступу.

Профорієнтаційна конференція. В процесі профорієнтаційної роботи можна використати і таку форму, як конференція. Тема конференції, як правило, визначається сучасними вимогами професійного середовища до фахівців на ринку праці.

Конференції можуть бути і читацькими. Таку форму роботи можна проводити безпосередньо в бібліотеках. Їх метою є ознайомлення учнів з бібліотечним фондом, з правилами користування бібліотекою, бібліографічними довідниками, каталогами, картотекою. Означена форма профорієнтаційної роботи готує учнів до ведення власної картотеки з питань профорієнтаційного характеру, знайомить школярів з джерелами професіографічної інформації (повідомлення в журналах, газетах тощо). До проведення читацької конференції готуються учні, працівники бібліотеки, педагоги.

Профорієнтаційні диспути. Цікавою і корисною формою профорієнтаційної роботи є диспути. Участь у них школярів розвиває мовлення, вміння виділяти головне, відстоювати власні переконання. Для участі в диспуті бажано запросити спеціалістів з обговорюваної проблеми, а для підготовки диспуту доцільно залучити викладачів різних навчальних дисциплін. До диспуту готують плакати та ілюстровані питання для обговорення. Ефективність цієї форми роботи визначається якістю попередньої підготовки.

Творчі конкурси. Однією з форм профорієнтаційної роботи можуть бути творчі конкурси. Домінуюча діяльність учнів при проведенні конкурсів – творчий пошук розв’язання питань професійного самовизначення. Навчити учнів творчо підходити до вирішення актуальних проблем, дати їм можливість відчувати від цього задоволення – найважливіші виховні завдання цієї форми профорієнтаційної роботи. Різноманітність конкурсних завдань дає можливість учневі проявити себе, розкрити власні здібності і виявити свої можливості.

«Круглий стіл». Однією з ефективних форм профорієнтаційної роботи є «Круглий стіл». Ця форма належить до навчальних дискусій. В її основі лежить колективне обговорення актуальної для її учасників проблеми. В процесі колективної роботи учні разом із запрошеними (викладачі вузу, вчителі, батьки, представники бізнесу) обмінюються досвідом, вчать вести дебати, переконувати, аналізувати, вислуховувати співрозмовника та формулювати запитання.

Екскурсії. Важливою формою наочного ознайомлення школярів з виробництвом і умовами праці тих чи інших спеціалістів, з основними професіями підприємства чи установи, системою професійної освіти і т.п. є екскурсії. Для успішного проведення екскурсії необхідно чітко визначити дату

проведення. Будь-яка екскурсія складається з трьох етапів: підготовка, проведення і підведення підсумків екскурсії. В процесі підготовки вчитель розробляє план, відвідує об'єкт екскурсії, уточнює її маршрут, час проведення, домовляється про виділення екскурсовода, з котрим погоджує план екскурсії, готує зміст вступної бесіди та перелік питань, на які учні повинні отримати відповідь в процесі екскурсії, погоджує заходи по забезпеченню безпеки перебування учнів на підприємстві.

Розпочинають екскурсію зі вступного слова екскурсовода про історію підприємства, його продукцію, успіхи колективу, про домінуючі спеціальності і попит ринку праці на фахівців. В той же час учнів знайомлять із правилами техніки безпеки на підприємстві. Далі учні оглядають основні цехи, знайомляться з головними технологічними лініями виробництва, новою технікою, спостерігають за діяльністю робітників різних професій безпосередньо у виробничих умовах.

В кінці профорієнтаційного заходу екскурсовод відповідає на запитання учнів. По закінченні екскурсії школярі складають звіти, їх перевіряє вчитель і після того підводяться підсумки екскурсії.

Методи профорієнтаційної роботи.

Термін «метод» означає шлях, спосіб просування до істини, до очікуваного результату. У педагогічній практиці під методом прийнято розуміти упорядкований спосіб діяльності по досягненню навчально-виховних цілей. При цьому відзначають, що способи навчальної діяльності вчителя (викладання) і способи навчальної діяльності учнів (навчання) тісно зв'язані між собою і взаємодіють. Варто розрізняти поняття «метод» і «методика». Методика – розгорнута у часі система методів, процедур і правил, які регулюють послідовність здійснення теоретичних і практичних прийомів та операцій просування до очікуваного результату. Конкретність і унікальність методики визначається специфікою суб'єкта і об'єкта взаємодії, їхніми цілями і завданнями, зовнішніми умовами та ін.

Метод характеризується трьома ознаками: метою діяльності, способом засвоєння і характером взаємодії суб'єктів.

Методи характеризуються:

- способами профорієнтаційної роботи педагога і способами діяльності учнів у їхньому взаємозв'язку;
- специфікою їхньої діяльності з досягнення різних профорієнтаційних цілей.

Під методами професійної консультації учнів слід розуміти способи спільної діяльності педагога і учнів, які забезпечують підготовку школярів до професійного самовизначення.

Методи поділяється на:

- пояснювально-ілюстративні, або репродуктивні (бесіда, розповідь, пояснення, лекція, демонстрація та ілюстрація явищ і процесів);

- інформаційно-пошукові (проблемний виклад, евристичні бесіди, методи організації дослідницької діяльності, спостереження, робота з навчальною та іншою літературою);

- активні методи (ділові ігри, метод занурення з елементами гри, «мозковий штурм», контекстне навчання, ігри-вправи, розгляд і аналіз ситуацій, тематичні дискусії, виробничі задачі з використання технічних, технологічних і економічних ситуацій, змагальні методи і ін.).

Остання група методів дозволяє формувати знання і вміння учнів шляхом включення їх у інтенсивну пізнавальну діяльність, при цьому активізуються всі психологічні механізми забезпечення діяльності школярів. Ці методи формують складні психічні новоутворення особистості, її спрямованість (також і професійну), характер, здібності, розвивають емоційно-вольову сферу учнів.

У педагогічній науці склалися визначені підходи до вибору методів залежно від конкретних обставин і об'єктивних умов навчально-виховного процесу. Вибір методів педагогічної взаємодії визначається:

- загальними цілями виховання і розвитку учнів;
- особливостями змісту профорієнтаційної роботи;
- особливостями методики профорієнтаційної роботи на різних етапах професійного самовизначення учнів;
- метою, завданнями і змістом матеріалу конкретного профорієнтаційно-профконсультаційного заходу;
- часом, відведеним на вирішення тієї чи іншої проблеми;
- віковими особливостями учнів, рівнем їх потенційних можливостей;
- рівнем підготовленості учнів (освіченості, вихованості і розвитку);
- матеріальним оснащенням, наявністю устаткування, приладів, технічних засобів, комп'ютерів;
- можливостями і особливостями педагога, рівнем його теоретичної і практичної підготовки, методичної майстерності.

Врахування означених вище умов дає можливість педагогу приймати рішення про вибір методів профорієнтаційної роботи (словесних, наочних чи практичних, репродуктивних чи пошукових, методів контролю і самоконтролю).

Отже, залежно від змісту матеріалу, рівня підготовленості учнів до сприймання нової інформації, матеріальної бази і методичної підготовленості педагога на профорієнтаційних заняттях застосовується комплекс методів. Їх поєднання створює умови для розвитку творчої активності школярів, активізації їх професійного самовизначення.

Бесіда. Найбільш широко у профорієнтаційній роботі застосовують метод бесіди. Цей метод дає змогу під час викладу нового матеріалу спиратися на життєвий досвід учнів. У процесі бесіди, за допомогою конкретних прикладів, важливо продемонструвати взаємозв'язок понять «правильний вибір професії», «конкурентоспроможність на ринку праці», «професійне самовдосконалення», «культура розумової і фізичної праці». Бесіда завжди повинна бути логічно пов'язана з актуальними проблемами школярів. Готувати її потрібно завчасно і

обов'язково скласти план її проведення. Бесіда часто поєднується з розповіддю, поясненням (словесні методи) та методами демонстрації і ілюстрації явищ та процесів (натуральні об'єкти, макети, стенди, плакати, комп'ютер тощо).

Лекція. До пояснювально-ілюстративних методів належать і лекції. Вибір теми для лекційного викладу залежить від змісту навчального матеріалу, його складності і новизни для учнів. Можна передбачити великі лекції і нетривалі з елементами бесіди. Перед лекцією педагог пояснює школярам, як конспектувати зміст нового матеріалу, повідомляє план лекції. Для читання лекцій можна запрошувати викладачів вузів, представників підприємств різної форми власності.

Метод проблемного викладу. Виховна і розвиваюча спрямованість, особливо матеріалу професіографічного характеру, забезпечується здебільшого завдяки використанню методу проблемного викладу. В процесі розв'язання проблемних питань у школярів формуються вміння бачити проблему в цілому (для країни, для галузі, для міста чи села) та застосовувати наявні знання в новій ситуації. Ставлячи проблемні запитання слід дотримуватись чіткого робочого темпу заняття та інтенсивності навчального навантаження. Пізнавальна діяльність учнів включає в собі: сприйняття проблеми, її аналіз, формулювання гіпотези та обговорення напрямів її правильного розв'язання разом з педагогом.

Методи організації дослідницької діяльності учнів. Дієвими засобами активізації професійного самовизначення школярів є методи організації дослідницької діяльності учнів. Завдання такої діяльності доцільно підбирати відповідно до інтересів учнів. Ці завдання мають бути згруповані так, щоб учні під час їх виконання не тільки застосовували здобуті раніше знання і вміння, а й активно шукали нові можливості розширення і вдосконалення їх. Завдання дослідницького характеру повинні не тільки спонукати учнів до роздумів, а й зацікавлювали їх. Для цього варто включити у навчально-виховний процес такі прийоми: ознайомлення школярів з різними поглядами вчених на певний факт (явище), порівняння життєвих і наукових уявлень про нього, використання ефектів подиву, парадоксальності, новизни. Пропонуючи завдання дослідницького характеру, педагог залучає школярів до самостійної пошукової діяльності і цим мотивує необхідність порівнювати, узагальнювати і аналізувати явища і події. Тобто самостійно здобувати знання, а не механічно запам'ятовувати профорієнтаційну інформацію.

Спостереження. Елементи методів спостереження застосовують в різних формах профорієнтаційної роботи. Проте досить дієвими вони проявляються у процесі проведення різних екскурсій. Їх мета спрямована під час екскурсій на збудження в учнів інтересу до професійної діяльності працівників підприємства і вчить їх аналізувати соціальні явища та виробничі процеси у взаємозв'язку з життям.

Самостійну роботу школярів з літературою (навчальною, довідковою, науково-популярною) вчитель може застосовувати для поглиблення і закріплення здобутих раніше знань. Використовуючи цей метод, особливу

увагу потрібно приділяти вдосконаленню таких умінь дітей: вміння виділяти головне та встановлювати залежність між частинами цілого, аналізувати зміст схематичного зображення професіографічної інформації (таблиці і малюнки), виокремлювати проблемні питання та самостійно знаходити відповідь на них. Знання, здобуті учнями самостійно, формують у них уміння самоосвіти, що особливо важливо для професійного самовизначення.

Активні методи навчання. Наступну групу методів складають активні методи навчання. Ефективність активних методів забезпечується не стільки їх оригінальністю, скільки вмінням включенням їх у цілісну методичну систему з урахуванням особистісних і професійних якостей педагога. Характерною рисою цих методів є досить високий рівень взаємодії вчителя і учнів. Проте це вимагає від профконсультанта більш старанної підготовки, додаткових витрат часу, глибокого знання індивідуальних особливостей школярів.

Найбільшого розповсюдження з активних методів сучасній профорієнтаційній практиці набули ігрові методи. Ділова гра – це в певному розумінні репетиція виробничої чи соціальної діяльності людини. Цей метод дає можливість програвати будь-яку конкретну ситуацій в дії, що дозволяє краще розуміти поведінку людини, зрозуміти спонукальні сили діяльності в ту чи іншу мить реальної події.

Переваги даних методів полягають в тому, що вони підвищують інтерес учнів до вирішення проблеми професійного самовизначення та стимулюють школярів до вибору майбутньої професії. Моделювання в діловій грі типових ситуацій, що виникають в реальній практиці професійної діяльності сучасного фахівця, створюють умови максимального наближення до виробничих процесів різних видів професійної діяльності. Поєднання елементів професійної і навчальної діяльності з елементами гри знімає психологічну напруженість у діях підлітків при вирішенні актуальних для них завдань.

Ігрові методи Ігрові методи поділяються на: дидактичні ігри, ігри-вправи, сюжетно-рольові, імітаційні ігри, операційні, ігри-змагання. Всі вони дозволяють вирішувати не тільки навчальні та виховні, а й профорієнтаційні завдання. В основі ділової гри дидактичної спрямованості у профорієнтаційній роботі, як правило, лежить мета оволодіння школярами знань і умінь з наукової організації праці, її обліку, контролю і нормування, розподілу заробітної плати, поділу робітників на робочі місця залежно від предметів, засобів умов праці. В процесі гри-вправи відпрацьовується вміння приймати оперативні рішення виробничого характеру та узгоджувати взаємодію окремих ланок виробничої системи. Ігри-вправи можуть бути спрямовані на подолання кризових виробничих ситуацій. Рольові ігри – ігри з одним або кількома партнерами. Головним призначенням рольових ігор є створення умов для надання можливості її учасникам діяти в межах запропонованих ролей: члена бригади, бригадира, майстра цеху, і інших відповідальних на виробництві осіб. Залучення дітей до виконання певної ролі створює умови для можливості активної участі в обговоренні соціально важливих проблем виробничого колективу і збагачує досвід відповідної діяльності. Рольові ігри, як правило,

поділяються на імітаційні та операційні. Під час імітаційної гри імітується діяльність будь-якої організації, установи, її підрозділів (кабінет начальника цеху, учительська і т.д.). Операційні ігри допомагають відпрацьовувати виконання конкретних, специфічних операцій, що стосуються різних професій.

Дискусія В окремих випадках досить ефективним методом профорієнтаційної роботи є тематичні дискусії. Дискусія, вміло організована педагогом, викликає в учнів підвищений інтерес до особливостей професійного самовизначення в сучасних умовах. Тому її доцільно використовувати у профорієнтаційній роботі при вирішенні гострих та неординарних питань професійного вибору. Зміст діяльності учасників дискусії ґрунтується на обговоренні визначеного виробничого явища та події і позитивно впливає на розвиток логічного мислення та формує вміння критично оцінювати і творчо вирішувати актуальні проблеми.

Ігри-вправи. Останній часом в профорієнтаційній роботі все частіше використовуються ігри-вправи. До них, в першу чергу, належать різноманітні конкурси, кросворди, ребуси, вікторини, шаради, загадки і т.д. Також до них належать комплексні завдання – ігри на зразок «запитання-відповідь», коли самі учні задають один одному запитання і відповідають на них. Такі ігри – вправи спрямовані на вдосконалення пізнавальних здібностей учнів і спрямовані на усвідомлення та закріплення профорієнтаційного матеріалу, його використання в нових умовах. Ці методи розвивають сприйняття, спостережливість, увагу, пам'ять, емоції і почуття, волю і інші психічні процеси та якості особистості. По часу ці методи не довготривалі.

Діагностичні методи. Анкетування – спосіб письмового (іноді усного) опитування за розробленою заздалегідь схемою (анкетою, опитувальним листом). Результати анкетування використовуються для виявлення стану (перебігу) певних тенденцій (особливостей, закономірностей) соціальних, психологічних і педагогічних процесів. Результати анкетування не дають повної і об'єктивної інформації про стан (перебіг) предмету дослідження, тому вони використовуються як допоміжні засоби дослідження для стандартизації і формалізації окремих висновків і пропозицій щодо професійного самовизначення особистості будь-якого віку.

Головним засобом анкетування є анкета або ж опитувальний листок. Вони містять у собі заздалегідь сформульовані запитання і заданий перелік можливих відповідей, з яких респондент повинен обрати одну або ж запропонувати власну. Залежно від мети дослідження анкети поділяють на відкриті (дають можливість досліджуваному конструювати відповідь за власним бажанням як за змістом, так і за формою) і закриті (з варіантом відповіді «так» або «ні»). За формою анкети поділяють на анкети невеликого об'єму (передбачають послідовний перехід від однієї відповіді респондента до іншої) та анкети складні (мають розгалужену структуру і передбачають відповіді респондента на окремі групи запитань).

Анкетування у профорієнтаційній роботі використовується під час індивідуальних, групових і колективних форм роботи. Анкетування, як

правило, використовується для збору первинної інформації, яка складає основу професійної консультації на наступних етапах.

Спостереження – стратегія отримання даних за визначеною заздалегідь схемою (планом). У профорієнтаційній роботі використовується, залежно від віку учня, об'єктивне спостереження (дослідження певного процесу без впливу спостерігача у його перебіг і використовується, як правило, для висунення гіпотез та попереднього планування дій), стандартизоване спостереження (спостереження за поведінкою людей за визначеною заздалегідь схемою або ж планом, у якому конкретно визначена процедура і можливі результати) і самоспостереження (стратегія отримання експериментальних даних у процесі спостереження над самим собою)

Тестування – стандартизоване, коротке і обмежене в часі випробування, призначене для встановлення рівня розвитку визначеної властивості особистості у межах заданих параметрів. Тести, як правило, складаються з невеликих за обсягом та не складних завдань (задач, запитань, проблемних ситуацій). Отримані експериментальні результати дослідження переводяться у числові значення певної вимірювальної шкали і нормуються насамперед на основі відмінностей в індивідуально-психологічних особливостях учнів. Тести класифікуються залежно від призначення (загально-діагностичні, професійної придатності, спеціальні), комплектності (ізолювані тести і тестові батареї), охоплення психічного (інтелектуальні й особистісні), характеру розумових дій (вербальні і невербальні), форми відповіді (усні та письмові) та кількості обстежуваних осіб (індивідуальні та групові).

Сьогодні гостро постає питання професійного самовизначення старшокласників у процесі допрофільної і профільної підготовки, зміст та педагогічні засоби якої мають спрямовуватися на розробку стратегії і тактики побудови індивідуальної освітньої траєкторії та стратегії професійного зростання у майбутньому.

РОЗДІЛ 3

Профорієнтаційна робота зі старшокласниками як засіб їхнього соціокультурного розвитку

Є тисячі доріг, мільйон стежинок.

Є тисячі ланів, але один лиш мій

В.Симоненко

Зміни, що відбуваються в суспільстві, не можуть не впливати на процес формування життєвих цінностей кожної особистості. Соціальні труднощі, матеріальні негаразди ускладнюють проблему вибору майбутньої професії. Учнівська молодь далеко не завжди вибирають той навчальний заклад, де вони дійсно хотіли б навчатись і який найбільше відповідає їхнім природним даним та інтересам. Низький рівень інформаційного забезпечення процесу професійного самовизначення та відсутність у більшості молодих людей практичного досвіду діяльності призводить до нездатності формувати професійні плани та інтереси у відповідності до власного розвитку та потреб ринку праці, будувати та реалізовувати професійний план як систему окремих дій. Крім того, значний прошарок молоді має спрощене уявлення про безробіття через низький рівень економічної освіти та ідеалізацію ринку праці, незнання правових механізмів захисту своєї праці, невміння самостійно вирішувати проблеми пошуку роботи та працевлаштування.

Саме тому добре організована та змістовна система професійної орієнтації молоді дозволяє запобігти виникненню подібних проблем. Також для вирішення вищезазначених проблем необхідна реалізація активної політики сприяння професійному самовизначенню та зайнятості молоді, створення умов і стимулів для вільного прояву творчих сил особистості, формування соціального, правового, економічного простору для її саморозвитку та самореалізації. Крім того, для успішної інтеграції молоді в ринок праці потрібно продовжити реформування традиційної системи освіти, створювати професійно різноманітні в структурному плані системи підготовки, здійснювати заходи щодо збалансування потреб місцевої економіки та ринку праці з можливостями системи освіти та професійної підготовки, ефективно та гнучко використовувати всі наявні ресурси та фінансові засоби, залучати до вирішення зазначеного кола проблем усіх суб'єктів молодіжної політики.

З огляду на вище зазначене профорієнтаційна робота яка є завершальним етапом психологічної та практичної підготовки учнівської молоді до трудової діяльності, набуває сьогодні особливого значення.

3.1. Профорієнтаційний тренінг «Знайомтеся, підприємливість» (10 клас)

Бондар К.С.

Мета: ознайомити учасників тренінгу з загальними відомостями про поняття «здібності», вивчення учнями своїх схильностей, виявлення переваг до певних видів діяльності, формування мотивів свідомого вибору профілю діяльності.

Завдання:

1. Ознайомлення учнів із поняттями «здібності».
2. Усвідомлення особистісної індивідуальності.
3. Розвиток навичок конструктивної взаємодії в колективі.
4. Активізація внутрішніх ресурсів для визначення бажаної перспективи.
5. Формування навички аналізувати.
6. Профорієнтаційна проба розвитку підприємливості.

Форма заняття: тренінг.

Кількість учасників: 15-20 чоловік.

Форми і методи роботи: інтерактивні (мозковий штурм, обговорення, вправи тощо).

Тривалість заняття: 2-2,5 години.

Програма тренінгу

№ з/п	Зміст	Орієнтовний час	Ресурсне забезпечення
1.	Вправа «Презентація»	20 хв.	Бейджі, маркери
2.	Прийняття правил	10 хв.	Папір, формат А3, маркер
3.	Обговорення очікувань від занять	10 хв.	Дошка, крейда (фліпчат, маркер)
4.	Вправа «Мій успіх»	20 хв.	аркуші паперу формату А4 за кількістю учасників, кольорові олівці, фломастери.
5.	Інформаційне повідомлення	10 хв.	
6.	Мозковий штурм	5 хв.	
7.	Профігра «Яблука»	30 хв.	Ціни, протоколи, ручки
8.	Вправа «Моє майбутнє в моїх руках»	15 хв.	Ручки, «долоньки»
9.	Рефлексія заняття, обговорення	5-10 хв.	

Зміст тренінгового заняття

1. Вправа «Презентація»

Мета: створення комфортної атмосфери в колективі.

Тренер: пропоную усім учасникам групи написати своє ім'я, або ім'я яким би вони хотіли щоб їх називали, це може бути як справжнє ім'я учасника так і вигадане, але звичайно краще, щоб воно було справжнє. Без визначеної черги учасники презентують себе, називають своє ім'я та коротко розповідають про себе.

2. Прийняття правил.

Мета: прийняття правил роботи групи.

Тренер: Як ви вже зрозуміли робота у нас буде цікава та насичена робота тому, щоб ми одне одному не заважали разом приймемо декілька правил, я Вам декілька запропоную а Ви доповните власними.

Правила:

- Поважати думку іншого;
- Дати висловитися кожному, не перебивати;
- «Вільна нога», за нагальної потреби Ви виходите з класу тихо, не відпрошуючись.

3. Обговорення очікувань від занять

Мета: визначення очікувань від заняття, набуття вмінь аналізувати та формувати мету.

(Тренер пропонує учасникам сказати про свої очікування від даного заняття, краще їх записати, щоб не забути в кінці заняття чи очікування виправдали себе.)

4. Вправа «Мій успіх»

Мета: побачити рівень розвитку своєї особистості, проаналізувати, які сфери потребують удосконалення.

Тренер: Ми зараз спробуємо зробити крок до досконалості за допомогою побудови колеса. Ми побудуємо «колесо життя». Намалюємо коло та поділимо його на 8 частин, кожна частина це певна сфера Вашого життя, а наскільки Ви нею задоволені ми зараз і перевіримо.

Назви сфер:

1. Доброти, готовності прийти на допомогу іншим.
2. Навчальних досягнень.
3. Стосунків з однокласниками.
4. Фізичного та психічного здоров'я.
5. Стосунків з батьками та рідними.
6. Прагнення до саморозвитку та самовдосконалення.
7. Товариськості (співвідношення кількості друзів та ворогів).
8. Особистісної та соціальної активності.

Ваше завдання підписати кожную частинку за межами кола та оцінити його, позначити на ньому ваш особистий рівень розвитку. Максимальна оцінка 10 балів, якщо визначена сфера, на Вашу думку повністю заповнена, тобто ви отримуєте задоволення і нічого доповнювати і змінювати не бажаєте, то повністю дану частину кола зафарбовуєте. Якщо ж у Вас є бажання змінити вдосконалитись, то зафарбовуєте на стільки на скільки вважаєте.

Тепер з'єднайте всі позначені частини, чи рівні вони у Вас? Це Ваше колесо життя. Чи можна на ньому їхати? Чи достатньо воно кругле. Як можна покращити ситуацію?

Хто бажає поділитися своїми думками. Важливо зробити висновок, що особистісний розвиток кожної людини – індивідуальний, як і оцінка самої людиною цього рівня. І саме від адекватної, правильної самооцінки великою мірою залежить теперішній і майбутній добробут.

5. Міні-лекція з теми: «Здібності та професія»

Здібності – характеристика індивіда з боку психічних явищ, які зумовлюють успішність його діяльності.

=>**Загальні здібності** – властивості індивідуальності, що зумовлюють діапазон можливостей людини: її здатність до освоєння культури, навчання, різних видів діяльності. Саме загальні здібності демонструє школяр у процесі вивчення таких далеких один від одних предметів, як мова, математика, історія.

=>**Спеціальні здібності** – властивості індивідуальності, які забезпечують успішність виконання певної діяльності. Вони також мають багаторівневу природу, а тому ґрунтуються на відповідних засадах, потребують систематичних і наполегливих вправ.

Коли рівень розвитку загальних і спеціальних здібностей високий, говорять про загальну або ж спеціальну *обдарованість* – передумови творчих досягнень. При цьому, як правило, мають на увазі інтелектуальну обдарованість. Часто її виявляють *обдаровані діти* – діти, в яких рано виявляються здібності і які набагато випереджають своїх однолітків.

Сьогодні ми з Вами будемо робити профорієнтаційну пробу до підприємництва.

6. Мозковий штурм

Мета: активізувати учасників тренінгу, долучити до обговорення.

Тренер: скажіть мені будь ласка по черзі, що ж це таке «підприємливість»? Як по іншому можна назвати дану рису? (*Практичність в житті*). В чому вона допомагає в житті? Які риси доповнюють та в поєднанні дають гарний результат у дії?

(*Учасники тренінгу мають зрозуміти, що поняття «підприємливість» розглядаємо, не тільки як економічна грамотність, але й практичність в житті, вміння досягати поставлених цілей, вміння знаходити не стандартні шляхи вирішення життєвих завдань, креативний підхід до справи. Підприємливість в поєднанні з комунікабельністю, швидким мисленням, інформаційною компетентністю – запорука успіху*).

7. Профігра «Яблука»

Мета: профорієнтаційна проба розвитку підприємливості.

Тренер: учасники діляться на дві команди. 1. Продавці. 2. Покупці. Продавці будуть продавати яблука. Покупці – купувати, але в кожного з Вас буде встановлена ціна. Я роздам Вам листочки, де буде вказана ціна. Кожен з Вас після кожної операції необхідно змінити листочок з написом, де буде змінена ціна. Також кожен отримає протокол операцій, де необхідно

записувати: номер операції, фіксована ціна на листку, реальна ціна, заробіток, розтрата.

Основні принципи:

1. Продати якомога дорожче.
2. Купити якомога дешевше.
3. Завдання зробити якомога більше операцій

(З кожною наступною операцією учасникам роздаються листки, продавцям ціна вища, а покупцям нижча, їхнє завдання знайти компроміс. Після здійснення 20 операцій учасники підраховують заробіток та розтрата й аналізують, що не вдалося і що необхідно було змінити).

8. Вправа «Моє майбутнє в моїх руках»

Мета: отримати навички планування, визначити життєві пріоритети на найближчий час.

Тренер: зараз ми з Вами будемо намагатися визначити головну ціль на найближчі 7-м років та шляхи її досягнення. Ви отримаєте вирізані з паперу «долоньки». В центрі ви пишете свою ціль. (Щоб Ви хотіли мати, вміти, знати через 7 років). На пальцях Ви маєте написати шляхи їх досягнення, тобто 5 необхідних сходинок до Вашої цілі.

Пам'ятаємо, правила постановки цілей:

- Конкретні (хочу вступити до ВНЗ до соціально-психологічного факультету);
- Визначені в часі (хочу вступити до соціально-психологічного факультету в 2017 році);
- Реалістичність (це реально, якщо Ви закінчуєте 11 клас та маєте відповідні знання).

(Після виконання вправи за бажанням учасники зачитують власні цілі та шляхи їх досягнення).

9. Рефлексія заняття, обговорення

(Учасники тренінгу обговорюють чи здійснилися їхні очікування).

Список використаних джерел

1. Власко Т. Своя справа : вибір професії : конспект заняття «Мої інтереси та вподобання» / Тетяна Власко // Психолог. – 2008. – № 17. – С. 11-17.
2. Гуленко А. С. Трансактний аналіз у профорієнтаційній роботі зі старшокласниками : тренінг. курс / А. С. Гуленко // Шкільному психологу. – 2009. – № 7. – С. 12-18.
3. Даниленко М. Профорієнтація для випускників : тренінг / М.Даниленко // Психолог. – 2009. – № 36.– С. 20-22.
4. Носков В. Психолого-педагогічний консиліум у профорієнтаційній роботі : профорієнтаційні наміри й можливості учнів класу / В. Носков // Психолог. – 2006. – № 5. – С. 28-29.
5. Перепада О. Тренінг розвитку профорієнтаційних знань старшокласників : профорієнтаційні ігри / О. Перепада // Психолог. – 2005. – №15. – С. 22-26.

6. Професійне самовизначення старшокласників : метод. посіб. / [упоряд. Л. Шелестова]. – Київ : Видавничий дім Шкільний світ, 2006. – 128 с.

3.2. Профорієнтаційне заняття з елементами тренінгу «На порозі професійного вибору» (10 клас)

Ступенко О.В.

Мета: формування в учнів відповідального відношення до вибору професії; актуалізація проблеми успішного вибору професії; формування навичок групової роботи, усвідомлення учнями відмінності між бажаннями (Я – Хочу) й можливостями людини (Я – Можу) та врахування вимог соціального середовища (Я – Треба).

Обладнання: фліпчарт, різнокольорові маркери, аркуші паперу А4, А3, стікери, ручки.

Хід заняття

1. Вступ.

Добрий день! Вітаю всіх присутніх в цій аудиторії на нашому занятті з профорієнтації, яке має тему: «На порозі професійного вибору».

Вибір професії – це складний і відповідальний крок у житті кожної людини. Для того щоб він був вдалим, вам потрібно попередньо отримати відповідний рівень знань та умінь, мати уявлення про світ професій, різні сфери діяльності, вміти аналізувати потребу суспільства у тих чи інших професіях і їх вимоги до працівників, співвідносити свої можливості з професійною діяльністю. Сподіваюся, що сьогоднішня зустріч поповнить ваші знання про світ професій, ви навчитеся правильно приймати рішення про вибір професії.

2. Правила роботи в групі.

Тренер пропонує обговорити прописані на плакаті правила та прийняти їх до уваги.

3. Вправа «Знайомство».

Тренер пропонує за зразком дати відповіді на питання:

1.Ім'я.

2.Професія, яка вам подобається, або яку ви для себе обрали.

3.Професійна якість, яка необхідна людині для забезпечення успішності виконання професійної діяльності.

Учасники по черзі презентують себе.

Зворотній зв'язок

Питання для обговорення:

- Чи всі люди мають працювати?
- А якщо людина працює, чи має вона це робити до сьомого поту?
- Чи може кожна людина обрати вид роботи та діяльність на власний смак?

- Чи слід погоджуватися на роботу, яка Вам не подобається, однак яку добре оплачують?

- Для чого взагалі люди працюють?

4. Мозковий штурм «Професія – це...»

На першому етапі тренер пропонує назвати асоціації до слова «професія». На другому етапі учні роблять висновок та дають визначення терміну «професія».

Професія – в перекладі з латинської означає «оголошую свою справу». У тлумачному словнику дається таке визначення: «Професія – це рід трудової діяльності, що вимагає відповідної підготовки і є для будь-кого основним джерелом існування». Однак, не кожна трудова діяльність є професійною. Трудова діяльність людини може вважатися професійною, якщо виконуються принаймні ще дві умови:

- професія характеризується наявністю певного рівня кваліфікації, майстерності, вміння, професійної підготовки, спеціально здобутих знань і навичок, які часто підтверджуються спеціальними документами про професійну освіту: дипломами, свідоцтвами, атестатами, сертифікатами. Таким чином, якість професійної діяльності вважається більш високою, ніж якість діяльності непрофесіонала, дилетанта чи любителя.

- професія є свого роду товаром, який людина може продавати на ринку праці. Причому, товаром, який користується попитом, за який інші люди готові платити. Тобто професійна діяльність служить джерелом доходів людини.

Наприклад, догляд за своїми власними дітьми не є професійною діяльністю, хоча його і можна назвати працею. А ось догляд за дітьми в дитячому садку, який здійснює вихователь, є в повному сенсі цього слова професійним.

Наприклад, людина займається спортом заради свого задоволення, то ми вважаємо її просто любителем, а якщо вона заробляє цим собі на життя, то вона професійний спортсмен.

5. Вправа «Оптимісти та скептики».

Перед початком вправи уточнюються значення слів «оптиміст» та «скептик».

Кожна професія має свої плюси та мінуси, які необхідно враховувати у виборі професії. Тренер пропонує учасникам об'єднатися у чотири групи, кожна з яких буде аналізувати професії продавець, кухар, водій, дизайнер. Перша і третя група – це «оптимісти», друга та четверта – «скептики». Групи отримують завдання для «Оптимістів»: записати на аркуші паперу А4 професійні якості людини, що забезпечують її успішність у професійній діяльності та завдання для «Скептиків»: записати на аркуші паперу А4 особисті якості людини, що перешкоджають ефективності її професійної діяльності.

Презентація та обговорення напрацювань груп.

Зворотній зв'язок

Питання для обговорення:

- ✓ Чи важко було Вам виконувати роль скептиків?

✓ Чи різнилися думки у членів Вашої групи відносно аналізу даних професій?

✓ Що дає виконання даної вправи?

6. Міні-лекція «Формула вибору професії».

З десятків тисяч професій і спеціальностей вам необхідно виділити одну – свою, яка:

- може приносити задоволення та радість;
- доступна та посильна;
- потрібна людям і суспільству.

У вашому виборі повинні з'єднатися три базових фактори: Я – Хочу, Я – Можу, Я – Треба. Це і є головною формулою вибору професії. Розглянемо першу складову цієї формули. Вона має назву «Я – ХОЧУ». ХОЧУ – це Ваші інтереси, схильності. Це Ваше прагнення займатися певною діяльністю. Потребу людини в певній діяльності в психології називають схильністю. Про неї кажуть, коли робота подобається людині, захоплює її. Зовнішніми проявами цієї схильності є тривале та постійне прагнення людини до певної діяльності, наприклад, малювання чи креслення, моделювання одягу та шиття, ремонт різноманітної техніки; успіх її виконання; прояв стійкого інтересу до тієї чи іншої області знань; прагнення до постійного їх накопичення. Справжня схильність зазвичай поєднує в собі стійкий інтерес до тих чи інших явищ дійсності та стійке прагнення самому діяти в цьому напрямку. Ознакою схильності до тієї чи іншої професійної діяльності являються інтереси. Значення інтересів для життя людини велике: вони спонукають нас здобувати знання, розширювати свій кругозір, допомагають долати труднощі та перепони. Між інтересами та схильностями багато спільного, але є й різне. Можна, наприклад, проявляти інтерес до спорту, не пропускаючи жодного спортивного змагання по телевізору чи на стадіоні, збираючи фотокартки відомих спортсменів, вивчаючи їх біографію, але самому не робити навіть ранкової гімнастики.

Розглянемо другу складову формули вибору професії. Вона має назву «Я – МОЖУ» МОЖУ – це Ваші здібності (фізичні – стан здоров'я, розумові інтелект, пам'ять, увага, психологічні – наші емоції, вольові якості). В основі успішного оволодіння професією лежать здібності. Здібності – це можливість досягти високого рівня майстерності в тій чи іншій справі. Це такі індивідуально-психологічні особливості людини, що допомагають їй досягти успіху в якій-небудь діяльності. Розрізняють загальні та спеціальні здібності.

До загальних здібностей належать такі якості, як працелюбність, увага. Наприклад, токару постійно доводиться мати справу з вимірювальним інструментом, вміти розрізняти форму, величину, колір деталей, визначати «на око» відхилення в роботі верстата, дрібні дефекти на поверхні деталей, тому важливе значення в роботі має зорове сприйняття, слухова чутливість не менш важлива, бо вона допомагає визначити особливості роботи верстата, фіксувати зміну якості різця тощо. Для успішної роботи водія необхідні добре розвинута моторно-зорова координація, швидка реакція і зорове сприймання, високий

рівень концентрації, розподілу та переключення уваги. Професія перукаря передбачає високий рівень розвитку зорових, слухових, тактильних відчуттів (розрізнення кольорів, і відтінків, форми, розмірів, визначення за запахом косметичних препаратів). Також обслуговування клієнтів передбачає активне спілкування, встановлення контакту з відвідувачем, вміння правильно організувати свою роботу, тому перукарю має бути притаманний високий рівень розвитку комунікативних здібностей.

Третя складова має назву «Я – ТРЕБА» «ТРЕБА» – потреба ринку праці Вашого регіону в конкретній професії.

7. Підведення підсумку. Вправа «Заверши речення Я зрозумів (ла), що...»

Тренер пропонує учасникам по черзі завершити речення «Я зрозумів (ла), що...»

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Модель професіонала у контексті сучасної соціокультурної ситуації / І. Д. Бех //Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2001. – №3. – С. 57-62.

2. Киричук В. О. Система роботи класного керівника з учнівським колективом на засадах психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку : Психолого-педагогічна діагностика, аналіз, моделювання, програмування корекційно-виховного процесу / В. О. Киричук, Л. М. Романова. – Харків : Веста : Видавництво Ранок, 2002. – 128 с.

3. Мельник О. В. Основи вибору професій : експериментальна програма та збірник практичних завдань / О. В. Мельник, В. П. Романчук. – Київ : Інститут проблем виховання АПН України, 2001. – 98 с.

4. Методики професійної психодіагностики / Євгенія Руденко. – Київ : Шк. світ, 2011. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

5. Моє життя – мій вибір. Тренінг для старших підлітків щодо професійного самовизначення та кар'єрного зростання / О.Є.Марінушкіна, Т.В.Борисенко. – Харків : Видавництво Ранок, 2012. – 192 с. (Бібліотека шкільного психолога).

6. Підготовка до професійного навчання і праці (психолого-педагогічні основи) : навч.-метод. посіб. / за ред. Г.О.Балла, П.С. Перепелиці, В.В. Рибалка. – Київ : Наукова думка, 2000. – 188 с.

3.3. Профорієнтаційне заняття з елементами тренінгу«Як зробити правильний вибір професії» (10 клас)

Броварець О.М.

Мета: формувати установку на розуміння, що вибір професії справа особиста, навчити складати схему досягнення мети, дати інформацію про світ

професій, познайомити з класифікацією професій Є.Климова, допомогти зрозуміти учням, що для правильного вибору професії потрібно володіти достатньою кількістю інформації про неї.

Обладнання: чисті листки А4, фломастери, бланк «П'ять кроків планування мети» (для кожного учасника), три конверти з набором речень, клей.

Хід заняття

1. Вступ.Оголошення мети заняття.

2. Мотивація навчальної діяльності. «Міні-дискусія».

За допомогою запитань тренер актуалізує тему усвідомленого вибору професії та викликає інтерес учнів до проблеми, яка ними вивчається.

Питання для обговорення:

- на вашу думку, чи всі люди відчують задоволення від тієї праці, яку вони виконують?

- чи може бути щасливою людина, яка не отримує задоволення від обраної професії, праці?

- від яких факторів це залежить: від здібностей, умов праці, рівня освіченості, професійної підготовки тощо?

- що впливає на задоволеність людини діяльністю, якою вона займається.

Коментар для тренера. У ході дискусії учні з'ясовують, що не всі люди отримують задоволення від праці, яку вони виконують, і не всім вдається самореалізуватися у професійній діяльності, а тому вони не можуть відчутися повноцінність та радість життя. Узагальнюючи відповіді, тренер поступово підводить учасників занять до висновків: повноцінне, щасливе життя може бути тільки тоді, коли людина працює творчо, із задоволенням, і обрана професія відповідає її здібностям, інтересам, професійній підготовці, стану здоров'я. Тренер ставить учням такі запитання для обговорення:

- чи можуть люди помилятися у своєму виборі? Якщо так, то чому?

- на вашу думку, чи треба знати правила вибору професії?

- що це за правила?

Необхідно підвести учнів до самостійного висновку, чому люди припускаються помилок у виборі своєї професійної кар'єри, що необхідно знати, аби такого не сталося.

Висновок: необхідні певні специфічні знання щодо основ вибору професії. Це особливо важливо за умов конкурентного середовища та потреб ринку праці, що формується в Україні. В умовах жорстокого ринку праці, можливо, доведеться неодноразово змінювати професію, спеціальність, посаду та ін.

Тому необхідно бути готовим до цих змін психологічно і вибирати професію усвідомлено.

3. Вправа-знайомство «Мій герб».

Мета: розвивати навички самопредставлення, формувати позитивну самооцінку.

Хід вправи: з'ясувати з учасниками, що таке герб, що на ньому може бути зображено, якої він може бути форми і т. д.

Роздати кожному учаснику аркуш паперу А4, різнокольорові фломастери. Запропонувати учасникам придумати і намалювати свій власний герб, в якому потрібно представити своє ім'я, свій образ, своє захоплення, свою майбутню професію. Після виконання завдання (на яке відводиться певний час) учасники по черзі представляють свій герб. (Після презентації всі «герби» можна розмістити в класі чи кабінеті).

Правила. Пригадати з учасниками тренінгу правила роботи групи. Тренер пропонує учасникам об'єднатися у пари з сусідом, який сидить праворуч. Після того, як учасники об'єдналися у пари, тренер повідомляє завдання: «Кожна пара отримує картку, на якій буде записано одне із правил роботи нашої групи. Необхідно підготувати та коротко перерахувати ті дії, яких мають дотримуватись учасники для того, щоб дане правило спрацювало, виконувалось. На виконання завдання відводиться 4 хвилини». Коли всі підготувались – кожна пара представляє своє правило та розповідає про дії які свідчать про те, що таке правило працює в групі. Після представлення група аплодує кожній парі.

Якщо в групі менше правил ніж утворених пар, можна одне правило запропонувати декільком парам і під час представлення одна пара доповнює іншу. Якщо ж правил більше то можна попросити декілька пар підготувати по дві картки, тобто два правила.

4. Вправа «Тільки від мене залежить».

Мета: допомогти усвідомити підліткам, що вибір професії це особиста справа і обирати професію повинні вони самостійно користуючись підказками, які отримають на наших заняттях.

Учасникам тренінгу необхідно закінчити речення «Тільки від мене залежить» не менше ніж 10 варіантами. Учень повинен не тільки записати закінчення речення на аркуші, але й голосно промовити їх.

Обговорення.

Самостійна робота з анкетною.

Анкета «Професійна спрямованість».

➤ Якими професіями цікавишся? Чи маєш стійкий професійний намір (якщо так, то який)?

➤ Чому вибрав саме цю професію?

➤ Чи готуєшся самостійно до майбутньої трудової діяльності?

➤ З ким радишся у справі вибору професії?

➤ Чи схвалюють батьки вибір (якщо ні, то що радять)?

➤ Якими шкільними дисциплінами цікавишся?

Тренер збирає анкети та обробляє їх самостійно. Отримані результати використовує для індивідуальної допомоги учням, а також протягом наступних занять.

5. Вправа «Планування».

Мета: навчити дітей складати схему досягнення мети.

Хід роботи: Ви отримали бланк «П'ять кроків планування досягнення мети» де вам потрібно заповнити наступні пункти:

1. Конкретно сформулювати мету.
2. Опишіть метод досягнення мети.
3. Вирішіть, коли ви приступите до втілення цього плану.
4. Спостерігайте за вашим прогресом та у разі необхідності вносіть корективи.

Визначте графік досягнення мети. (Може бути вказано кілька моментів – виконання певних завдань. Після заповнення бланків учні за бажанням зачитують свої відповіді. Проводиться обговорення. (Важливо, щоб відповіді учнів були конкретними).

6.Інформаційне повідомлення: «Світ професій».

У первісному суспільстві не існувало проблеми вибору професії, тому що в той час кожен умів робити усе для забезпечення життя. З розвитком людства відбувається збільшення розподілу праці, тому і виникають професії. В наш час за підрахунками спеціалістів нараховують понад 50 тисяч професій.

Професія – це визначений вид трудової діяльності, що виник у результаті суспільного розподілу праці і вимагає для її виконання здібностей, теоретичних знань, практичних навичок, які набуваються в процесі спеціального навчання і досвіду роботи.

Слід відмітити, що кількість професій швидко змінюється. Щорічно виникає більше 500 нових професій, причому процес природного відмирання старих професій проходить значно повільніше ніж народження нових. Цікаво, що більше 50% існуючих в наші дні професій ще 30 років тому взагалі були не відомі. Особливо багато нових професій являють собою різновидності назв різних агентів і менеджерів, наприклад, комерційний агент, рекламний агент, менеджер з персоналу, фінансовий менеджер, менеджер з реклами, офіс-менеджер тощо.

Відносно нові професії з'явилися в галузі інформаційного проектування і забезпечення: менеджер інформаційних систем, адміністратор комп'ютерних мереж, адміністратор баз даних, інженер системотехнік, спеціаліст з комп'ютерного дизайну тощо.

Наведені факти ситуації вибору професії переконливо свідчать, що для його правильності необхідно знати, з чого вибирати. Для цього доцільно мати класифікацію професій, виділення певних груп, об'єднаних спільністю вимог до працівника.

Тобто, орієнтація в світі професій можлива за наявності добре розробленої класифікації професій. З метою ознайомлення зі світом професій найкраще користуватися класифікацією професій, побудованою за ознаками, які йдуть безпосередньо від людини як учасника праці.

Справді, коли людина працює, її увага спрямовується на предмет праці. Те, що потрібно робити з предметом – мета праці, що реалізується за допомогою тих чи інших засобів, і що для людини суттєво – у певних умовах.

Саме на цих чотирьох ознаках і будується профорієнтаційна класифікація професій розроблена Є. Климовим.

В залежності від предмету праці усі професії розділяються на п'ять типів:

- «людина – природа»,
- «людина – техніка»,
- «людина – людина»,
- «людина – знакова система»,
- «людина – художній образ».

7. Вправа «Склади текст».

Мета: допомогти зрозуміти учасникам тренінгу, що для правильного вибору професії не достатньо самого бажання.

Хід вправи: напевно слухаючи інформаційне повідомлення і виконуючи гру «Світ професій» ви зустріли і «свою» професію, ту про яку мрієте, яку хочете отримати. Але чи достатньо тільки хотіти певної професії, чи буде цей вибір правильним? Щоб отримати відповідь на це запитання виконаємо певне завдання.

Об'єднати учасників у три групи. Тренер пропонує завдання: скласти уривок тексту з окремих речень, визначити його жанр, придумати заголовок і один з учасників групи представить результат вашої праці.

Групи отримують конверти з однаковим набором речень. Після зачитування представниками груп певних своїх версій познайомити всіх з оригіналом і провести обговорення:

- чому в кожній групі текст вийшов різний і не один із варіантів не співпав з оригіналом?
- чи завжди професія в наших мріях відповідає професії в дійсності?
- що потрібно зробити перед тим, як зупинити свій вибір на певній професії?

Підвести дітей до думки, що обравши «свою» професію потрібно дізнатись про неї якомога більше.

Підведення підсумків

- ❖ що нового важливого ви дізнались сьогодні?
- ❖ які висновки зробили для себе?
- ❖ Можливо уже справдилися якісь ваші очікування?

В такому випадку перемістіть свої листочки на плакат з написом «Виконано».

Список використаних джерел

1. Кондратенко С.О. Соціально-психологічні основи профорієнтаційної роботи в школі : методичні рекомендації / С. О. Кондратенко. – Ставище, 2000. – 54 с.
2. Мельник О.В. Зміст, форми та методи профконсультаційної роботи зі старшокласниками в процесі профільного навчання : науково-методичний посібник для педагогічних працівників, практичних психологів, соціальних педагогів / О. В. Мельник. – Київ : Мегапринт, 2008. – 76 с.

3. Носков В. Ким бути? : сценарій заняття : [профорієнтаційне тестування старшокласників] / В. Носков // Психолог. – 2006. – № 18 – С. 19-23.

4. Організація та зміст психологічного супроводу до профільного та профільного навчання // Вісник психологічної служби Київщини: спецвипуск. – Біла Церква : КОПОПК, 2009. – 160 с.

5. Осадчий І.Г. Індивідуальна соціально-педагогічна та психологічна картка учня. Експериментальні матеріали / І.Г.Осадчий, Л.М.Некраш, С.О.Кондратенко. – Ставище, 2002. – 91 с.

6. Психолого-педагогічний супровід навчально-виховного процесу в сільському адміністративному районі : збірник методичних матеріалів / за ред. А.В.Аносової, Н.А.Максимової. – Біла Церква : КОПОПК, 2011. – 136 с.

3.4. Профорієнтаційна гра «Показуха» (10 клас)

Пастушенко О.І.

Мета: ознайомити учнів із різноманітним світом професій, звернути увагу підлітків на таке важливе проблемне питання, як вибір професії; допомогти обрати справу до душі, відповідно до своїх можливостей;

розвивати вміння роботи в команді;

виховувати культуру спілкування.

Обладнання: картки із завданнями, ручки, проектор, ноутбук.

*«Витри ніт солоний із чола
І трудись, забувши про утому,
Бо людина ціниться по тому,
Чи вона зробила, що могла,
Скільки сил у неї вистачало,
Щоб на світі більше щастя стало».*
Микола Луків.

Хід заняття

Учитель. Вже через рік дехто з вас обиратиме собі професію і почне оволодівати нею. Як же із тисяч професій обрати ту, яка приносила б найбільшу користь людям, країні, давала б змогу відчувати себе потрібним, повноцінним і задоволеним своєю працею? Як уникнути помилок і розчарувань у майбутньому, обравши певну професію? – такі запитання виникають у кожного з вас. Сьогодні ми спробуємо разом знайти на них відповідь, але у дещо нестандартній формі. Отже, сьогодні ми пограємо у профорієнтаційну гру «Показуха». Ви були заздалегідь поділені на команди, кожна команда мала придумати собі назву і зашифрувати її. Таким чином, перший конкурс:

1. Конкурс «Заявлялки» (команда показує своїм суперникам і вболівальникам зашифровану і намальовану емблему, команда суперників відгадує, за що отримує бали від журі).

Учитель. У світі існує безліч професій. Як же зорієнтуватися серед цієї кількості? Як знайти серед тисяч ту єдину, яка стане справою всього життя?

Професія – це певний вид праці. У кожній професії є свої різновиди праці, які називають *спеціальностями*. Наприклад, немає професії «учитель всього», а є учитель початкових класів, математики, фізики тощо, а інженер може бути інженером-електриком, програмістом, механіком.

*Поки ти їв, і спав, і ріс
Поки малий ще ти на зріст,
Мабуть, вже тисячі людей
Подбали про життя твоє.
Аби ти добре ріс,
Аби ти добре їв,
Щоб ти спокійно спав
І в різні ігри грав.*

*Ти став здоровий, молодець,
Сміливим і умілим,
А чим порадуєш людей,
Яким хорошим ділом?*

Світ професій дуже великий: їх налічується близько шести тисяч. Існує кілька класифікацій: за знаряддями праці (ручні, механізовані, автоматизовані, комп'ютеризовані, функціональні), за метою праці (перетворюючі, гностичні, винахідницькі), за галузевою ознакою (промислові, будівельні, транспортні, зв'язку тощо), за умовами праці (робота вдома, на повітрі, в незвичайних умовах).

Найпоширенішою є класифікація за предметом праці і ми переходимо до наступного конкурсу:

2. Конкурс «Соображалки» А зараз погляньте на таблицю «Класифікація професій за предметом праці» і скажіть, які професії, на вашу думку, належать до цих груп? (Виграє та команда, яка назве найбільшу кількість професій певної групи)

(Приклади професій: Людина-природа: рільник, тваринник, агроном, зоотехнік, геолог, лісник, рибовод; Людина-техніка: слюсар, токар, монтажник електрик, водій, інженер; Людина-людина: учитель, лікар, продавець, медсестра, секретар, журналіст, адвокат; Людина-знакова система: касир, бухгалтер, економіст, лінгвіст, математик, програміст, набірник; Людина-художній образ: перукар, модельєр, художник, архітектор, фотограф, композитор.)

3. Конкурс «Підлянки» (Розшифруй назви професій)

*Кінолог – собакознавець.
Спелеолог – вивчає печери.
Бондар – виготовляє бочки.*

Гравер – робить надписи на виробах з металу, скла, пластику.

Суфлер – показує текст акторові.

Іхтіолог – розводить і вивчає риб.

Коректор – виправляє помилки в тексті перед друкуванням.

Аудитор – перевіряє фінансову діяльність підприємств.

Фітодизайнер – складає композиції, картини з квітів і рослин.

Інкасатор – забирає і перевозить виручку з магазину в банк.

4. Конкурс «Пояснялки» (Професії відомих людей)

Відомі люди, що прославили свою професію:

Ейнштейн –фізик,

Малевич –художник,

Чкалов –льотчик,

Б. Гейтс –комп'ютерник,

Мічурін –селекціонер, ботанік,

Чаплін –актор,

Шиман –археолог,

Калашников –конструктор зброї,

Т. Тітов –космонавт,

Скліфосовський –медик,

П. Карден –модельєр,

Шаляпін –співак,

Лобачевський –математик,

Рахманінов –композитор,

Корольов –конструктор ракет.

5. Конкурс «Відгадалки» (За перерахованими стандартним здібностям необхідно визначити професію, до якої вони більше всього підходять)

1. Терпимість, пильність, чутливість, уважність, впевненість, воля–**охоронець.**

2. Економічне чуття, математичний склад розуму, дипломатичні здібності, комунікативність, чесність– **продавець.**

3. Терплячість і витриманість, доброзичливість, відповідальність, акуратність, надання допомоги– **лікар.**

4. Гарний розвиток моторики рук, точний окомір, розвинене творче уяву, доброзичливе ставлення до людей, тактовність, уміння робити людям приємне– **перукар.**

5. Схильність до роботи з дітьми, самоконтроль і врівноваженість, прагнення до самопізнання, саморозвитку, викладацькі, організаторські здібності, хороша пам'ять– **вчитель.**

6. Вміння налагоджувати, встановлювати контакти з людьми різного віку положення і культури, у людей цієї професії добре поставлена мова, багатий словниковий запас, знання одного або декількох іноземних мов–**перекладач.**

6. Конкурс «Загадалки» (запитання для вболівальників)

1. Кому дозволяється повертатися до короля спиною? (*кучеру, а тепер шоферові*).

2. Як звали першу жінку – льотчика (*Баба-яга*).

3. Назвіть знаряддя праці токаря, фрезерувальника, і балерини? (*верстат*).

4. Як називають водія, який дивиться на землю звисока? (*пілот*).

5. Ким за професією був Джузеппе у казці А. Толстого «Золотий ключик, або пригоди Буратіно» (*столяром*).

6. Ким за професією був Вакула з повісті Н. В. Гоголя «Ніч перед різдвом» (*ковалем*).

7. Конкурс «Обганнялки» (команда швидко відповідає на питання: враховується правильність відповідей і час)

1. Який письменник познайомив дітей всього світу з тим, чим пахнуть ремесла?

- Джані Радари.
- Володимир Маяковський.
- Агнія Барто.
- Сергій Міхалков.

2. Хто на зйомках кінофільму замість актора виконує складні трюки?

- Грімер.
- Режисер.
- Каскадер.
- Сценарист.

3. З представниками якоїсь поважної професії порівнюють нечепуру?

- З шахтарем.
- З сажотрусом.
- З нафтовиком.
- З пожежним.

4. Хто одягає під час роботи найдорожчий у світі костюм?

- Льотчик.
- Автогонщик.
- Аквалангіст.
- Космонавт.

5. Ким працював у зоопарку крокодил Гена?

- Сторожем.
- Директором.
- Дресирувальником.
- Крокодилом.

6. Кому для роботи потрібен етюдник?

- Музиканту.
- Художнику.
- Шахістові.
- Інженеру.

(Спеціальний плоский ящик з приладдям для малювання, живопису та місцем для розміщення етюдів)

7. Яка професія дала назву верхньому одязі?

- Пожежний.

- Водолаз.

- Шахтар.

- Бухгалтер.

8. Що робив шинкар?

- Шинкував капусту.

- Виробляв колеса.

- Займався шино ремонтом.

- Утримував невеличкий питуций заклад.

8. Конкурс «Показалки» (пантоміма: показати одну професію із декількох запропонованих: інженер, композитор, секретар, журналіст, адвокат).

Підведення підсумків, нагородження переможців.

Презентацію розміщено на диску ООЗО БНВО 2016

Список використаних джерел

1. Бондарчук О.І. Прийняття особистісного рішення: теоретичні та експериментальні підходи / О. І. Бондарчук // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – Житомир, 2005. – С. 35-39.

2. Вівчарук С. І. Техніка пошуку роботи на ринку праці : [заняття з учнями 16-17 років] / С. І. Вівчарук // Психологічна газета. – 2008. – № 14. – С. 22-25.

3. Вітковська О. І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації / О. І. Вітковська. – Київ : Науковий світ, 2001. – 91 с.

4. Кондратова Н. О. Визнач свій стиль мислення / Н. О. Кондратова // Психолог. – №6 (102). – 2004. – С. 3-6.

5. Некраш Л.М. Психологічний ігровий марафон як рекреаційне середовище для учнів у канікулярний час : метод. посіб. – Ставище, 2008. – 30 с.

6. Психологія успіху. – Київ : Главник, 2007. – с. 144 (Серія «Психологічний інструментарій»).

3.5. Профорієнтаційне заняття з елементами тренінгу «Вибір професії або задача з багатьма невідомими» (10-11 клас)

Берлюта О.В.

Мета: Підвищення рівня поінформованості підлітків із питань профорієнтації, розширити їхні знання про світ професій, ознайомити з

вимогами до людей відповідних спеціальностей та з умовами роботи, показати важливість та позитивні сторони «улюбленої роботи», допомогти учням визначити власні професійні інтереси, нахили.

Обладнання: Вислів «Якщо ви вдало виберете працю і вкладете в неї душу, то щастя саме вас знайде» (К.Ушинський); кольорові папірці в формі корабликів, плакат «Береги»; ватман, маркери, фломастери, схема «Класифікація професій», картки з написами особистісних рис, заготовлені умовні одиниці, три коробки, яблуко, пляшка з водою, лимон; музичний супровід.

Хід заняття

1. Гра-розминка «Незакінчені речення»

Мета: Знайомство всіх учасників тренінгу між собою, розкриття своїх позитивних якостей, підготовка групи до подальшої спільної роботи та створення позитивного настрою.

Хід гри: Перший учасник називає своє ім'я та позитивну рису характеру на першу букву імені. Бажано, щоб якості не повторювалися. Це дозволить учням побачити позитивні сторони однокласників, проаналізувати себе і продемонструвати свої якості.

2. Повідомлення «Що відбуватиметься на тренінгу»

Мета. Ознайомити учнів із темою та завданнями тренінгу.

Хід бесіди

У житті кожної людини є момент, коли необхідно прийняти для себе одне з найважливіших рішень – вибрати справу до душі за покликанням, тобто професію. Вибір професії марно називають другим народженням людини. Адже від того, наскільки правильно зроблено вибір професії, залежить суспільна цінність людини і, нарешті, її радість і щастя. З цього приводу відомий український педагог К.Ушинський писав: «Якщо ви вдало виберете працю і вкладете в неї душу, то щастя саме вас знайде». Для свідомого і самостійного вибору професії необхідні знання і наявність багатьох можливих варіантів вибору, уявлення про те, яких особистісних якостей, здібностей вимагає та чи інша професія, які можливості вони забезпечують для професійної кар'єри і чи є попит на спеціалістів за тією чи іншою професією на ринку праці.

Тому сьогодні тема нашого заняття: «Вибір професії або задача з багатьма невідомими», на якому ми:

- з'ясуємо рівень поінформованості із даних питань;
- ви отримаєте інформацію про світ професій, про їх класифікацію, особливості професій та вимоги до спеціалістів.

3. Вправа «Мої очікування»

Мета: Визначити сподівання й очікування учасників тренінгу.

Матеріали: Стікери, вирізані в формі корабликів, плакат «Береги».

Хід вправи

Учні на стікерах записують свої очікування від тренінгу. Потім, виголошуючи свої очікування, приклеюють їх на плакаті ближче до «Берега

надій», вирушаючи у подорож морем до «Берега реалізованих сподівань».
(звучить музика)

4. Вправа «Правила»

Мета: Сприяти створенню доброзичливої, комфортної атмосфери для конструктивної роботи

Хід вправи

Для того, щоб спілкування на занятті було ефективним, нам треба повторити правила, вироблені групою раніше, і, використовуючи плакат «Правила роботи групи», коротко їх повторити.

Учні обговорюють необхідність та корисність кожного правила.

5. Мозковий штурм

Мета: Виявити думку підлітків про важливість професії у житті людини.

Хід гри

Учасники об'єднуються у дві групи. Кожній підгрупі видається ватман, маркери і завдання для обговорення. Після того як обидві підгрупи закінчать обговорення і захистять свої «проекти», підводиться загальний підсумок. Робиться акцент на необхідності отримати професію, підкреслюється, скільки позитивного, нового і приємного дарує людям професія; наголошується, що вибір професії – це особиста справа кожного.

Тема 1.

Які фактори впливають на вибір професії?

Тема 2.

Наскільки важлива робота в житті людини?

Інформаційне повідомлення

- здібності та професії;
- класифікація професій.

6. Вправа «Я можу...»

Мета: Надання допомоги учням в усвідомленні особистих професійних можливостей.

Хід вправи

Учні по черзі (передаючи один одному на вибір м'ячик) продовжують вислів «Я можу...». Наприклад, організувати вечірку, приготувати певну страву тощо.

7. Гра «Світ професій»

Хід проведення

Учні об'єднуються у групи. Кожна група заповнює таблицю:

Тип професії	Професії даного типу	Вимоги до професій

У таблиці наперед вказаний один із типів професії людини-людина, людина-природа, людина-знакова система, людина-художній образ. Інші колонки учні заповнюють самостійно. Спікер захищає проект.

8. Гра «Аукціон»

Мета: Виявити, які, на думку учнів, особистісні риси необхідні для успішного оволодіння професією; побачити, яку рису вони найбільше цінують у

конкретній професії.

Матеріали: Картки з написами особистісних рис, заготовлені умовні одиниці (у.о.)

Хід гри

- Розпродаж на аукціоні здійснює вчитель.
- На аукціон виставляються особистісні риси, записані на картках.

Кожен учасник має можливість їх бачити.

- Для купівлі кожен учень отримує по 20 у.о.
- Перед початком аукціону кожен обирає собі професію, яку б він хотів здобути.

- Для риси, яка продається, встановлюється початкова ціна 3 у.о.
- Покупку обирають самі учасники.
- Риси продаються до тих пір, поки в учасників є гроші.

Кожен учасник ділиться своїми враженнями від покупки, називає рису, яку він придбав, доводить, чому він здійснив цю покупку тощо,

Запитання для обговорення:

- Які б ще риси ви придбали б, якби у вас залишились у.о.?
- Чи не шкодуєте про витрачені кошти?
- Чи дійсно вибрана вами професія не може обійтися без даної риси?
- Чи є ця риса у вас?
- Запропонуйте риси, які ви вважаєте потрібними і яких у даному списку не було. Перелік особистісних рис.

9. Гра «Чорний ящик»

Мета: Вчити учнів правильно приймати рішення, враховувати всі «за» і «проти».

Матеріали: Три великі коробки, яблуко, лимон, пляшка з водою.

Хід гри

Вибираються три учасники. Їм пропонується вибрати один із трьох ящиків. Ніхто з учнів не знає, що знаходиться в коробках. Решта учнів може підказувати, яку коробку обрати. Коли учні зроблять свій вибір, починається обговорення.

Запитання для обговорення

- Чому ви обрали саме цей ящик?
- Що ви відчували, коли відкрили ящик?
- Чого вам не вистачало для прийняття рішення?

Підсумки.

Для прийняття рішення (*будь-якого*) потрібно мати достатню кількість інформації, а ви її не мали. Тому ви робили свій вибір, керуючись тільки власною інтуїцією та порадами оточуючих.

Коли ви приймаєте рішення, яку професію вам обрати, потрібно врахувати інтереси, нахили і потреби ринку праці в кадрах.

Хочу

Можу

Потрібно

(інтереси, нахили) (здібності, стан здоров'я) (потреби ринку)

10. Вправа «Порадь мені, як вибрати професію»

Мета: Узагальнити знання дітей із даної теми, перевірити рівень засвоєння знань, дати можливість їм самим уже частково намітити шляхи вибору професії.

Хід вправи

➤ Учням пропонується скласти poradnik «Як правильно обрати професію».

11. Вправа «Підведення підсумків»

- Кораблики перепливають на «Берег реалізованих сподівань».
- Які знання ви сьогодні отримали?
- Які знання ви використаєте в особистому житті.

12. Вправа-рефлексія «Спасибі за приємний день»

Будь ласка, встаньте в загальне коло. Я пропоную вам прийняти участь у грі, що допоможе вам виразити дружні почуття й подяку один одному. Гра проходить у такий спосіб: один з вас стає в центр, інший підходить до нього, потискує йому руку й вимовляє: «Спасибі за приємний день!». Обоє стають у центрі, як і раніше тримаючись за руки. Підходить третій учасник, бере за вільну руку або першого, або другого, потискує її й говорить «Спасибі за приємний день!». Коли до групи приєднається остання людина, замкнемо коло й завершимо церемонію безмовним міцним потиском рук. Цим і завершується наше заняття

Список використаних джерел

1. Віденко В.Ф. Людина і світ / В.Ф.Віденко, Л.В.Віденко, В.І.Кондратова-Діденко. – Київ : Вища школа, 2001. – 229 с.
2. Довідник професій / [упоряд. Д.О.Закатнов, Н.В.Жемера, М.П.Тименко]. – Київ : Українська книга, 1999. – 321 с.
3. Готовність учнів до профільного навчання / [упоряд. В. Рибалка. за заг. ред. С.Максименка, О. Главник]. – Київ : Мікрос-СВС, 2003. – 112 с. – (Психологічний інструментарій).
4. Мотивація та саморегуляція учня – Київ : Гавник, 2004. – 96 С. – (Психологічний Інструментарій).
5. Некраш Л.М. Психолого-педагогічна підтримка випускника загальноосвітнього навчального закладу : метод. посіб. / за ред. І. Г. Осадчого. – Ставище, 2009. – 54 с.
6. Тренінги спілкування / [упоряд. Т. Гончаренко]. – Київ : Редакція загальнопедагогічної газети, 2004. – 55 с.

3.6. Профорієнтаційне заняття з елементами тренінгу «Формула вибору професії» (10-11 клас)

Бугаєнко І.М.

Мета: ознайомлення учнів з способами вибору професій, інформування про якості, які притаманні людям тих або інших професій, допомога у визначенні своїх інтересів і здібностей.

Програма тренінгу:

1. Знайомство та прийняття правил тренінгу.
2. Теоретичне знайомство з проблемою та первинна діагностика.
3. Розбір умов ситуації вибору.
4. Заключний етап.

Обладнання: стенди класифікації професій, тестові бланки, ватмани, маркери.

Хід заняття

Ведучий:Думаю, кожен з вас погодиться, що вибір професії – дуже важливий і відповідальний процес. Негативні наслідки неправильно обраної професії стосуються як самого людини, так і все суспільство в цілому.

Звичайно, успішне вирішення проблеми вибору майбутньої професії залежить від багатьох обставин життя молодोї людини. Але провідну роль тут відіграє вміння правильно планувати своє життя, будувати життєвий прогноз, передбачати можливі наслідки власних рішень і вчинків. Метою нашої сьогодишньої роботи є розвиток названих умінь.

І. Знайомство та прийняття правил роботи

Ведучий: Нам з вами доведеться нелегка і дуже серйозна робота. Вона вимагає від кожного з нас осмисленості, готовності до співпраці. Саме від цих факторів залежатиме успішність нашої роботи у цілому, а головне – значимість тієї користі для кожного з нас, що ми зможемо отримати на виході.

Отже, головним принципом затверджується: з одного боку – ваша особиста активність, з іншого – активність всієї групи у цілому, тобто групова взаємодія та взаємодопомога. Якщо ви приймаєте такі умови роботи, почнемо!

Правила заздалегідь записуються на аркуші ватману та після прийняття групою, закріплюються на видному місці.

Список правил:

1. Уважно слухати один одного.
2. Не перебивати мовця.
3. Поважати думку один одного.
4. Активність.
5. Правило «СТОП».
6. Я – висловлювання.

І почнемо ми з знайомства.

1. Вправа «Я готовий працювати!»

Мета вправи: знайомство, освіта групи як цілого; прийняття правил роботи групи.

Ведучий: Давайте, кожен з нас передасть своє ім'я по колу. Представляючись, ви можете називати будь-яке ім'я, можливо, це буде ваше прізвище, псевдонім. Головне, щоб воно вам подобалося. Причому у знак вираження готовності активно працювати протягом заняття, тобто у знак прийняття умов, одночасно з поданням свого імені ми будемо тиснути один одному руки.

II. Теоретичне знайомство з проблемою і первинна діагностика.

Ведучий: Тепер давайте визначимо значення вживання поняття «професія»:

1. область докладання сил людини як суб'єкта праці;
2. спільність людей – професіоналів;
3. підготовленість людини, що дозволяє виконувати певну роботу;
4. сам процес реалізації трудових функцій.

Професія об'єднує групу споріднених спеціальностей.

Професії поділяють по ряду ознак:

1. За предметом праці (наприклад, технологічні: предмет праці – технічні системи, матеріали, енергія; або: предмет праці – люди, групи, колективи);
2. За цілями праці (діагностичні, перетворюючі, пошукові);
3. За засобами здійснення (ручного ремесла, машино-ручного, із застосуванням автоматизованих систем);
4. За умовами роботи (з комфортним мікрокліматом, на відкритому повітрі в будь-яку погоду, в умовах підвищеної відповідальності, з незвичайними умовами і т. д.).

2. Ігрова вправа «Ланцюжок професій»

Мета вправи: розвиток в учнів уміння виділяти загальне в різних видах трудової діяльності

Час проведення: – 10-15 хвилин.

Інструкція: Зараз ми по колу побудуємо «ланцюжок професій». Я назву першу професію, наприклад, металург, наступний назве професію, близьку до професії металурга, наприклад, кухар. Наступний – назве професію, близьку кухареві і т.д.

Важливо, щоб той, хто називає зміг пояснити, в чому схожість названих професій, наприклад, і металург, і кухар мають справу з вогнем, з високими температурами, з печами.

По ходу гри ведучий іноді ставить уточнюючі питання: У чому ж схожість вашої професії з тільки що названою?

Остаточне рішення про те, вдало названа професія чи ні, приймає група.

Обговорення

При обговоренні ігри важливо звернути увагу учасників, що між різними професіями іноді виявляються найцікавіші подібності. Наприклад, на початку

ланцюжка називаються професії, пов'язані з металообробкою (як у нашому прикладі), в середині – з автотранспортом, а в кінці – з балетом.

(Приклад подібного ланцюжка: металург – повар – м'ясник – слюсар (теж рубає, але метал) – автослюсар – таксист – сатирик естрадний (теж «зуби заговорює») – артист драмтеатру – артист балету і т.д.)

Такі несподівані зв'язки між різними професіями свідчать про те, що тим людям, які обрали свій професійний шлях, не слід обмежуватися тільки одним вибором, адже важливо те, що шукає людина в одній (тільки в одній!) професії, може опинитися в інших, більш доступних.

3. Гра «Сама-сама»

Мета гри: у веселій формі розширити знання учасників про світ професійної праці або актуалізація вже наявних знань про професії.

Час проведення: 5-10 хвилин.

Назвіть професії:

1. Сама зелена (*садівник, лісник, квітникар-декоратор...*)
2. Сама солодка (*кондитер, продавець в кондитерському відділі...*)
3. Сама грошова (*банкір, професійні тенісисти, боксери, модель...*)
4. Сама волохата (*перукар...*)
5. Сама дитяча (*вихователь, педіатр, вчитель...*)
6. Сама непристойна (*венеролог, асенізатор...*)
7. Сама смішна (*клоун, пародист...*)
8. Сама товариська (*журналіст, екскурсовод, тренер, вчитель, масовик...*)
9. Сама серйозна (*санер, хірург, розвідник, міліціонер, політик, психолог...*)

Обговорення гри.

Ведучий: Хочу запропонувати вам зараз на цьому ватмані маркером написати ту професію, якій ви хотіли б присвятили себе.

Ми не випадково поставили наголос на словах «хотіли б». Справа в тому, що при виборі професії необхідно керуватися не тільки сферою «хочу», але і сферами «можу» і «треба».

При правильному виборі індивідуальні особливості людини збігаються з вимогами професії. Тобто сфери «хочу» і «можу» не суперечать, а доповнюють один одного. Що ж таке сфера «треба»? Це вимоги, пропоновані ринком праці або особливими особистими обставинами, тобто затребуваність професій, з одного боку, і обмеження життєвих обставин – з іншого.

Хто-небудь може привести приклад затребуваних на даний момент професій?

А хто зможе навести приклад життєвих обставин, що обмежують вибір професії?

(Якщо у учасників виникають труднощі, тренер сам наводить приклади.)

4. Вправа «Хочу, можу, треба»

Мета вправи: вправа спрямована на аналіз ситуації професійного самовизначення. Вона змушує замислитися над проблемною ситуацією та в цілому спонукає учасників до активного пошуку рішення позначених проблем.

Ведучий: Перед вами бланки. Зазначте, будь ласка, ще раз, ким би ви хотіли бути, потім дайте собі відповідь на питання: а чи є у вас для цього необхідні вміння на даний момент. Якщо ні, то чи дозволяють ваші психофізіологічні можливості їх придбати.

Далі подумайте та напишіть для себе, які професії зараз затребувані, чи є затребуваною обрана вами професія. Чи немає якихось особливих обставин, які можуть перешкоджати займатися обраним вами видом діяльності. Якщо є, то позначте їх.

На виконання роботи вам відводиться 5 хвилин.

Ведучий: Ми переконалися, наскільки нелегко вирішувати питання про вибір професії. Профорієнтація покликана допомогти людині правильно вирішити проблему професійного вибору. Професійна орієнтація являє собою вибір професії, що найбільше відповідає індивідуальним особливостям, схильностям і здібностям людини.

В допомогу людині, вибираючи професію, були розроблені спеціальні тести, які можуть допомогти людині дізнатися і зрозуміти себе. Один з таких тестів я хочу вам зараз запропонувати. Він дозволить виявити ваші професійні переваги. Методика називається ДДО (диференціально-діагностичний запитальник).

В її основу покладена схема класифікації професій, відповідно до якої всі професії діляться на п'ять груп з предмета праці: «людина-природа», «людина-техніка», «людина-людина», «людина-знакова система», «людина-художній образ».

Далі проводиться методика ДДО.

III. Розбір умов ситуації вибору професій.

Ведучий: Що означає правильний вибір професії?

Будь-який вибір професії можна розглядати як взаємодія двох сторін: людини і спеціальності.

Людина характеризується деякими індивідуальними особливостями, які проявляються: у його фізичному розвитку, в можливостях, інтересах, схильності, характер, темперамент.

Завдяки тесту ми визначили ваші схильності до професій. На жаль, наші схильності не завжди збігаються з нашими здібностями, тобто з нашим «можу». І не завжди нам подобаються ті види діяльності, які у нас найбільше виходять. У таких випадках вибір професії найбільш складний, адже необхідно вибирати, на що ж орієнтуватися: на «хочу» або на «можу».

Розглянемо поняття спеціальності. Спеціальність пред'являє до людини специфічні вимоги. Будь-яка професія вимагає певного темпу виконання, вміння перемикатися з одного типу завдань на інший, тобто для неї характерні вимоги до психофізіологічних особливостей людини.

Існують професії, для яких необхідна наявність деяких природжених якостей (наприклад, водієві – швидкість реакції). В психології такі професії відносять до типу професій з абсолютною профпригодністю. А є професії, де відсутність необхідних якостей може компенсуватися мотивацією, досвідом

людини, і їм оволодіти ними може практично будь-який здоровий чоловік. Вони належать до групи відносної профпридатності.

5. Вправа «Основний мотив твого вибору».

Мета вправи: допомагає розібратися у тому, що рухає людиною, коли вона обирає професію.

Необхідні матеріали: роздруковані 16 основних мотивів для кожного учасника.

Інструкція: Ведучий дає завдання закреслити 8 з 16 мотивів, які до тебе менше всього відносяться. У хлопців залишається 8 мотивів. Ведучий дає завдання закреслити 4 мотиви, які меншою мірою керують тобою. Потім потрібно виключити ще 2 менш важливих з чотирьох. І потім видаляємо ще один з двох.

Список мотивів включає 16 фраз:

1. Можливість отримати популярність, прославитися.
2. Можливість продовжувати сімейні традиції.
3. Можливість продовжувати навчання з своїми товаришами.
4. Можливість служити людям.
5. Заробіток.
6. Значення для економіки країни, громадське та державне значення професії.
7. З легкістю ходити на роботу.
8. Перспективність роботи.
9. Дозволяє проявити свої здібності.
10. Дозволяє спілкуватися з людьми.
11. Збагачує знаннями.
12. Різноманітна за змістом робота.
13. Романтичність, благородство професії.
14. Творчий характер праці, можливість робити відкриття.
15. Важка, складна професія.
16. Чиста, легка, спокійна робота.

Обговорення вправи.

Ведучий: Спробуємо розібратися, як співвідноситься сфера вашого «хочу» зі сферою «можу». Для цього необхідно чітко усвідомлювати те, які вимоги до нас пред'являє та чи інша професія.

6. Вправа «Світ професій і професійні вимоги»

Ведучий: Зараз я прошу вас розділитися на дві групи. Будь ласка, організуйте собі простір для роботи.

Кожній групі видається бланк для заповнення таблиці. Тепер уважно слухайте завдання.

Для його виконання ми скористаємося ватманом, на якому кожен з вас написав бажану їм професію (тобто тут записані ваші «хочу»).

Ви утворили дві команди. Зараз кожна команда колективно повинна заповнити таблицю. У перший стовпчик таблиці запишіть кілька прикладів ваших «хочу».

Обговоріть всередині групи і виберіть їх самостійно.

Трьох професій достатньо. У другому стовпчику перелічіть вимоги, запропоновані професією до людини. У третьому – виділіть природні передумови, необхідні для успішного виконання виділених типів професій. Нагадаю, що одним з головних принципів роботи рукостисканням ми затвердили активність кожного учасника його свідомості, готовність до співпраці і взаємодопомоги.

Кожна група колективно заповнює таблицю, обговорюючи всередині групи всі пов'язані з цим питання.

(Отримані таблиці виносяться на загальне обговорення. Перевіряється правильність та точність їх заповнення. Ведучий коментує результати, уточнює, наскільки учасники легко співвідносили професії з вимогами.)

IV. Заключний етап

Ведучий: На сьогоднішньому занятті ми з вами доторкнулися до дуже важливої проблеми – проблеми вибору професії. Це відповідальне та серйозне рішення. На правильність цього рішення буде впливати: наскільки активно ми отримуємо інформацію про цікавий для вас вид діяльності, чи вміємо зважити всі «за» і «проти», планувати, будувати життєвий прогноз, вчитися передбачати можливі наслідки своїх рішень.

Тепер ми знаємо, наскільки важливо керуватися при виборі професії не тільки сферою нашого «хочу», але і сферами «можу» і «треба». Для цього необхідно чітко усвідомлювати свої професійні уподобання (ми їх виявили за допомогою методики ДО), те, які вимоги до нас пред'являє та чи інша професія, те, які вимоги висуває до нас ринок праці, а можливо, є якісь життєві обставини, що обмежують вибір професії. Я бажаю вам успіхів. І на прощання хочу запропонувати вам виконати ще одну, останню вправу.

7. Вправа «Я... кажу вам...»

Мета вправи: учасникам групи надається можливість висловитися, сказати про те, що вони отримали від проведеного заняття. Простежити, чи змінився варіант вибору професії у процесі заняття, від початкової до завершальної стадії.

Ведучий: Нехай кожен з вас назве зараз себе як майбутнього професіонала у тій області, яку він вважає найбільш придатною для себе, тобто за бажанням озвучить свій вибір. Можливо, ви прийшли до висновку, що вибір вам ще належить, можливо, він змінився, можливо, ваше рішення лише ще більше зміцнилося.

А потім скаже все, що йому хочеться сказати всім нам на прощання. І давайте в знак подяки один до одного за спільну роботу будемо тиснути один одному руки.

Презентацію розміщено на диску ООЗО БНВО 2016

Список використаних джерел

1. Бакум Н. М. Всі професії важливі – вибирай на смак : сценарій виховного заходу з профорієнтації [для старшокласників] / Н.М.Бакум, Г.Д.Галанець, О.М.Кириченко // Позакласний час. – 2006. – № 5/6. – С. 48-51.
2. Береговенко К. М. Професій є багато в світі і лиш одна із них твоя : батьківський вечір / К. М. Береговенко // Виховна робота в школі. – 2006. – №9. – С. 17-21.
3. Власюк Л. М. Виховні заходи з профорієнтації учнів 9-11 класів. / Л.М. Власюк // Виховна робота в школі. – 2009. – № 5. – С. 28-33.
4. Козка Г. Вибір професії : класна година з профорієнтації / Ганна Козка // Завуч. – 2007. – № 25. – С. 25-30.
5. Кузьміна Т. Усвідомлений вибір професії як запорука життєвого успіху : заняття з профорієнтаційної роботи / Тетяна Кузьміна // Психолог. – 2009. – № 2. – С. 14-17.
6. Побірченко Н. Профорієнтація в школі : нові освітні позиції і програми : [8-12 кл.] / Неоніла Побірченко // Директор школи. – 2007. – № 38. – С. 3-31.

3.7. Профорієнтаційний тренінг «Карта життя: самостійний вибір майбутньої професії» (10-11 клас)

Фень Т.В.

Анотація. Профорієнтаційний тренінг «Карта життя: самостійний вибір майбутньої професії» спрямований на активізацію інтересу учнів до самостійного вибору майбутньої професії на основі індивідуальних властивостей, схильностей, здібностей та вимог до сучасного ринку праці; оволодіння інструментами для свідомого і відповідального вибору професійної діяльності

Пояснювальна записка

Кожний випускник навчального закладу, розмірковуючи над своїм майбутнім, перш за все вирішує, яку професію йому обрати. І в цей особливий період життя підлітків, доречною буде допомога у оволодінні навичками самостійного вибору майбутньої професії.

Загальновідомо, що коли змінюється середовище, в якому живе учень, змінюються його уявлення про себе, свої можливості. У зв'язку з цим актуальними є пошуки точок відліку для самоствердження, самовизначення у майбутньому, збільшення стійкості підлітків у ситуації «мінливості» суспільства, ринку праці.

В сучасних умовах необхідно виховувати конкурентоспроможну особистість, яка б мала не тільки високий інтелектуальний розвиток, а й ще була б психологічно підготовлена до виріїв нашого сьогодення.

З метою допомогти учням зорієнтуватися у світі сучасних професій, здійснити професійне самовизначення з урахуванням психолого-індивідуальних особистісних властивостей розроблений профорієнтаційний тренінг «Карта життя: самостійний вибір майбутньої професії».

В програмі тренінгу використовуються вправи, ігри профорієнтаційного змісту, які дають можливість створити позитивне середовище, в якому учні можуть навчатися новим способам дій і поведінковим реакціям; експериментувати з новими стратегіями у вирішенні проблем; усвідомлено поставитися до вибору майбутньої професійної діяльності.

В основу даного тренінгу покладена формула вибору професії «Хочу – Можу – Треба». Учні поступово проходять ряд вправ, набуваючи практичний досвід використання цієї формули при вирішенні проблеми професійного самовизначення.

В тренінгу враховані вікові можливості учнів, їхній життєвий досвід, емоційність сприйняття вправ, практична діяльність школярів. Це забезпечує зацікавленість учнів навчанням.

Очікувальні результати:

- активізація інтересу учнів до самостійного вибору майбутньої професії на основі індивідуальних властивостей, схильностей, здібностей та вимог до сучасного ринку праці; оволодіння інструментами для свідомого і відповідального вибору професійної діяльності у житті.
- розвиток рівнів усвідомлення учнями «Я-образу» і «Я-образу майбутньої професії»;
- формування усвідомленого ставлення учнів до дослідження і вирішення проблеми самостійного вибору майбутньої професії: самооцінка індивідуальних можливостей і їхнє співвідношення з вимогами різного типу професійної діяльності на ринку праці;
- обґрунтований вибір профільних напрямків знань, необхідних для вибору майбутньої професії: самовиховання, само тренінги як професійно важливі якості в процесі навчання; вибір технології і розробка алгоритму професійного самовизначення.

Тренінг «Карта життя: самостійний вибір майбутньої професії» розрахований на три заняття по 3,5 години (але можливі варіанти скорочення або доповнення програми).

Заняття можуть використовуватися для учнів 10-11 класів, які цікавляться проблемою вибору майбутньої професії. До занять можуть залучатися вчителі та батьки, які можуть бути безпосередньо учасниками групи разом у учнями, або працювати окремою групою.

Програма тренінгу

Заняття 1

Привітання учасників тренінгу. Повідомлення теми та мети тренінгу.

1. Презентація формули вибору професії «Хочу – Можу – Треба».
(«три кита»).

1. Пояснити значення кожного компоненту.

ХОЧУ – бажання, цілі, інтереси, домагання.

МОЖУ – простір здібностей, талантів, стан здоров'я.

ТРЕБА – запити ринку праці, соціально-економічні проблеми регіону, розвиток економіки суспільства.

2. Пояснення процесу життєвого самовизначення.

Професійне середовище – це частина загального процесу життєвого самовизначення. Для того, щоб зрозуміти як визначитися у професійному аспекті, необхідно розібратися в механізмах життєвого самовизначення.

3. Знайомство учасників. Вправа «Щоденник».

Мета: знайомство учасників один з одним; введення в розуміння проблеми професійного самовизначення; усвідомлення власних можливостей.

1. Намалювати в робочих зошитах коло – циферблат.

2. Кожному учаснику необхідно призначити на кожну годину зустріч з іншим членом групи. Відмітити на циферблаті ім'я учасника, з яким призначена зустріч. Кількість зустрічей – 12.

3. Тренер називає годину і учасники повинні знайти ту людину, з якою зустрічається у цей час.

Кожна пара (на кожен час) отримує тему бесіди для обговорення. Час на кожну розмову – 3 хвилини.

4. Обговорення:

- Що більше запам'яталось із ваших зустрічей?
- Що було цікавим?
- Хто вас здивував і чому?

В обговоренні приймають участь всі учасники групи.

- У чому були виникали труднощі, що було важким?
- Що відчували під час вправи?

- Що сподобалось або не сподобалось?

Теми для бесід.

1. Улюблена справа, захоплення, хобі.
2. Улюблений естрадний виконавець.
3. Що б ви зробили, якщо з неба вам «впали» 10 000 доларів.
4. Ваша рання спогадка про дитинство.
5. Ким ви мріяли стати, коли вчилися у 1 класі.
6. Найкращий день у вашому житті.
7. Чим би ви хотіли б займатися через 5 років.
8. З якою твариною могли би себе асоціювати.
9. Від чого ви отримуєте найбільше задоволення.
10. Назвіть свої позитивні і негативні риси.
11. Ваша улюблена страва.
12. Вільна тема – говоріть про що хочете (цю тему оголосити останньою).

4. Визначення правил роботи групи.

Учасники групи спільно виробляють правила роботи, які записуються на ватмані.

Орієнтовні правила:

1. Поважати думку кожного.
2. Підтримувати один одного.
3. Бути доброзичливим.
4. Бути активним.
5. Не критикувати.
6. Не давати оцінок.
7. Бути цілеспрямованим.
8. Дотримуватися гендерної рівності.
9. Створювати комфортні умови.
10. Дотримуватися регламенту.

5. Вправа «Змагання мотивів».

Мета: допомогти учасникам на практиці зрозуміти особливості свідомого вибору професії.

1. Учасникам необхідно визначити головну причину, за якою обирається професія.

2. В роздаткових матеріалах (список мотивів) обираємо переважаючий мотив в кожній парі і записуємо номер переможця в колонці 1/8. Потім порівнюємо мотиви-переможці і отримуємо 4 головних мотиви вибору професії. Потім влаштуємо півфінал і фінал. На завершення, визначимо три перших місця – три свої головні мотиви вибору професії.

3. Після виконання завдання необхідно провести опитування всіх учасників і визначити кожному свої два головних мотиви-переможця. Результати опитування відмітити на ватмані, на якому попередньо записані номери (від 1 до 16) мотивів. Таким чином, формується групова статистика.

4. Обговорення. Подивитися на свої мотиви-переможці (перші три місця) і спробувати знайти 3-4 професії, які краще відповідають вашому набору мотивів. Записати ці професії в своїх робочих зошитах.

5. Учасників об'єднати у пари, в яких вони повинні обговорити свої рішення один з одним, допомогти збільшити список професій або рід діяльності, які краще підходять до мотивів.

6. Вправа «Гра в лотерею».

Мета: пояснити наслідки неправильного вибору професії; зрозуміти необхідність активних дій по вибору професії.

Матеріали: картки, ручки.

1. Учасникам необхідно на чистих картках написати по 3 назви професій, якими б вони бажали займатися протягом життя.

Далі картки перемішують і кожен учасник обирає лише 1 картку(як у лотереї).

2. Результати вибору обговорюються всією групою.

Тренер просить піднятися тих, хто отримав картку зі своєю професією.

Можна підрахувати відсоток тих, кому пощастило у виборі.

Можна розповісти, що трапиться з їх життям, якщо доля «подарує» їм ці професії, які отримали.

Можна пофантазувати і описати новий Світ, в якому будуть тільки заявлені однотипні групи професій.

3. Обговорення. Що було важко? Що відчували під час проведення вправи?

7. Вправа «Мої професійні бажання».

Мета: усвідомлення своїх професійних бажань; встановлення зв'язку між професійними бажаннями та місцем роботи або навчання.

Матеріали: список незакінчених речень.

1. Із списку незакінчених речень необхідно вибрати 5 речень і закінчити їх написання.

2. Після цього звернути увагу на три додаткових запитання. Дати на них відповідь. Учасникам необхідно мати умовні місця роботи або навчання, при відсутності – придумати.

3. Поділити учасників на малі групи (можна самотійно) і обговорити відповіді на 3 запитання. Можна давати поради один одному.

4. Обговорення.

Незакінчені речення

- Я збираюсь ...
- Я бачу свою професійну ціль у тому, щоб ...
- Я прагну ...
- Я можу досягнути успіху ...
- У мене належний вік для ...
- Я абсолютно впевнений, що я хочу...
- Мій успіх пов'язаний ...
- У мене є те, що необхідно для ...

- Я знаю, що я буду ...
- Я впевнений ...
- Мені гарно мати ...
- Мені гарно бути ...
- В роботі я задовольню своє бажання...
- У мене є природний потяг...
- Моє навчання або робота дозволять мені ...
- Для мене зручно і вигідно...
- У мене є здібності для ...
- Я мрію ...
- Мій професійний інтерес спрямований ...
- У мене достатньо сил і бажання ...
- Моє сьогоднішнє становище дозволяє...

Запитання:

1. Чи пов'язані мої професійні бажання з визначеними місцями роботи або навчання?
2. Чи існують можливості професійної кар'єри, інші місця роботи чи навчання, які в більшій мірі задовольняють мої бажання?
3. Чи достатньо я проінформований проте, як будуть задовольнятися мої бажання в тих місцях роботи або навчання, які я собі попередньо визначив?

8. Вправа «Вгадай професію»

Мета: підвищити рівень орієнтації в світі професійної праці, краще пізнати особливості професій, пов'язаних з престижністю.

1. Тренер пропонує незвичайні характеристики професій.
2. Учасники повинні назвати професію, які відповідає даних характеристик.
3. Відповіді фіксуються на дошці.
4. Обговорення результатів вправи:
 - як ви визначили, що дана професія так характеризується?
 - звідки про це знали?

Список характеристик професій:

зелена	солодка	волохата	дитяча
смішна	висока	розумна	чоловіча
жіноча	грошова	смілива	говірлива
уважна	модна	непосидюча	технічна
спокійна	незалежна	відповідальна	смачна

Заняття 2

Привітання учасників тренінгу.

1. Мозковий штурм «Мрія ...» та «Ціль...»
2. Технологія перетворення мрії у ціль.
 - Різниця між мрією і ціллю.
 - 7 кроків від мрії до цілі:

М							Ц
1	2	3	4	5	6	7	

1 крок – Як я впізнаю, що моя ціль досягнута.

2 крок – Чим я готовий заплатити.

3 крок – Коли я досягну своєї цілі (дата).

4 крок – Труднощі і внутрішні перепони.

5 крок – Яку винагороду я оберу своїй перемозі.

6 крок – Письмовий договір з собою.

7 крок – Щоденне читання договору вголос.

3. Вправа «Індивідуальний образ світу».

Мета: структуризація внутрішніх картин світу, погляд на себе зі сторони.

Матеріали: листи паперу, олівці, фломастери.

Поділіть лист паперу на сектори. Заповніть кожен сектор на свій розсуд.

Мій образ світу

Світ ідей

Світ людей

Світ речей

- Світ ідей – правила життя, принципи, ваші інтереси, мрії, фантазії, плани.

- Світ людей – значимі для вас люди.

- Світ речей – значимі для вашого життя речі, об'єкти природи.

Віддайте свій лист іншій людині праворуч і візьміть лист сусіда. Уважно проаналізуйте його і дайте відповідь на запитання:

- Чим ця людина відрізняється від мене?
- Чим схожий на мене?

Потім подумайте і запишіть у центрі листа професію або сферу діяльності для цієї людини, виходячи із її світогляду.

Поверніть лист власнику. А отримавши назад свій, можете додати свою інформацію.

Обговорення.

- Згодні ви з «призначеною» вам професією?
- Щоб хотіли змінити?
- Чим ви керувалися при виборі професії іншій людині?
- Якої інформації вам не вистачало?
- Чи змінилось ваше ставлення до чогось після цієї вправи.

Список використаних джерел

1. Дем'янчук Н. «Хочу» + «Можу» + «Треба» = «Правильний вибір професії» : програма тренінгу з професійної орієнтації [для учнів 9-12 кл.] / Наталія Дем'янчук // Психолог. – 2009. – № 25/27. – С. 54-64.

2. Кривошаєва Г. Обери своє майбутнє! : тренінг професійного самовизначення / Г. Кривошаєва // Психолог. – 2006. – № 11. – С. 25-27.

3. Михалевська Н. Вибір професії, або Задача з багатьма невідомими : психолого-педагогічний тренінг [для учнів 9-11 кл.] / Н. Михалевська, О. Тригук // Психолог. – 2004. – № 45. – С. 18-22.

4. Мочалова Д. Роль шкільного психолога в орієнтації та виборі професійного навчання учнів 11 класів : профорієнтаційна робота в ліцеї / Доріон Мочалова // Інформатика. – 2005. – № 31/32. – С. 27-28.

5. Психологія успіху. – Київ : Плавник, 2007. – с. 144 (Серія «Психол. Інструментарій»). – С. 48.

6. Стеблян Т. Тренінг розвитку профорієнтаційних знань старшокласників : [для учнів 9-11 кл.] / Таміла Стеблян // Директор школи. – 2008. – № 21. – С. 9-16; № 22. – С. 15-21.

3.8. Профорієнтаційна гра «Людина і професія» (10-11 клас)

Малюк Я.В.

Пояснювальна записка

Питання вибору професії є актуальним для старшокласників. Всякий підліток замислюється над тим, ким бути в майбутньому. Як зробити правильний вибір, відповідно до особистих інтересів, здібностей і можливостей? Участь у грі є одним із способів осмислення і планування своєї майбутньої професійної діяльності.

Мета: формування профорієнтаційної компетентності старшокласників.

Завдання:

- Активізація процесу професійного самовизначення;
- Розширення уявлень про різні сфери праці, світ професій;
- Підвищення інформованості про форми професійної підготовки та різні навчальні заклади.

(Під час підготовки до гри активно працюють учні та організатори. У навчальному закладі формується дві команди з числа зацікавлених і ерудованих хлопців та дівчат з 10-11 класів. Організатори гри проводять зучасниками кілька консультацій, де розповідають про особливості гри, про те, як конструювати питання.)

Головне завдання школярів на підготовчому етапі – розробка питань з профорієнтаційним змістом (по одному питанню від команди). Готуючи питання, вони знайомляться з різноманіттям світу професій, історією їх виникнення, змістом, умовою праці, з вимогами, що пред'являються людині. Учні звертаються до спеціальної літератури, зустрічаються і спілкуються з фахівцями. Таким чином, вони отримують і засвоюють знання про світ професій і про конкретні професії, розширюють свій кругозір.

Кожна команда отримує завдання – представити свою команду (назва, емблема, девіз, учасники)

Перед початком гри дорослі глядачі отримують кольорові картки. Вони підкажуть, в якій команді і в якому етапі бере участь володар картки.

Матеріали та обладнання: ігрове поле, мультимедійний проектор, екран, презентація «Навчальні заклади України», секундомір, сигнальні картки з цифрами 1-3, реквізит для представлення питань, музичні номери, барила з цифрами, «чорний ящик».

Правила гри:

1. У грі беруть участь одночасно дві команди по 7 осіб (5 чол. – діти, 2 чол. – дорослі). Грають учні 10-11 класів.

2. Гра розпочинається з представлення команд. Черговість подання визначається жеребкуванням.

3. Кожна команда виставляє одне питання. Питання до початку гри передаються організатору.

4. Вболівальники діляться на дві команди.

5. Якщо команда не дає правильної відповіді, то на питання можуть відповісти вболівальники. За рішенням журі команді, вболівальники якої дали правильну відповідь можуть нараховуватися додаткові бали.

6. Під час пауз звучать музичні номери (пісні, в яких згадуються професії) у виконанні учнів.

План проведення гри:

1. Вступне слово ведучого.

- Результати анкетування.
- Представлення журі.

2. Конкурсна програма.

**Сценарій профорієнтаційної гри для старшокласників
«Людина і професія»**

Ведучий:

Добрий день, шановні глядачі! Ви присутні на профорієнтаційній грі «Людина і професія».

У світі налічується близько 50 тис. різних професій. Щорічно 25 мільйонів чоловік змінюють своє місце роботи, 12% з них повертаються назад.

Зробити хороший вибір професії – це означає вибрати таку роботу, яка потрібна суспільству, тобто затребувана на ринку праці і доступною для вас беручи до уваги ваші природні здібності і отримані знання, уміння і навички і, нарешті, приносити радість, задоволення і дохід.

(Оголошення журі.)

Отже, зустрічайте наших гравців. Сьогодні грають дві збірні команди 10-11 класів. *(Представлення команд.)*

Ведучий:

Перш, ніж перейти до 1 етапу, я поясню правила.

1. Гра складається з 5 теоретичних конкурсів (етапів) і 2 практичних.

2. Якщо команда не дає правильної відповіді, то на питання можуть відповісти вболівальники і заробити для своєї команди 1 бал.

3. Перемагає команда, яка набрала більшу кількість балів.

4. У командах, крім постійних учасників, будуть ще й помічники з числа глядачів.

- Шановні глядачі! У вас є кольорові картки, які підкажуть, якій команді ви будете допомагати. На картках є цифри, вони показують номер етапу, в якому ви візьмете участь.

Зараз я оголошую початок 1 етапу. Прошу глядачів, у яких на картках стоїть цифра 1, зайняти свої місця в командах.

1 етап «Розминка».

Умова: команди по черзі дають відповідь на питання. Час на обдумування 30 секунд.

1. Назвіть предмет, який використовується в роботі медика, в кравецькій справі і на уроках музики. *(Голка.)*

2. Ким би міг працювати в наші дні кіт Матроскін з мультфільму «Канікули в Простоквашино»? *(Бізнесмен, тваринник, голова.)*

3. Ким би міг працювати в наші дні вовк з казки «Вовк і семеро козенят»? *(Пародист.)*

4. Суворий час природи:

Зітхає листя на вітрі,

Не дні минають, а роки.

Назвіть професію людини, що написала ці рядки. *(Поет.)*

5. «Чорний ящик» – питання для обох команд.

У «чорному ящику» знаходиться знаряддя праці, що використовується в роботі музиканта, сталевара, лікаря. Назвіть це знаряддя праці. *(Ложка. Музиканти-Ложкарі; лікар в домашніх умовах перевіряє зів хворого звичайною ложкою; сталевари беруть пробу сталі спеціальною ложкою.)*

Музикальна пауза

Слово журі

2 етап «Заморочки з бочки»(команди по черзі дістають з мішечка барильце з номером питання.)

Умова: вгадати назву професії за допомогою 4 підказок ведучого. Після кожної підказки у гравців є можливість дати відповідь.

Питання №1.

1. Для них характерні фізична витривалість, патріотизм, здоровий глузд, якості лідера, базові знання психології, історії, економіки, відмінне знання своєї служби – 4 бала.

2. Кілька разів за час служби змінює місце проживання і роботу. Працевлаштування визначається умовами контракту – 3 бала.

3. Зарплата визначається званням, посадою, вислугою років – 2 бала.

4. Може працювати в екстремальних ситуаціях. Займається підготовкою солдатів, розробляє плани, документи, організовує службу і побут солдатів – 1 бал. *(Військовий.)*

Питання №2.

1. Ця професія процвітає в усьому світі. Це лікар, який повинен знайти причину душевного дискомфорту у хворого – 4 бала.
2. Повинен уміти слухати інших, мати здоровий глузд, аналітичні здібності, логічне мислення, співчуття до людей – 3 бала.
3. Консультації цього фахівця найчастіше платні. Він – друг і порадник у 50-80% населення – 2 бала.
4. Психотерапія існує з незапам'ятних часів. У XIX столітті прославив її лікар Зігмунд Фрейд – 1 бал. *(Лікар-психотерапевт.)*

Питання №3.

1. Їх іноді називають буквоїдами і педантами, їм доводиться інтерпретувати конкретні статті кодексів, законів, документів – 4 бала.
2. Уміють переконувати, ставити і вирішувати проблеми, вести переговори, мають якості дослідника, навички практичної психології, володіють технічними засобами – 3 бала.
3. Прогнозують наслідки застосування правових норм, здійснюють підготовку договорів, заповітів, судових позовів, спілкуються з клієнтами – 2 бала.
4. Сьогодні все більше уваги приділяють питанням правового регулювання бізнесу – 1 бал. *(Юрист.)*

Питання №4.

1. Цей фахівець покликаний компенсувати недоліки природи. Переважна більшість клієнтів – жінки – 4 бала.
2. Консультує клієнтів з питань харчування, проводить процедури, виписує рецепти, вивчає причини незначних захворювань – 3 бала.
3. Має наступні вміння та навички: готовність обслужити клієнта, здатність просувати товари і послуги, досвід продажу різних кремів, масок і т.д. – 2 бала.
4. Роблять маски, ставлять компреси. Працюють в перукарнях, косметичних салонах, ведуть власну практику – 1 бал. *(Косметолог.)*

Питання №5.

1. Ці фахівці зовні виглядають завжди елегантно, мають свою форму, їм ввіряють життя багато людей – 4 бала.
2. Спеціальність вимагає відмінного здоров'я. Ці фахівці несуть відповідальність за вивчення оптимального маршруту, за контроль всіх приладів, за спілкування з диспетчерами та іншими службами – 3 бала.
3. У працівника має бути гострий зір, хороший слух, розвинена рухова пам'ять, висока працездатність – 2 бала.
4. Повинен бути готовий працювати в екстремальних умовах, мати почуття безпеки – 1 бал. *(Пілот.)*

Музикальна пауза

Питання №6.

1. Спеціаліст визначає, на які рахунки потрібно віднести доходи, а на які – витрати – 4 бала.

2. Він повинен уміти працювати з цифрами і числами, в команді – 3 бала.
3. Фахівець повинен мати аналітичні здібності, логічне мислення, акуратність. Проявляти ощадливість і неприйняття корупції – 2 бала.
4. Ця робота вимагає особливої ретельності і відповідальності. Головний підсумок роботи фахівця – балансовий звіт – 1 бал. *(Бухгалтер.)*

Питання №7.

1. Цей фахівець відвідує місця, де відбуваються цікаві, важливі події, аналізує їх, дає оцінку ситуацій – 4 бала.
2. Здатний оригінально мислити, глибоко розуміти події, повинен бути об'єктивним. Повинен вміти писати тексти, сценарії, робити відео- і фотозйомки – 3 бала.
3. Бере участь у прес-конференціях, демонстраціях, судових засіданнях, важливих операціях – 2 бала.
4. Співпрацює з місцевою адміністрацією, поліцією, швидкою допомогою, депутатами – 1 бал. *(Журналіст.)*

Питання №8.

1. Спеціаліст розробляє зміст заняття і створює творчу атмосферу на них, впроваджує нові методи і засоби отримання знань – 4 бала.
2. Має якості дослідника, організаційні здібності, вміння переконувати, соціальну відповідальність, здоровий глузд, вміння ладити з дітьми та дорослими, використовувати сучасні технічні засоби навчання – 3 бала.
3. Фахівець вміє ставити і вирішувати проблеми, володіє знаннями по своєму – 2 бала.
4. Дає адекватну оцінку успіхам підлеглих, сприяє розвитку їх індивідуальних здібностей, має вищу освіту, працює в державних і приватних закладах – 1 бал. *(Учитель.)*

Конкурс художників

Ведучий:

Настав час від теорії перейти до практики. Конкурс художників.

Завдання: намалювати плакат на захист професії. У конкурсі бере участь вся команда. Час – 5 хв.

Музикальна пауза

Слово журі

3 етап «Ти – мені, я – тобі»

Умова: по наведеному питанню команди задають суперникам свої питання.

Приклад:

Питання.

На таці виносяться скальпель, огірок, одеколон, ножиці.

- Представники якої професії користувалися даними засобами в своїй роботі?

(Цирульник. Він користувався цими предметами під час гоління і стрижки клієнтів (огірок – засовував за щоку.)

4 етап «Вгадай професію» –(питання на екрані.)

Умова: з трьох варіантів представлення професії вибрати вірний і показати сигнальну картку з відповідним номером.

Скреперист

1. Спеціаліст, що скріплює папір в архівах.
2. Штампувальник скріпок.
3. Машиніст скрепера (земельно-транспортна машина.)

Метролог

1. Випробувач ескалаторів в метро.
2. Контролер вимірювальної техніки.
3. Виробник швейного інструменту.

Провізор

1. Укладач меню.
2. Ревізійний працівник в їдальні.
3. Працівник аптеки, що має фармацевтичну освіту.

Кінолог

1. Працівник кіностудії.
2. Собаківник.
3. Виробник кіноекранів.

Музикальна пауза

Слово журі

Конкурс лікарів.

Ведучий:

Ще одне практичне завдання: накласти пов'язку на око. Одна складність – бинтувати із зав'язаними очима. Якість роботи оцінюється за 3-бальною системою.

5 етап «Гонка за лідером».

Умова: за 1 хвилину кожна команда повинна відповісти на 17 питань.

Питання для команди №1.

1. Робочий костюм водолаза. (*скафандр.*)
2. Винахідник акваланга. (*Кусто.*)
3. Як називається справа, що приносить дохід? (*бізнес, підприємництво, комерція.*)
4. З якого полотна не можна зшити сорочку? (*з залізничного.*)
5. Яка з нот не потрібна для компоту? (*сіль.*)
6. Майстер, фахівець по шиттю одягу. (*кравець.*)
7. Яку професію освоїв дядя Стьопа? (*полицейський.*)
8. Надлишок грошей, що повертається при розрахунку. (*здача.*)
9. Спеціаліст в будь-якому виді спорту, керує підготовкою спортсменів. (*тренер.*)
10. Місце будівництва та ремонту суден. (*док.*)
11. Заяву до суду. (*позов.*)
12. Підприємство, що займається пранням білизни. (*пральня.*)
13. Як називається період здачі іспитів в інститутах і коледжах. (*сесія.*)
14. Скільки гравців у хокейній команді під час гри? (*6.*)

15. Як звався парикмахер в старовину? (*цирульник.*)
16. Момент зустрічі пілота з небом. (*зліт.*)
17. Найвідоміше творіння французького скульптора Етьєна Фальконе названо «Мідний ...» (*вершник.*)

Питання для команди № 2

1. Спритно скаче на коні в цирку. (*наїзник.*)
2. Її надягають військові, шахтарі, пожежні. (*каска.*)
3. Професія доктора Айболита. (*ветеринар.*)
4. Перерва між актами у виставі. (*антракт.*)
5. Хто добуває відомості про противника, його розташування, чисельність, озброєння? (*розвідник.*)
6. Спеціальне приміщення для зберігання товару. (*склад.*)
7. Не тільки школяреві потрібна вона, але й кресляреві. (*лінійка.*)
8. Працівник, який доставляє кореспонденцію за адресами. (*листоноша.*)
9. Ручне сільськогосподарське знаряддя у вигляді зігнутого ножа для зрізання хлібних злаків з кореня. (*серб.*)
10. Скільки гравців у футбольній команді під час гри. (*11.*)
11. У ньому багато кінських сил, всі поля він об'їздив. (*трактор.*)
12. Колгоспник з вищою освітою. (*агроном.*)
13. Власник сільськогосподарського підприємства з використанням земельної ділянки. (*фермер.*)
14. Робітник, який займається наведенням чистоти і порядку в приміщенні. (*прибиральниця.*)
15. Пастух овечих стад. (*чабан.*)
16. Працівник в готелі, що відповідає за зберігання ключів, прийомом пошти. (*порт'є.*)
17. Озброєна людина, охороняє доручений їй пост. (*вартовий.*)

Музикальна пауза

Слово журі

Підведення підсумків

Нагородження

Список використаних джерел

1. Гуленко А. С. Трансактний аналіз у профорієнтаційній роботі зі старшокласниками / А. С. Гуленко // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2009. – № 7. – С. 12-18.
2. Мельниченко О. Ким бути? : комплекс занять із профорієнтації : [для підлітків 15-16 років] / Оксана Мельниченко // Психолог. – 2008. – № 41/42. – С. 9-48.
3. Нікішина Т. В. Інтегрована виховна година «Професії моїх батьків» : [для старшокласників] / Т. В. Нікішина // Виховна робота в школі. – 2008. – №10. – С. 48-49.
4. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології : навч. посіб. / А.С.Нісімчук, О.С.Падалка, О.Т.Шпак. – Київ : Просвіта, 2000. – 368 с.

5. Пилипчук Г. Темперамент : природні особливості людини, проблема вибору професії : сценарій заняття з психології [для старшокласників] / Г.Пилипчук // Психолог. – 2005. – № 48. – С. 11-13.

6. Яворська Г.Г. Я – майбутнє твоє, Україно! : виховна година з трудового виховання, професійної орієнтації та вибору професії [для старшокласників] / Г. Г. Яворська // Позакласний час. – 2008. – № 1. – С. 77-80.

3.9. Профорієнтаційна гра «Сучасний час – сучасні професії» (10-11 клас)

Журбас С.О.

Мета: познайомити учнів з новими професіями, необхідними якостями, потрібними для кожної спеціальності; дати можливість учням спробувати себе в різних професіях.

Обладнання: тематичні газети з назвами професій, комп'ютерні презентації.

Хід уроку

У сучасний час на ринку праці з'явилися нові професії, назви яких приваблюють увагу, а саме: маркетинголога, бренд-менеджера, крейтора, арт-директора, логіста, медіапленера, мерчендайзера, іміджмейкера.

Уявна компанія «САНДІ – 10» (назва створена із перших букв імен учнів), яка займається виготовленням чохлів для мобільних телефонів.

Ділова гра – один день із життя компанії «САНДІ – 10».

Генеральний директор – вчитель трудового навчання, співробітники компанії – учні класу.

Генеральний директор:

Доброго дня, шановні колеги. На нашому засіданні ми ознайомимось з діяльністю працівників нашої фірми, яка займається виготовленням чохлів для мобільних телефонів. (маркетинголога, бренд-менеджера, крейтора, арт-директора, логіста, медіапленера, мерчендайзера, іміджмейкера.)

(учні заздалегідь готують інформацію про роботу кожного фахівця)

Виступ учнів.

Генеральний директор:

Ми познайомились з основними фахівцями нашої компанії «САНДІ – 10» та їх діяльністю. А зараз прошу пройти в свої відділення і опрацювати проекти по визначеним напрямкам роботи.

- Група бренд-менеджерів. (розробляє свій бренд – торговельну марку компанії.)
- Група крейторів. (пропонує різний дизайн чохлів).
- Група логістів. (розробляє план економії часу та грошей компанії).
- Група медіапленерів та мерчендайзерів. (розробляють рекламні акції та розкладають товар на рекламних стійках)
- Група менеджерів. (готує рекламну статтю)

(учням дається 10 хв. на виконання завдань)

Презентація роботи, виступ учнів.

Генеральний директор:

За невеликий час ми розробили проект нової колекції нашої компанії. Всі продемонстрували необхідні якості нових професій: гарний смак, творчість, кмітливість, вміння працювати в колективі. Дізнались багато цікавого про сучасні професії, сподіваємось що ця інформація допоможе учням визначитись в виборі професії.

Коротка довідка

Маркетолог. Маркетолог повинен з'ясовувати, чому той чи інший товар (послуга) приваблює споживача.

На основі досліджень ринка фахівець складає маркетинговий план, на базі якого керівництво приймає рішення про товарний асортимент. Маркетолог приймає участь у створенні реклами, визначає головне – загальні напрямлення і аудиторію.

Маркетолог – активна людина, здібна відшукати інформацію, яка не відстає від часу.

Бренд-менеджер – головний носій і реалізатор ідей бренда.

Бренд – відома торгівельна марка.

Робота бренд-менеджера полягає в тому, що він повинен придумати торгівельну марку фірми та зробити її відомою. Бренд-менеджер повинен знати закони реклами, інформацію про ринок, конкурентні фірми, маркетинг.

Криейтор(творець) – креативний директор компанії, людина, яка відповідає за створення, ведення та контроль рекламних проектів.

Криейтор повинен мати організаторські здібності та вміння працювати з замовниками. Задачі криейтора: чітко та ясно формулювати всі побажання клієнтів; об'єднати творчий колектив для досягнення поставлених цілей.

Арт-директор приділяє велику увагу художньому направленню в діяльності компанії; вирішує всі питання, пов'язані з дизайном; відповідає за дотримання єдиного фірмового стилю. Арт-директори працюють в рекламних агентствах. Повинні мати творчі здібності, добре розвинену уяву, гарний смак, вміння представляти свою ідею.

Логіст. Від них залежить фінансове благополуччя компанії. Вони економлять гроші, а не заробляють їх. Основна задача: при мінімальних затратах досягти максимальної користі та прибутку. Логістика сформувалась в 60-х роках з появою в розвинених країнах супермаркетів та стрімким розвитком мережі роздрібної торгівлі. Добрим логістом може бути гравець за природою, який вміло пересовує товари.

Медіапленер. Фахівець рекламного агентства. Відповідає за вибір інформаційних засобів для розміщення рекламних матеріалів. Планує та дає рекомендації по найбільш вигідному вкладанню засобів на рекламування.

Мерчендайзер – фахівець, який представляє товари своєї фірми. Задача мерчендайзера: покупець повинен придбати тільки товар його компанії.

Обов'язки: підтримує порядок на полицях; слідкує за терміном придатності продукції та попитом продукції.

Імеджмейкер. Допомогає створювати образ успішної людини. Імеджмейкер повинен знати правила віражу, стилів одягу, основи психології та етикету, значення жестів та міміки. Зовнішній вигляд має велике значення для ведення справ.

Список використаних джерел

1. Лерпер П. Профільна освіта старшокласників : якою їй бути? / П.Лерпер // Завуч. – 2003. – № 14. – С. 6-7.
2. Організація та проведення профорієнтаційної роботи з учнями 9-11 класів загальноосвітніх шкіл. Методичні рекомендації. – Львів, 2006. – 120 с.
3. Побірченко Н. А. Програма спецкурсу «Людина і праця» : зразки професіограм / Н. А. Побірченко // Соціальний працівник. – 2008. – № 12. – С. 11-31. : № 13. – С. 2-16.
4. Скворчевська О. В. Всі професії важливі, всі професії потрібні : класна година : [сценарій] / О. В. Скворчевська, О. С. Нурєєва // Географія. – 2008. – №23. – С. 30-31.
5. Твардовська М. Основи професійної орієнтації (10-11 клас) / М.Твардовська // Все для вчителя. – 2007. – № 8. – С. 27-33.
6. Юшко В. І. Ярмарок професій : сценарій профорієнтаційного заходу / В. І. Юшко // Позакласний час. – 2006. – № 1/2. – С. 59-60.

3.10. Профорієнтаційна гра «Крок у майбутнє» (10-11 клас)

Мельник Н.А.

Мета: допомогти старшокласникам, що визначаються у виборі професійного навчання, більш усвідомлено підійти до свого майбутнього, усвідомити взаємозв'язок різних життєвих етапів і подій.

Ресурси: аркуші, ручки, бланки опитувальників «Визначення мотивації» (за методикою О. Головахи), аркуші із записом справ студентства (кожна справа на окремому аркуші), бланки для відповідей до вправи «Я – інший, кар'єра», переліки справ студента та життєвих досягнень, бланки особистих профорієнтаційних карток.

Хід заняття

Психолог:

Дуже скоро усі ви закінчите школу і продовжите навчання за обраною вами професією. Вибір професії, як і будь-яка справа, починається з постановки мети: примхливе і розпливчате «хочу» повинне знайти скульптурні форми. Отже, кожен з вас повинен дати відповідь на питання:

- Заради чого я вчуся? Заради чого я збираюся працювати?

Для кожної професії існує свій мінімальний рівень здібностей, що дає змогу виконувати професійні дії, а більш високий рівень професіоналізму визначається мотивацією й системою цінностей людини. Нерідко людина, що наділена безліччю чудових рис, не може повністю реалізувати свій професійний потенціал – заважає відсутність мотивації, тобто спонукань до дій – «природні лінощі не дають розвиватися природним талантам» (Ю. Рибников).

Мотивація – це спонукання, які викликають активність організму й визначають її спрямованість. Найважливішою умовою професійної самореалізації особистості є не стільки здібності, скільки мотивація людини та її життєві завдання. Мотивація – це двигун людських вчинків.

Практична робота «Визначення мотивації».

Отже, сьогоднішню профорієнтаційну гру я пропоную почати з визначення власних мотивів.

(Учасникам роздаються бланки опитувальника «Визначення мотивації» (за методикою О. Головахи), а також бланки особистих профорієнтаційних карток, куди учасники гри занесуть свої результати для подальшого співставлення та аналізу).

Особиста профорієнтаційна картка

Прізвище, ім'я _____
 Клас _____
 Моя мотивація (за методикою О. Головахи) _____
 Я обрав (ла) професію _____
 Фактори вибору професії _____
 Мій «багаж» _____
 Моя життєва мета _____
 Спрямованість _____

Прочитайте наведені нижче твердження про професії й виберіть два з них, які найбільш відповідають вашим поглядам.

1. Найбільшою мірою реалізувати свої фізичні можливості, виявити силу, спритність, вольові риси	5. Працювати в хороших умовах, щоб робота не викликала негативних емоцій
2. Досягти високого суспільного становища, популярності, слави	6. Зберегти сили й час для захоплень, спілкування із друзями й близькими
3. Мати високий зарібок, що забезпечить хороші матеріальні умови	
4. Виявляти творчу ініціативу, повністю розкрити свої інтелектуальні здібності	

Якщо обрані вами твердження знаходяться у лівій частині таблиці (**професійна мотивація**), тоді у цей момент для вас актуальна професійна самореалізація (вибір професії й шляхів її здобуття, професійне зростання і кар'єра).

Якщо обрані судження знаходяться у правій частині таблиці (**позапрофесійна мотивація**), тоді у цей момент для вас важливіші запитання, не

пов'язані із професійною самореалізацією (сім'я, здоров'я, особистісне зростання, що не завжди пов'язано із професійним).

Якщо обрані вами судження виявилися в різних частинах таблиці, тоді ваша мотивація має суперечливий характер. Вирішіть, що для вас у цей момент важливіше – професійне самовизначення або інші питання.

Багато з людей відчують обурення й безсилля тому, що не можуть досягти всього, чого хочуть від життя, розриваючись між суперечливими мотивами. Тому необхідно в такий спосіб спланувати сценарій свого життя, щоб послідовно й планомірно домагатися свого. Подумайте, що для вас важливіше в цей момент? Навчання? Робота? Особисте життя? Творчість? Здоров'я? Або щось інше?

Фактори вибору професії. А тепер подумайте про професію, яку ви обрали, і про принцип, за яким ви обираєте професію. Запишіть це до своїх особистих профорієнтаційних карток.

(Обговорення факторів вибору професії)

Об'єднання в групи. Далі учасникам пропонується уявити, що вони закінчили школу і стали студентами (обговорення почуттів учнів). Психолог вивішує на дошку перелік завдань студентства:

- перетворення на професіонала;
- можливість працювати за професією за допомогою диплома й первинних знань;
- активне студентське життя;
- влаштування особистого життя;
- кар'єрні устремління.

Важливим моментом на цьому етапі є розмежування для учнів двох схожих на перший погляд завдань – стати професіоналом і можливість працювати за професією за допомогою диплома й первинних знань. Психолог може пояснити, що стати професіоналом за 5 років навчання в інституті – це дуже важке завдання, яке передбачає поєднання ґрунтового навчання зі стажуванням і т. д. Частіше становлення професіонала відбувається вже після закінчення ВНЗ в процесі набуття досвіду. Але це, як правило, передбачає протягом якогось часу після закінчення ВНЗ роботу в не дуже престижних і добре оплачуваних місцях, перш ніж початківець-фахівець стане конкурентоспроможним у професійному середовищі.

Учні, обравши одне із завдань студентства, вивішеного на дошці, стають біля нього.

Психолог:

Зараз ви працюватимете в групах, об'єднаних однією метою студентства. Я вручу кожній групі аркуш з різними видами діяльності студента. Ваше завдання – вибрати з переліку справи й заняття студента, що вчиться в інституті, з тією самою метою, що й у вас.

Психолог роздає групам справи й заняття студента. Діти складають перелік справ студента. Психолог у жартівливій формі коригує роботу груп. Учасники, які не бажають продовжувати подальше професійне навчання,

складають і записують перелік справ і занять, необхідних для реалізації поставлених завдань.

Перелік справ студента

Він може містити такі частини:

- серйозна підготовка до кожного іспиту;
- розширення кола знайомств;
- робота зі спеціальності;
- поїздки в студентські табори;
- стажування;
- походи;
- відвідування наукового гуртка;
- побачення;
- поїздки по світових студентських картах;
- відвідування конференцій;
- підробіток;
- підготовка до семінарів;
- подорож автостопом по світу;
- створення родини, виховання дитини;
- сон на лекціях, прогулювання лекцій;
- дискотеки;
- літні робочі загони;
- робота в науковому суспільстві;
- читання наукової літератури;
- відвідування виставок;
- спокійний відпочинок удома (книги, серіали, музика);
- розширення кола знайомств і т.д.

Тепер складіть режим життя студента протягом одного тижня, що припускає реалізацію всіх обраних вами справ. Діти складають і зачитують іншим групам режим тижня. Учасники, у чий план не входить продовжувати подальше професійне навчання, складають і записують свій режим.

Психолог:

Уявіть, що ви 5 років живете за графіком, який ви тільки що нам прочитали. Що ви відчуваєте?

(Проводиться обговорення, наприкінці якого учасникам, невдоволеним складеним режимом, пропонується перейти до іншої групи.)

Запишіть у «особистих картках», з яким багажем знань, умінь, навичок, з якими новими особистісними якостями ви вступаєте у ВНЗ через 5 років прожитої за вашим планом життя. Зачитайте вголос свій «багаж».

(Учні зачитують свій «багаж», обговорюють, потім всі учасники сідають у загальне коло.)

Психолог: У кожної людини є якесь прагнення до життєвої мети – те, чого хотілося б досягти, те, заради чого є сенс жити. Вони можуть бути дуже

різними: для когось важливіше – щаслива родина, для когось – успішна кар’єра або життя, наповнене сильними враженнями.

(Психолог роздає кожному учасникові аркуш, з переліком різних життєвих досягнень).

Перелік життєвих досягнень

Можна запропонувати учасникам перелік:

- реалізація своїх творчих здібностей у якійсь сфері мистецтва або науки;
- стати знаменитим;
- самовдосконалення;
- діяльність на благо людей, не обов’язково за гроші;
- успішна професійна кар’єра;
- життя, наповнене яскравими враженнями;
- забезпечене життя;
- родина.

Деякі із цих досягнень легко сполучаються з іншими, деякі суперечать один одному – наприклад, важко сполучати серйозну кар’єру зі створенням щасливої родини. Часто доводиться чимось жертвувати заради найважливішої, значущої життєвої мети. Зараз я прошу подумати, яке з перерахованих досягнень (або, можливо, його немає в списку) є для вас найголовнішим. Запишіть його до своєї «особистої картки».

Вправа «Я – інший, кар’єра»

Інструкція. Вибираючи професію, людина вибирає спосіб життя. Це завдання допоможе вам уточнити, що для вас сьогодні важливо, а що другорядне. Оцініть варіанти відповідей, поставивши в клітинках на перетинанні номери запитання й варіантів відповіді (а, б, в, г); бали: від нуля – за варіант, що вам байдужий, до трьох балів – за найбільш значущий для вас. Не можна ставити однакові бали в одному рядку!

1. Мені подобається:

- а) мати багато вільного часу;
- б) домагатися успіху у всіх справах;
- в) робити подарунки своїм друзям;
- г) знаходити хороше рішення для важкого завдання.

2. Мій девіз:

- а) «Робота не вовк, у ліс не втече»;
- б) «Хочеш жити – умій крутитися»;
- в) «Що віддав, те твоє»;
- г) «Вправний продавець і вправний ремонтник ніколи не будуть голодувати».

3. Краща робота для мене –це та, яка:

- а) не заважає мені жити своїм життям;
- б) дає можливість швидкого просування по службі;
- в) потрібна людям;
- г) цікава.

4. Щастя для мене –це:

- а) можливість жити собі на втіху;
- б) висока посада й хороша зарплата;
- в) благополуччя моїх друзів і близьких;
- г) можливість займатися улюбленою справою.

№	А	Б	В	Г
1				
2				
3				
4				
Сума				

Обробка: підрахуйте й запишіть у нижньому рядку суму балів (а, б, в, г):

9-12 балів – яскраво виражена спрямованість особистості;

5-8 балів – помірно виражена спрямованість;

0-4 балів – спрямованість не виражена.

а) **«Я»**. Для вас дуже важливим є власний спокій і благополуччя. У цьому немає нічого страшного, якщо ви перебуваєте на утриманні багатих родичів. Однак варто пам'ятати, що низька активність, надмірна концентрація на собі й відсутність потреби в діяльності можуть бути ознаками стомлення або захворювання.

б) **«Кар'єра»**. Імовірно, вам близькі й зрозумілі закони ринку. У майбутній професії для вас важлива можливість кар'єрного росту. Життєвий успіх у вашому розумінні – це високооплачувана посада. Якщо для вас сенс життя – кар'єра, ви ризикуєте розгубити себе й близьких у погоні за обрієм.

в) **«Інший»**. Ви – той тип людини, для якої інтереси й благополуччя інших людей не менш важливі, ніж власні. Ваш вибір говорить про особистісну зрілість і щиросердечність. Чим би ви не займалися, ваше ставлення до людей завжди буде для вас джерелом енергії й радості життя.

г) **«Справа»**. Яку би діяльність ви не обрали, ви будете успішним професіоналом. Головне, щоб ваша професія не загороджувала від вас сенс життя, що не зводиться до роботи.

Внесіть отриманий результат до своєї «особистої картки».

Психолог:

А тепер подивіться у свої «особисті профорієнтаційні картки». Як співвідносяться ваші записи? Може, є якісь неузгодженості? Учні діляться отриманими результатами.

Цей етап – кульмінація гри. Діти одержують наочний результат своєї роботи: у когось проявляється чітка погодженість життєвих устремлінь, а в когось – невідповідність різних життєвих етапів. Наприклад, метою життя дівчини є щасливе сімейне життя, а вона 5 років присвятила серйознішому професійному становленню; у хлопця мета – блискуча кар'єра, а він в інституті вів «активне студентське життя». Безумовно, всі подібні випадки мають потребу в акцентуванні на грі, психологу варто бути готовим до надання емоційної підтримки, до пропозиції індивідуальної консультації.

Велике спасибі всім за роботу, я прошу здати мені «особисті профорієнтаційні картки», зустрічаємося через 10 хв. у кабінеті для обговорення гри.

Діти розходяться, психолог готується до обговорення, для якого бажано організувати інше приміщення (Зміна кабінету допомагає швидше вийти з ігрової ситуації).

Психолог:

Нашу гру закінчено.

Якими думками, почуттями, станом хочеться поділитися?

Може, хтось хоче задати питання?

Спасибі всім за роботу!

Список використаних джерел

1. Гапонова О. Профорієнтаційні ігри / О.Гапонова // Психолог. – 2007. – №23-24. – С. 9-12.
2. Профорієнтаційна діагностика / [упоряд. Т. Гончаренко]. – 2-ге вид., стереотипне. – Київ : Ред. загальнопед. газ., 2005. – 120 с.
3. Профорієнтаційна робота психолога / [упоряд. Т. Гончаренко]. – Київ : Шкільний світ, 2007. – 128 с.
4. Рибалка В. В. Готовність учня до профільного навчання / за заг. ред. С.Д. Максименка, О. Л. Главник. – Київ : Мікрос-СВС, 2003. – 112 с.
5. Титаренко О. Профільне навчання. Психологічний супровід від 1-го до 11-го класу // Психолог. – 2013 - №11 – 12. – С.53 – 55.
6. Туріщева Л. В. Психокорекційні ігри в роботі педагога / Л.В. Туріщева. – Харків : Вид. група Основа, 2007. – 160 с.

3.11. Інтелектуальна гра з елементами профорієнтації «Комп'ютер і професія» (10-11 клас)

Левченко Н.В.

Мета: узагальнити набуті учнями знання;
виховувати культуру користувача ПК;
розвивати пізнавальний інтерес до комп'ютерних технологій, кмітливість, винахідливість, збагачувати уяву; забезпечити різносторонній розвиток особистості.

Матеріально-технічне забезпечення:

– **Дидактичне забезпечення:** комп'ютерна презентація, таблички з назвами команд, бланки для заповнення результатів конкурсів, ручки, програма для відліку часу або годинник, подарунки.

– **Технічні засоби:** комп'ютери, проектор, мультимедійна дошка.

Хід проведення

Найкращий спосіб у чомусь розібратися до кінця – це спробувати навчити цьому комп'ютер.

Дональд Кнут

Ведучий:

Вітаю всіх розумних, винахідливих та кмітливих, тобто всіх, хто прийшов на інтелектуальну гру «Комп'ютер і професія».

Як ви думаєте, чи можна прожити без професії? Мабуть що ні. Бо без улюбленої професії людина не живе, а існує. В усі часи славилися майстри своєї справи. Тому сьогодні пропоную вам поринути у світ професій, так чи інакше пов'язаних з комп'ютером.

У грі братимуть участь дві команди: команда «**Фахівці**» та команда «**Професіонали**».

Учасники команд займають свої місця за ігровими столами, на яких знаходяться таблички з назвами команд

Ведучий:

Команди можуть заробити перший бал, давши відповідь на питання: «Чим відрізняється фахівець від професіоналу?»

Учасники команд дають відповідь на питання

Ведучий:

Це слова-синоніми. Фахівець, професіонал – людина, що володіє спеціальними знаннями та навичками в будь-якій галузі, що має спеціальність.

Ведучий:

Перш ніж розпочати гру, введемо декілька правил:

1. Дотримання дисципліни.
2. Повага до всіх присутніх.
3. Дотримання правил техніки безпеки.

За порушення цих правил команди втрачатимуть зароблені бали.

Конкурс-гра складається з 8 конкурсів.

Оцінювати їх будуть наші експерти.

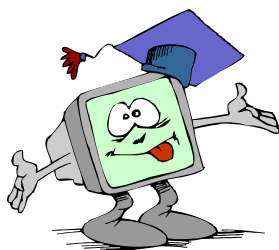
Представлення експертів

Експертам роздають бланки для заповнення результатів конкурсів

Ведучий:

Сьогодні кожен учасник спробує себе в ролі фахівця з певної професії, яку ми визначимо шляхом жеребкування.

Учасники команд отримують картки з назвою професії

Інтелектуальна гра «Комп'ютер і професія»

№ конк.	Назва конкурсу	Кількість балів	
		Команда «Фахівці»	Команда «Професіонали»
1	Завдання для дизайнерів (5 балів)		
2	Завдання для ОКН (5 балів: 1 – відповідність дизайну темі, 1 – оформлення тексту, 1 – загальне оформлення, 1 – правильне збереження, 1 – представлення)		
3	Завдання для сист. адмін. (1 бал за правильну відповідь)		
4	Завдання для журналістів (1 бал за правильну відповідь)		
	Разом:		
5	Завдання для вчителів (1 бал за правильну відповідь)		
6	Конкурс «Зайве слово» (1 бал за правильну відповідь)		
	Разом:		
7	Завдання для секретарів (1 бал за правильну відповідь)		
8	Конкурс «Слова» (1 бал за слово)		
	Всього:		

Ведучий:

Перед виконанням кожного завдання учасниками потрібно буде відгадати, фахівцю якої професії воно призначене.

Завдання для дизайнерів

Ведучий:

Перше завдання для фахівців, які створюють ескізи, моделі, проекти, просторові макети різного роду продукції, визначають матеріали, виконують розрахунок технічної документації (**дизайнер**).

Учасники команд дають відповідь на питання

Ведучий:

Отже, перше завдання для дизайнерів. А яке свято відзначають 14 лютого?

Ведучий:

Правильно. День Святого Валентина. Тож нашим дизайнерам необхідно створити вітальну листівку до Дня Святого Валентина, що має містити малюнок та текст. Програму для виконання цього завдання ви обираєте самостійно. Листівку потрібно зберегти на диск D: з назвою *Листівка*.

На виконання завдання дається 7 хв.

Завдання оцінюється 5 балами.

Учасники займають свої місця біля комп'ютерів та чекають команду ведучого про початок конкурсу

Завдання для операторів комп'ютерного набору

Ведучий:

А яке ще свято відзначають 14 лютого?

Учасники команд дають відповідь на питання

Ведучий:

Це свято відзначають фахівці, які встановлюють або обробляють відомості на комп'ютері: сортування матеріалу виконання математичних обчислень, створення таблиць, зведень, здійснюють технічне обслуговування персонального комп'ютера (*оператор комп'ютерного набору*).

Учасники команд дають відповідь на питання

Ведучий:

Взагалі, 14 лютого відзначають День комп'ютерника. Операторам комп'ютерного набору потрібно знайти своє завдання за допомогою підказки.

Учасникам конкурсу роздаються підказки:

Ваше завдання знаходиться на диску D: в папці ОКН за адресою:

Київська область, м. Бровари, вул. М.Лагунової, 17-А

Завдання: Створити слайд презентації про історію створення Дня комп'ютерника, яке відзначається 14 лютого.

Слайд повинен містити заголовок, відповідний текст та малюнок. Дизайн слайду обрати самостійно.

Зберегти створений слайд в папку, в якій знаходиться завдання.

Презентувати членам журі, учасникам та вболівальникам свою роботу.

Ведучий:

На виконання завдання дається 7 хв.

Завдання оцінюється 5 балами.

Учасники займають свої місця біля комп'ютерів та чекають команду ведучого про початок конкурсу

Ведучий оголошує про початок конкурсу для дизайнерів та операторів комп'ютерного набору

Для відліку часу використовується секундомір, виведений на екран

Завдання для системних адміністраторів

Ведучий:

Наступне завдання для фахівців, які забезпечують роботу комп'ютерної техніки, комп'ютерної мережі і програмного забезпечення в організації (*системний адміністратор*).

Учасники команд дають відповідь на питання

Ведучий:

Отже, наступне завдання для системних адміністраторів.

Учасники підходять до ведучого

Ведучий:

Учасники по черзі дають відповіді на питання, що стосуються апаратної та програмної складової ПК. Якщо учасник не може дати відповідь, то право відповіді передається другому учаснику. За правильну відповідь – 1 бал.

Запитання для учасника першої команди:

1. Службові комп'ютерні програми, які призначені для захисту даних і пристроїв комп'ютера від шкідливих програм. (***антивірусні програми***)
2. Вид внутрішньої пам'яті, в якій розміщують програми для забезпечення початку роботи комп'ютера і виконання основних операцій обміну даними між пристроями комп'ютера. (***постійна пам'ять***)
3. Головна плата комп'ютера, на якій розміщені основні пристрої комп'ютера і до якої приєднуються інші пристрої. (***системна (материнська) плата***)
4. Периферійний пристрій, призначений для виводу текстової та графічної інформації на папір. (***принтер***)
5. Сукупність комп'ютерів та інших пристроїв з відповідним програмним забезпеченням, з'єднаних каналами передавання даних. (***комп'ютерна мережа***)

Запитання для учасника другої команди:

1. Службова комп'ютерна програма, яка використовується для стиснення даних. (***архіватор***)
2. Вид внутрішньої пам'яті, яка призначена для зберігання даних, що потрібні процесору для реалізації поточних задач. (***оперативна пам'ять***)
3. Головна мікросхема комп'ютера, яка керує роботою всіх пристроїв комп'ютера. (***процесор***)
4. Пристрій, призначений для виводу відеоінформації. (***монітор***)
5. Мережа, яка з'єднує пристрої, що розташовані на невеликій відстані один від одного, як правило, в межах однієї або кількох сусідніх будівель. (***локальна мережа***)

Ведучий:

Шановні експерти, оголосіть результати цього конкурсу.

Експерти оголошують результати конкурсу

Завдання для журналістів

До цього конкурсу готується мультимедійна презентація

Ведучий:

Цезавдання для фахівців, які працюють в засобах масової інформації, збирають інформацію, здійснюють її обробку, аналізують факти та ситуації, дають оцінку поточних подій, інформують людей достовірними фактами, готують матеріали для публікації (***журналіст***).

Учасники команд дають відповідь на питання

Ведучий:

А як журналіст використовує знання ПК у своїй роботі?

Учасники команд дають відповідь на питання

Ведучий:

На екрані будуть з'являтися запитання з варіантами відповідей, тема – «Комп'ютерні мережі». Учасник повинен дати першим відповідь на питання. Готовність учасник повідомляє за допомогою піднятої руки. Якщо учасник дає неправильну відповідь, то відповідає другий учасник. За кожну правильну відповідь – 1 бал.

1. Організація, що надає користувачам доступ до ресурсів Internet.
А) домен
Б) портал
В) провайдер
Г) браузер
2. Яке призначення модему?
А) побудова креслень з високою точністю
Б) опрацювання звуку в комп'ютері
В) передавання та прийом інформації аналоговими лініями зв'язку
Г) зчитування інформації з CD-диска
3. Що обов'язково повинен мати комп'ютер, під'єднаний до Internet?
А) веб-сервер
Б) домашню веб-сторінку
В) IP-адресу
Г) доменне ім'я
4. Яка з описаних мереж є регіональною?
А) охоплює великі території, об'єднує окремі мережі та окремі комп'ютери для взаємодії з іншими об'єктами глобальної мережі
Б) об'єднує персональні електронні пристрої (мобільний телефон, кишеньковий комп'ютер, ноутбук, гарнітуру тощо)
В) охоплює порівняно невелику територію чи групу будівель (школа, інститут тощо)
Г) працює в кількох або в усіх районах міста
5. Що з переліченого є пошуковою системою Internet?
А) OLX
Б) Google
В) Meta
Г) ВКонтакте
6. Чи є в мережі Інтернет головний комп'ютер?
А) Невідомо
Б) Так
В) Раніше був, а зараз він не потрібний
Г) Ні
7. Який браузер «найстаріший»?
А) Mozilla Firefox
Б) Internet Explorer
В) Google Chrome
Г) Opera

8. Чи можна обмінюватись інформацією з комп'ютером, якщо на ньому використовують іншу операційну систему?

А) Так

Б) Ні

В) Лише у випадку використання конвертера

Г) Можна тільки з дозволу системного адміністратора

9. Назвати правило етикету електронного листування.

А) можна не вказувати тему листа

Б) писати багатослівно, можна відхилятися від теми

В) не використовувати образливі вирази

Г) можна писати з помилками, чим більше – тим краще

10. Як називається стан прихильності до комп'ютерних ігор, соцмереж та інших Internet-занять?

А) приналежність

Б) залежність

В) проблематичність

Г) визначеність

Ведучий:

Шановні експерти, оголосіть результати цього конкурсу.

Експерти оголошують результати конкурсу

Ведучий:

Шановні експерти, оцініть виконання завдань дизайнерами та операторами комп'ютерного набору. Нагадую, що завдання оцінюється 5 балами:

1 – відповідність дизайну темі,

1 – оформлення тексту,

1 – загальне оформлення,

1 – правильне збереження,

1 – представлення.

Експерти оголошують результати конкурсу

Завдання для вчителів

Ведучий:

Фахівці цієї професії пояснюють новий матеріал та контролюють його засвоєння, проводять виховну роботу з дітьми, допомагають в розкритті творчого потенціалу, здібностей і можливостей дітей (*учитель*).

Учасники команд дають відповідь на питання

Ведучий:

А як учитель використовує знання ПК у своїй роботі?

Учасники команд дають відповідь на питання

Ведучий:

Дійсно, у своїй роботі вчителі використовують різні програми. Учасникам необхідно за 1 хвилину написати назви, що відповідають піктограмам програм. Кожна правильна відповідь оцінюється 1 балом.

1 	2 	3 	4 	5
6 	7 	8 	9 	10

Відповіді:

Internet Explorer

Microsoft Office Word

Paint

Microsoft Office Power Point

WinRar

Блокнот

Корзина

GoogleChrome

OC Windows

Мій комп'ютер

Учасники чекають команду ведучого про початок конкурсу

Конкурс для команди «зайве слово»

Ведучий:

Поки вчителі будуть виконувати завдання, решта учасників команди виконують вправу «Зайве слово». У кожній з наведених груп термінів один термін є «зайвим». Знайдіть його та закресліть (додаток 2). Кожна правильна відповідь оцінюється 1 балом. На виконання завдання – 1 хвилина.

1. Драйвер, принтер, монітор, звукові колонки, сканер.
2. Дискета, CD-ROM, таймер, жорсткий диск, флеш-пам'ять.
3. Сканер, регістр, клавіатура, джойстик, маніпулятор типу «миша».
4. Арифмометр, рахівниця, калькулятор, друкарська машинка, комп'ютер.
5. Вірус, синус, косинус, тангенс.
6. Кілобайт, біт, сантиметр, терабайт.
7. Крапка, Shift, кома, двокрапка.

Відповіді:

1. ~~Драйвер~~, принтер, монітор, звукові колонки, сканер.
2. Дискета, CD-ROM, ~~таймер~~, жорсткий диск, флеш-пам'ять.
3. Сканер, ~~регістр~~, клавіатура, джойстик, маніпулятор типу «миша».
4. Арифмометр, рахівниця, калькулятор, ~~друкарська~~ — машинка, комп'ютер.
5. ~~Вірус~~, синус, косинус, тангенс.
6. Кілобайт, біт, ~~сантиметр~~, терабайт.
7. Крапка, ~~Shift~~, кома, двокрапка.

*Ведучий оголошує про початок конкурсу для вчителів та команди
Для відліку часу використовується секундомір, виведений на екран*

Конкурс для вболівальників «Чи вірити Ви, що...»

Ведучий:

Поки учасники команд виконують завдання, ми проведемо конкурс для вболівальників. На кожне запитання вболівальники повинні дати відповідь «так» або «ні».

❖ Чи вірити ви, що перша комп'ютерна миша була винайдена Дугом Енджелбартом приблизно в 1964 році і була зроблена з дерева. (**так**)

❖ Чи вірити ви, що електронна пошта була винайдена раніше, ніж Всесвітня павутина. (**так**)

❖ Чи вірити ви, що найвищою нагородою за досягнення в області інформатики є Нобелівська премія. (**ні**, премія Тьюринга)

❖ Чи вірити ви, що домен YouTube був зареєстрований у День Св. Валентина. (**так**, 14 лютого 2005)

❖ Чи вірити ви, що фірма, яка створила перший комерційно успішний персональний комп'ютер – це Apple. (**ні**, IBM)

❖ Чи вірити ви, що засновники фірми Microsoft Біл Гейтс і Пол Аллен вчилися ще в 9-му класі, коли отримали своє перше оплачуване замовлення на написання програми. Природно, щоб отримати замовлення, їм довелося приховати свій вік. (**так**)

❖ Чи вірити ви, що лідером у виробництві програмного забезпечення для персональних комп'ютерів є американська фірма Apple. (**ні**, **Microsoft**)

❖ Чи вірите ви, що у Великобританії є міста Вінчестер, Адаптер і Дігітайзер? (**ні**)

❖ Чи вірите ви, що засновник і глава фірми Microsoft Біл Гейтс не здобув вищої освіти. (**так**)

Ведучий:

Шановні експерти, оголосіть результати перших чотирьох конкурсів.

Експерти оголошують результати конкурсу

Експерти перевіряють правильність виконання завдань учасниками

Завдання для секретарів керівника

До цього конкурсу готується мультимедійна презентація

Ведучий:

Фахівці цієї професії проводять роботу з документальною інформацією і документами, необхідними для керівництва, управління і взаємодії структурних підрозділів; ефективно використовують засоби обчислювальної, друкарської та іншої офісної техніки (*секретар керівника*).

Учасники команд дають відповідь на питання

Ведучий:

А як секретар керівника використовує знання ПК у своїй роботі?

Учасники команд дають відповідь на питання

Учасники підходять до ведучого

Ведучий:

Перш за все, секретар повинен вміти працювати з операційною системою. Учасники по черзі обирають питання та дають відповіді на них. Якщо учасник не може дати відповідь, то право відповіді передається другому учаснику. За правильну відповідь – 1 бал.

1. Ця кнопка вмикає комп'ютер та з англійської перекладається як «живлення». (**Power**)

2. Охарактеризуйте двома словами такі назви: UNIX, Linux, Windows. (**операційні системи**)

3. Назвіть програми, які відносяться до Стандартних програм ОС Windows. (**Paint, Блокнот, Калькулятор, Word Pad, Проводник, ...**)

4. Як називається графічне зображення об'єкта? (**піктограма**)

5. Як зробити запис на диску без використання комп'ютера? (**маркером**)

6. Область екрана, як правило, прямокутної форми, що займає весь екран або його частину. (**вікно**)

7. Як називають посилання на певний об'єкт операційної системи, що міститься на одному з носіїв даних? (**ярлик**)

8. На що вказує розширення імені файлу? (**на тип даних, що міститься у файлі**)

9. Як називається набір правил і засобів, які забезпечують обмін повідомленнями між користувачем і комп'ютером? (**інтерфейс користувача**)

10. Упорядкована сукупність даних на зовнішньому носіїві, що має ім'я і яку операційна система опрацьовує як єдине ціле. (**файл**)

Ведучий:

Шановні експерти, оголосить результати цього конкурсу.

Експерти оголошують результати конкурсу

Конкурс для команди «Слова»

Ведучий:

Поки секретарі будуть вирішувати поставлені завдання, учасники команд отримають наступне завдання. У слові «інформація» аж 10 літер, відомих усім. З літер цього слова вам потрібно скласти інші слова. Літери в слові можуть повторюватися стільки разів скільки вони зустрічаються у слові (*форма, фірма*).

Закожне слово – 1 бал.

Експерти перевіряють правильність виконання завдань учасниками

Ведучий:

Що ж, це були останні конкурси фахової майстерності. Просимо експертів підвести підсумки всіх конкурсів.

Поки експерти працюють, просимо всіх присутніх виразити своє ставлення до сьогоднішньої гри за допомогою стікерів, розмістивши їх під відповідними малюнками (*малюнки виводяться на мультимедійну дошку*).

Учасники розміщують стікери

Ведучий:

Слово надається шановним експертам для оголошення результатів інтелектуальної гри «Комп'ютер і професія» та нагородження команд.

Ведучий:

Бажаємо учням великих успіхів у своїй майбутній професійній діяльності. До нових зустрічей.

Презентацію розміщено на диску ООЗО БНВО 2016

Список використаних джерел

1. Інформатика : 9 кл. : підруч. для загальноосвіт. навч. закл. / Й.Я.Ривкінд, Т. І. Лисенко, Л. А. Чернікова, В. В. Шакотько; за заг. ред. М.З.Згуровського. – Київ : Генеза, 2009. – 296 с. : іл.
2. Мельник О. В. Професійна орієнтація старшокласників : теорія і практика : науково-методичний посібник [для вчителів] / [За ред. О.В. Мельника]. – Київ : «Мегапринт», 2009. – Вип.1. 223 с.
3. Інтерактивні завдання [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://learningapps.org>.
4. Позакласний захід. Турнір знавців інформатики [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://elar.fizmat.tnpu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/440/turnir.pdf?sequence=10>.
5. Розробки позакласних заходів з інформатики [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://helpinformatik.net.ua/publication.php?doc=method-kop&cat=19&id=278>.
6. Шаблон для презентації [Електронний ресурс] / Г. А.Іванова / Режим доступу : <http://pedsovet.su>.

3.12. Профорієнтаційний захід «Я і світ моїх професій» (10-11 клас)

Кисіль С.В.

(Слайд №1,2)

Мета: ознайомити учнів з вибором професії; із поняттям, призначенням і змістом професіограми. Навчити розрізняти такі поняття як професія, спеціальність, посада. Формувати свідоме ставлення до вибору професії та професійної придатності, усвідомлення всіх можливостей правильного вирішення цього питання як для них особисто, так і для держави;

розвивати професійні інтереси та здібності;

виховувати всебічно розвинену особистість, почуття відповідальності.

Обладнання: комп'ютер, проектор, екран

Хід заходу:

1. Організаційна частина.

2. Повідомлення теми та мети заходу.

Вчитель:

Існує поняття, «як вік самовизначення». Це коли закінчується безтурботне дитинство та починається юність – пора підготовки до вирішення важливих проблем для кожної людини. І основна проблема – *Ким бути?* Да, дуже важко відразу зробити вибір та на все життя. Але в 14-15 років ще не обов'язково його робити, а ось замислитися необхідно.

Вчитель:(Слайд №3)

Професійне самовизначення – це вибір професії і подальше формування людини як професіоналу.

Процес професіонального самовизначення триває на протязі всієї трудової діяльності людини. Але на початку – навчання. Це перша сходинка, перший крок до вибору професії. Існує декілька рівнів професіональної підготовки:(Слайд № 4)

Вчитель:

- *повна загальна середня* – середньоосвітні заклади (школа)

професійна технічна - професійні училища, приватні професійні школи

- *базова вища* – технікуми, коледжи

- *повна вища* – інститути та університети.

Вчитель:

А зараз давайте поговоримо про світ професій. Якщо подивитися на наш навчальний заклад, то звичайно, список професій, які необхідні для організації навчально-виховного процесу не обмежується трьома.

Давайте подумаємо, представники яких професій працюють у нашому навчальному закладі?

(Учні перераховують професії), (Вчитель веде бесіду, спираючись на відповіді учнів. Якщо немає необхідних відповідей задає запитання-підказки,

наприклад: - Хто вам в школі робить прищеплювання? - Хто видає підручники?)

Вчитель:

Діти, як ви думаєте, скільки існує професій у світі?

В світі існує більш 40 тис. професій і спеціальностей! Як зорієнтуватися в їх такій кількості? Як вибрати серед них ту, з якої розпочнеться ваш трудовий шлях, а може і залишиться на все життя? Вибір професії має бути свідомим і самостійним. Щоб зробити правильний професійний вибір необхідно знати його формулу.

Вчитель:(Слайд № 5-8)

Формула правильного вибору: хочу, зможу, треба

Хочу—інтереси та схильності; **зможу**—здібності; **треба** — попит на певну професію.

Давайте розглянемо ілюстрації. Які ви бачите професії? (Відповіді учнів)
(Слайд № 9)

Вчитель:

Але не все з того, що ви бачите є безпосередньо професією.

Вправа «Мозковий штурм»

Як ви вважаєте, чим відрізняється професія від спеціальності?

Вчитель:(Слайд № 10)

Професія – це вид трудової діяльності, яка потребує певні знання, вміння, навички, які здобуті у результаті спеціальній підготовки (навчання, практика), досвіду роботи.

Наприклад: *вчитель, інженер, слюсар, лікар.*

Дуже часто виникає потреба у визначенні конкретної роботи, яку виконує людина, тобто в спеціалізації.

Вчитель:(Слайд № 11)

Спеціальність – це конкретна область професійної діяльності

Наприклад:

- інженер - інженер - електронник, інженер-конструктор
- слюсар - слюсар-сантехнік, автослюсар

- лікар - невролог, хірург, травматолог

Вчитель:(Слайд № 12)

Зверніть увагу на наступну ілюстрацію!

На ній дві спеціальності – офтальмолог та ветеринар. Але це все люди однієї професії.

Професія: лікар

Спеціальність: лікар-ветеринар

Вчитель:(Слайд № 13)

Ігрова розминка.

А зараз я пропоную провести невелику гру.

Для цього необхідно розділитися на дві команди.

(Поділення на команди збільшує активність учнів)

Букви К, Р, Ф, П

Необхідно придумати професії або спеціальності, які починаються на ці букви.

К

Р

Ф

П

Контролер
Кіноартист
Крановицький
Кресляр
Кіномеханік
Космонавт
Кабельщик
Кровельщик
Каменицький
Кутюр'є
Кондитер
Кондуктор

Розвідник
Рибалка
Редактор
Різьбяр
Рентгенолог
Радист
Репортер
Розвідник
Редактор

Фрезеровицький
Фотограф
Фігурист
Фармацевт
Фокусник
Фото модель
Фотокореспондент
Фрезеровицький
Фотограф
Фігурист
Фармацевт
Фокусник

Провідник
Плотник
Пілот
Пожарник
Пекар
Продавець
Прикордонник
Повар
Піаніст
Перекладач
Перукар
Програміст

Молодці! Добре виконали завдання.

(Слайд № 14)

Посада-це службове положення робітника на виробництві або у закладі, яке визначає його обов'язки та оплату праці. Наприклад: директор, завідувач, начальник відділку, головний бухгалтер, прораб.

(Слайд № 15)

Кваліфікація - ступінь майстерності у конкретній спеціальності.

Наприклад: швачка 6 розряду, слюсар-інструментальщик 4 розряду, вчитель 1 категорії.

Зараз пограємо у гру «Професія-спеціальність-посада»

Вчитель:(Слайд № 16)

Практичне завдання.

А зараз виконаємо практичне завдання (учні виконують в групах)
Розділити список на професії, спеціальності, посади:

професія	спеціальність	посада

Вчитель:

Токар, швачка, адвокат, начальникцеху, водій, завідувача бібліотеки, слюсар-сантехнік, міністр, кухар, закрійник, педіатр, прораб, вихователь, інженер-геолог, музикант, вчитель образотворчого мистецтва, повар-кондитер, президент, бухгалтер

Вчитель:

Професія	спеціальність	посада
<i>Токар, швачка, водій, кухар, вихователь, музикант, бухгалтер</i>	<i>Адвокат, слюсар-сантехнік, закрійник, педіатр, інженер-геолог, вчитель праці, кухар-кондитер</i>	<i>Начальник цеху, завідувача бібліотеки, прораб, президент</i>

Вчитель:(Слайд № 17)

Разом перевіряємо практичне завдання.

- Які існують фактори, що впливають на вибір професії? (учні виказують свої припущення) –

1. *Необхідна інформація про ту чи іншу професію.*
2. *Розташування в даній місцевості вузів, технікумів.*
3. *Матеріальний фактор.*
4. *Затребування професії.*
5. *Вплив батьків, друзів.*
6. *Стан здоров'я людини.*

Правильному вибору професії сприяє і вірогідність інформації щодо умов і характеру праці, її змісту.

(Слайд № 17)

Разом перевіряємо практичне завдання.

- Які існують фактори, що впливають на вибір професії? (учні виказують свої припущення) –

1. *Необхідна інформація про ту чи іншу професію.*
2. *Розташування в даній місцевості вузів, технікумів.*
3. *Матеріальний фактор.*
4. *Затребування професії.*
5. *Вплив батьків, друзів.*
6. *Стан здоров'я людини.*

Правильному вибору професії сприяє і вірогідність інформації щодо умов і характеру праці, її змісту.

Вчитель:(Слайд № 18)

Додатковим джерелом інформації є *професіограма* – характеристика професії, що включає основні вимоги, які висуваються до особистих якостей людини, опис умов праці тощо.

(Слайд № 19)

Вчитель знайомить учнів із алгоритмом побудови професіограми. (роздатковий матеріал.).

Вчитель:

Такі відомості можна дістати, вивчаючи довідкову літературу, яку завжди можемо знайти, відвідуючи бібліотеку.

Рольова гра «Інтерв'ю»

Знайомство з шкільним бібліотекарем проходить у формі рольової гри. Учні в ролі журналістів беруть інтерв'ю.

Ігрова розминка. (звучить «Марш ентузіастів»)

А зараз трохи перепочинемо та пограємо в гру *«Пригадати професію»*. Розділити клас на невеликі групи. Роздати картки з вказаними професіями. Завдання: необхідно зобразити професію, вказану в картки за допомогою жестів та міміки, без слів. Команди повинні вгадати, яку професію їм показують.

Список професій:

Плотник, пілот, жонглер, маляр-штукатур, швачка, лікар, агроном, клоун...

Вчитель:(Слайд № 20)

Рефлексія. Вправа «Бінго». На різнокольорових фігурках Бінго кожна дитина пише своє ім'я, свою мрію, захоплення (хобі), майбутню професію. Один за одним озвучують свої відповіді, наклеюють Бінго на великий аркуш паперу (чи дошку), створюючи хорівод із кольорових фігурок.

Вчитель:

Заключне слово вчителя.

Правильність вибору професії полягає в тому, щоб майбутня робота приносила задоволення людині й користь суспільству.

- *Яких же помилок припускаються під час вибору професії?* Досить часто професію обирають «за компанію» або орієнтуючись на зовнішній «блискучий» бік професії (льотчик, модель, артист тощо). Щоб правильно обрати професію, потрібно розібратися в собі, особистих якостях, реально оцінити свої здібності, випробувати свої здібності та можливості в різних видах діяльності. При цьому не слід квапитися з висновками. Головне пам'ятати: щоб чогось досягти, потрібні наполегливість ті цілеспрямованість, уміння знайти вихід у разі непередбачених ситуацій.

Завершення. Уявіть, що в лівій долоні ви тримаєте те, що знали і вміли раніше, а в правій – те, чого навчилися сьогодні. Давайте з'єднаємо наші долоні, нехай ця сукупність знань допоможе вам в майбутньому.

Висловлювання відомих людей

(Слайд № 21)

Презентацію розміщено на диску ООЗО БНВО 2016

Список використаних джерел

1. Акмеологія з основами психології кар'єри : навчальний посібник / [уклад. О. М. Гавалешко, В. В. Пасніченко, Т. А. Кривко]. – Чернівці : Рута, 2004 – 84 с.
2. Барабаш Ю. Г. Психолого-педагогічні основи вибору професії : навч. посіб. / Ю. Г. Барабаш, Р. О. Позінкевич. – Луцьк : РВВ Вежа, 2003. – 201 с.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф.С.Бацевич. – Київ : Академія, 2004. – 344 с.
4. Галкіна Н. П. Роль ціннісних орієнтацій у професійному становленні особистості / Н. П. Галкіна // Наука і освіта. – 2007. – №8/9. – С. 26-28.
5. Я і світ моїх професій, сценарій заходу [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://journal.osnova.com.ua/article/41176>.
6. Презентація на тему: Я і світ моїх професій [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://svitppt.com.ua/rizne/ya-i-svit-moih-profesiy1.html>.

3.13. Профорієнтаційний конкурс «Турнір знавців професій» (10-11 клас)

Берлюта О.В.

Мета: активізувати процес самопізнання, свідомого професійного вибору старшокласників;

розвивати навички самоаналізу, планування; розширювати уявлення про світ професій та їх особливості, допомогти учням у правильному виборі професійного шляху.

Обладнання: плакат «Вибір професії – вибір майбутнього», мультимедійна дошка, слайди, атрибути для конкурсів, музичний супровід.

Попередня підготовка.

До участі в конкурсі заздалегідь готуються 2 команди з кількістю учасників шести осіб.

У складі журі можуть бути психолог, соціальний педагог, представник місцевого центру зайнятості, батьки.

Хід конкурсної програми:

(звучить мелодія, на сцену виходять 2 ведучих)

Ведучий:

Усім доброго дня!

Ведуча:

Раді вітати усіх старшокласників, хто не байдужий до свого майбутнього.

Ведучий:

Адже вибір професії для кожного випускника – це вибір свого місця у житті, подальшого навчання і працевлаштування.

Ведуча:

Що чекає в майбутньому кожного випускника нашої школи – сьогодні ніхто не зможе сказати. А поговорити про майбутні професії – це реально.

Ведуча:

Тож сьогодні ми проведемо турнір знавців професій.

Ведучий:

Участь у нашому конкурсі беруть такі команди (*називає*).

На сцену під мелодію виходять команди. У руках капітанів – емблема з назвою команди, яка відповідає профорієнтаційному спрямуванню конкурсу).

Ведуча:

Ви дружно вітали наших учасників, а тепер привітаймо наше вельмишановне журі!

(Представлення членів журі.)

Ведучий:

Звичайно, усім глядачам скоріше хочеться познайомитися із нашими учасниками, тому першим конкурсним завданням буде представлення команд «Візитка».

Умови I конкурсу(музичного): кожна команда представляє свою команду, емблему.

Ведуча:

Ми дякуємо нашим учасникам за цікаві виступи. Журі належно оцінить роботу команд. А ми продовжуємо далі наш турнір знавців професій.

Ведучий:

Жодна людина в сучасному світі не виробляє усього, що їй потрібно для життя, сама. Але так було не завжди. Первісна людина сама добувала їжу, виготовляла одяг, будувала житло. Суспільство вдосконалювалось і в ньому відбувся перший поділ праці на скотарство і землеробство. Згодом виникли ремесла, торгівля, з'явилися спеціалісти – продавці. Удосконалюючись, суспільство створювало нові види праці. Кожний із цих видів разом із системою вимог до людини можна назвати професією. Наразі ми пропонуємо вам провести аналіз професій із позицій історії.

Умови II конкурсу: кожна команда одержує аркуш із таким завданням:

які професії:

а) зникли;

б) існували здавна;

в) з'явилися у ХХст.

Художник, оператор ЕОМ, сажотрус, редактор, столяр, візник, лікар, бухгалтер, екскурсовод, гувернер, клоун, садівник, менеджер, кухар, брокер, ліхтарник.

На виконання завдання командам дасться три хвилини. У цей час ведучий проводить цікаву вікторину із глядачами

Умови гри: дати правильну відповідь на запитання вікторини.

Хто не сіє, не оре, а за врожай відповідає?(*Агроном.*)

Найсолодший майстер – це... Хто? (*Кондитер.*)
 Лікар, який бачить пацієнтів наскрізь, – це... Хто? (*Рентгенолог.*)
 Людина, що працює з напругою – це ... Хто? (*Електрик.*)
 Перед ким всі люди знімають шапки? (*Перед перукарем.*)
 Хто може взяти в лещата? (*Столяр.*)
 Назвіть ім'я відомого в нашій країні ветеринара. (*Айболить, адже він лікував тварин.*)
 Зоряний бухгалтер – це... Хто? (*Астроном.*)
 Комірник при документах – це... Хто? (*Архіваріус.*)
 Майстер з кельмою – це... Хто? (*Муляр, штукатур.*)
 Реаніматор машини – це... Хто? (*Автомеханік.*)
 Професійний підказувач – це... Хто? (*Суфлер.*)
 Хто безкарно розпилює жінку навпіл? (*Фокусник.*)
 Хто змушує моду пищати? (*Кутюр'є, адже кожна їх колекція – це «останній писк моди».*)

Ведуча. Звичайно, сьогодні серед безліч професій і спеціальностей зорієнтуватися досить важко. Допомогти у цьому може класифікація професій. Однією з найвідоміших у нас є класифікація професора Клімова. Він поділив професії на п'ять типів:

- Професії типу «людина-людина» спрямовані на виховання, навчання, інформування, побутове, медичне, торговельне обслуговування людей.
- Професії типу «людина-техніка» пов'язані з обслуговуванням техніки, її ремонтом й управлінням.
- Професії типу «людина-природа» пов'язані безпосередньо з рослинним та тваринним світом, мікроорганізмами.
- Дуже часто об'єктом праці людини є різні знаки, цифри, хімічні та фізичні символи, карти, схеми, малюнки, креслення тощо. Такі професії відносять до типу «людина-знакова система».

Багатьом із вас, напевне, подобаються професії, пов'язані з музичною, художньою, літературною, акторською діяльністю. Це професії типу «людина-художній образ».

Ведучий:

Тож наше наступне завдання пов'язане з умінням класифікувати професії.

Умови III конкурсу: кожна команда одержує однаковий перелік професій. За п'ять хвилин потрібно правильно віднести назви професій до певного типу в запропоновану таблицю: *водій, дизайнер, біолог, продавець, слюсар, коректор, лікар, ветеринар, музикант, шахтар, екскурсовод, юрист, квітникар, програміст, інженер, учитель, конструктор-модельєр, токар.*

Типи професій

Людини-людина	Людина-техніка	Людина-природа	Людина-знакова система	Людина-художній образ

Під час виконання командами завдання ведучий проводить гру із глядачами.

Умови гри: придумати професію на кожну літеру:

П – пожежник, повар;

Р – рятувальник, редактор;

О – охоронець;

Ф – фотограф, фотомодель;

Е – електрик;

С – садівник, столяр, слюсар;

І – історик, інженер;

Я – яхтсмен.

Ведуча:

Час закінчено, прошу команди передати свої відповіді для перевірки членам журі.

Ведучий: Ми іноді навіть не здогадуємося, що для створення багатьох речей та предметів потрібна робота представників різних професій, тому наш наступний конкурс називається «Творці».

Умови IV конкурсу: кожна команда одержує аркуш із таким завданням: складіть перелік спеціалістів, які беруть участь у створенні:

а) хлібини;

б) художнього фільму.

(Для виконання завдання командам дається п'ять хвилин. Потім аркуші з відповідями здаються журі. Журі визначає, відповіді якої команди є найточнішими та найдокладнішими.)

Під час проведення конкурсу «Творці» ведучий пропонує всім іншим гру.)

Умови гри: на слайді демонструється предмет, а глядачі повинні назвати професії, тіснопов'язані із цим предметом. Наприклад, штурвал – льотчик; ножиці – кравець; хірург, операційна медсестра тощо.

Ведуча:

Поки журі підводить підсумки перших 3-х конкурсів, оголошую рекламну паузу

(музична реклама професії лікаря від вболівальників I команди).

Ведуча:

А зараз ми перевіримо швидкість реакції, мислення, уваги наших учасників у вікторині «Світ професій».

Умови V конкурсу: кожній команді за 1 хвилину потрібно назвати як найбільше правильних відповідей.

Питання вікторини для першої команди:

1. Лікар, сталевар, будівельник – це... *(Професії).*

2. Хто навчає школярів основ різних наук? *(Вчитель).*

3. Хто головний на кораблі? *(Капітан).*

4. Хто допомагає зберегти здоров'я домашнім тваринам? *(Ветеринар).*

5. Хто головний чоловік у лісі? *(Лісник).*

6. Хто пише музику? *(Композитор).*

7. Хто виконує твори композитора? (*Музикант*).
8. Хто керує літаком: піднімає його в повітря, веде за потрібним курсом, приземлює на аеродромі? (*Льотчик*).
9. Хто пише книжки? (*Письменник*).
10. Хто намагається зробити будівлі не схожими один на одного? (*Архітектор*).
11. Хто першим дізнається всі новини і приносить їх в редакцію? (*Журналіст*).
12. Кому в роботі потрібні пензлі, фарби і мольберт? (*Художник*).
13. Яка професія найбільш героїчна? (*Військовий*).
14. Хто видобуває з-під землі кам'яне вугілля? (*Шахтер*).
15. Як називають кухаря на кораблі? (*Кок*).
16. Хто вміє робити нове взуття і лагодити стару? (*Швець*).
17. Хто все життя вчиться: збирає всі знання про те, що відбувається навколо, шукає невідоме і незрозуміле? (*Вчений*).
18. Хто вступає в бій з вогнем? (*Пожежний*).

Питання вікторини для другої команди:

1. Хто водить відвідувачів по залах музею, розповідає про експонати? (*Екскурсовод*).
2. Хто приводить в порядок музейні дивини? (*Реставратор*).
3. Хто допоможе знайти потрібну книгу? (*Бібліотекар*).
4. Хто вивчає, що відбувається з різними живими істотами, коли навколо них змінюється повітря або вода, з'являється зайвий шум або яскраве світло? (*Еколог*).
5. Хто на верстаті робить з тоненьких ниток красиві полотна – тканини? (*Ткач*).
6. Як називають людину, який винайшов щось нове, раніше невідоме? (*Винахідник*).
7. Хто шиє одяг для дітей і дорослих? (*Кравець*).
9. Хто робить цвяхи, підкови та інші речі з розігрітого металу? (*Коваль*).
10. Хто виплавляє метал? (*Металург*).
11. Будинку протікає кран: хто його полагодить? (*Сантехнік*).
12. Хто працює з холодним металом? (*Слюсар*).
13. Що за будинок без меблів? А хто її робить? (*Столяр*).
14. Ким працював Печкін з книги про дядька Федора? (*Листоноша*).
15. Завдяки його майстерності на сцені оживають улюблені герої. (*Актор*).
16. Хто готує до роботи в театрі і цирку звірів і птахів? (*Дресирувальник*).
17. Хто подорожує по різних місцях і вивчає надра землі? (*Геолог*).
18. Хто все знає про роботу різних машин і створює нові машини? (*Інженер-Механік*).

Ведуча:

Слово для оцінювання результатів попередніх конкурсів надається журі.

Ведучий:

Наш наступний конкурс-пантоміма «Відгадай професію». Кожна команда має зобразити за допомогою рухів, жестів або у вигляді «німої» сценки певну професію, яка досить часто зустрічається в нашому житті. На виконання цього завдання командам дається десять хвилин.

Умови VI конкурсу: команди жеребкуванням дістають професію для виконання завдання

Ведуча:

А ми в цей час оголошуємо рекламну паузу від вболівальників II команди (музична реклама професії програміста від вболівальників II команди).

(Після підготовки до конкурсу «Пантоміма» кожна команда зображає свою професію. Команди-суперниці мають відгадати цю професію. Перемагає та команда, яка першою правильно «розшифрує» пантоміму. Наприкінці конкурсу знавців професій підбиваються загальні підсумки. Визначається команда-переможниця).

Ведуча:

Поки журі підводить підсумки останніх 3-х конкурсів, я хочу нагадати всім вам, дорогі старшокласники, що професій в світі багато – цікавих, яскравих, захоплюючих, але знайте, що не так і важливо, яку з них виберете ви, найважливіше, щоб цей вибір був зроблений правильно! Адже кожна професія корисна для нас самих, для суспільства, для країни, в якій ми живемо! Тому так важливо не помилитися!

Пам'ятайте: будь-яка професія вимагає майстерності, і тільки від вас буде залежати, чи скажуть про вас люди: «Майстер своєї справи», чи ні.

Ведучий:

Надійшов час підвести підсумки нашого турніру знавців професій. Слово надається журі

(оголошення результату гри, нагородження переможців) .

Ведуча:

Вітаємо переможців! Успіхів усім! І до нових зустрічей!

(звучить мелодія)

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник / Іван Дмитрович Бех. – Київ : Либідь, 2008. – 848 с.
2. Войцихова Аліса. Виховуємо лідерів / Аліса Войцихова. – Київ : Главник, 2007 – 112 с. – (серія «Бібліотечка соціального працівника»).
3. Вчимося вирішувати проблеми / Під ред. Бітянової М. Р. – Київ : Главник, 2007. – 144 с.

4. Максименко С, Главник О. Відпочиваючи, я вчусь / С. Максименко, О. Главник. – Київ : Главник, 2006 –112 с.

5. Організація та зміст психологічного супроводу допрофільного і профільного навчання : Вісник психологічної служби Київщини. Спецвипуск. - Біла Церква : КОПОПК, 2009 – диск.

6. Психологу для роботи. Діагностичні методики : збірник [текст] / [уклад. : М.В.Лемак, В.Ю.Петрищева]. – Вид. 2-ге, виправ. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2012. – 616 с.

3.14. Урок з елементами профорієнтації «Предмет креслення, його зміст, мета та завдання» (11 клас)

Гажала О.А.

Мета: ознайомити учнів із значенням і місцем креслення у житті і професійній діяльності людини, з історією розвитку креслення, сучасними інформаційними технологіями;

розширити знання учнів про галузі діяльності людей та професії, пов'язані з кресленням, розвивати аналітичне мислення;

виховувати естетичне сприйняття форми.

Обладнання: проектор, слайди.

Хід уроку

1. Організаційна частина.

2. Мотивація навчальної діяльності.

Роль креслення в житті людини важко переоцінити. Все або майже все, що створене людством створено за розробленими кресленнями.

Креслення є основними конструкторськими документами. Окремо або у поєднанні з іншими графічними і текстовими документами вони визначають будову виробу і містять, як правило, всі дані, необхідні для розробки і виготовлення виробів, а також для їх контролю, приймання, експлуатації і ремонту.

Креслення є найважливішим засобом, що сприяє технічному прогресу. Тому знання основних правил креслення, вміння читати креслення і виконувати нескладні графічні роботи є неодмінними умовами високої загальної та технічної культури і необхідні кожній освіченій людині. І те, що ви вивчаєте на уроках креслення обов'язково стане у нагоді у майбутньому, а можливо, для когось стане підставою у виборі професії.

3. Актуалізація опорних знань учнів.

- Під час вивчення яких предметів ви зустрічалися з різними графічними зображеннями?

- Чи доводилося вам користуватися кресленнями, схемами? Які труднощі при цьому виникали?

4. Формування нових знань.

4.1. Історичні відомості.

Для сучасної людини мовне та письмове спілкування є звичною і постійною життєвою потребою. Проте ще набагато раніше, ніж з'явилася писемність, люди навчилися виконувати графічні зображення. Поблизу іспанського селища Альтаміра збереглася печера – житло первісної людини, на стінах якої зображено сцени полювання на бізонів. У Сибіру в передгір'ях Алатау знайдено графічні зображення людей і звірів на скелях, виконані людиною понад 30 тисяч років тому. Ці та інші приклади свідчать про те, що спочатку люди намагалися графічно відображати свої враження і бачення навколишнього світу. Поступово виконувані людиною графічні зображення удосконалювались, ставали більш свідомими і виразними – з'явилися зображення знарядь праці, плани поселень, храмів тощо. Першим з таких зображень вважається зображення будівлі у розрізі на глиняній табличці (Новий Вавилон, 2400 р. до н. е.). Складність архітектури палаців, храмів, укріплень та інших споруд у країнах стародавньої культури (Стародавній Єгипет, Вавилон, Греція) дають підстави вважати, що вони будувались на основі креслень.

Вся історія розвитку людського суспільства була тісно пов'язана з удосконаленням мистецтва виконання зображень. Але завжди слід пам'ятати, що поява креслень обумовлена потребами практичної діяльності людини.

Наскельні зображення людина виконувала шматочком вугілля, взятим із залишків вогнища. Прообраз сучасного олівця з'явився пізніше, за доби старогрецької культури: це були графітові палички. Ще пізніше почали застосовувати палички чи загострені кружечки із свинцю або срібла, які також залишали добре помітні сліди на поверхнях твердих предметів. Відомо, що такими «олівцями» користувався Леонардо да Вінчі.

Перший «справжній» олівець було виготовлено в Англії у 1565 р., коли у графстві Камберленд знайшли поклади графіту. Місцеві майстри здогадалися розпилювати кристали графіту на тоненькі стержні і вставляти їх у дерев'яні палички з отворами. На жаль, поклади графіту швидко скінчилися.

Утретє олівець «народився» наприкінці XVIII ст., коли француз Ніколя Жак Конте запропонував спосіб «одягати» графітовий стержень у дерев'яний одяг, а чех Йозеф Хардтмут винайшов новий спосіб виробництва графітових стержнів із суміші графітового порошку з глиною. Американський винахідник з міста Конкорд сконструював верстат для виготовлення дерев'яного «одягу» на олівці.

До удосконалення «графічних знарядь» причетні багато відомих людей. Досить згадати, що у XVIII ст. організацією виготовлення олівців у своїй лабораторії займався М. В. Ломоносов. Нині у світі виробляється приблизно 400 різноманітних типів і видів олівців.

4.2. Сучасне креслення. Інформаційні технології в галузі креслення.

В наш час широко використовуються інформаційні технології. Використання комп'ютера автоматизує деякі рутинні операції та елементи

виконання креслень. В той же час, необхідно знати всі теоретичні відомості про виконання креслень, а також уміти користуватися відповідним програмним забезпеченням. Для навчальних цілей найбільше підходить програма російського виробництва Kompas-3D-LT-V8. Вона має російськомовний інтерфейс, зручна у користуванні. Безкоштовну програму для навчальних цілей а також навчальні матеріали можна знайти на сайті www.ascon.ru.

4.3. Місце креслення в сучасному житті (додається медіапрезентація).

Життя сучасної людини насичене найрізноманітнішими графічними зображеннями: рисунками, кресленнями, схемами, планами, картами, графіками, діаграмами тощо. В цих умовах словесна форма передачі і збереження інформації втратила свою універсальність.

Мова графічних зображень не знає кордонів, адже вона однаково зрозуміла всім людям, незалежно від того, якою мовою вони розмовляють. Графічну мову набагато легше призвичаїти для її розуміння електронно-обчислювальною машиною. Будь-яка графічна інформація відрізняється від словесної більшою конкретністю, виразністю і лаконічністю.

Серед інших графічних зображень креслення посідають особливе місце. За кресленнями на виробництві виготовляють різні предмети. За кресленням можна з'ясувати будову виробу і взаємодію його частин. Значить, креслення потрібні для складання і ремонту виробів, для вивчення їх будови. Важко уявити ті галузі практичної діяльності людей, де б не знаходили застосування креслення. За кресленнями зводять житлові будинки, будують греблі, шахти, електростанції, прокладають залізничні й шосейні дороги. За кресленнями виготовляють одяг і меблі, шують взуття.

Поняття про креслення для вас не нові. Раніше ви вже одержали деякі відомості про елементи креслення, про утворення зображень на ньому. У цьому підручнику викладено основні правила виконання та вимоги до оформлення сучасних креслень.

5. Закріплення знань.

Інтерактивна гра «За» і «Проти». Учні діляться на дві групи. На обговорення виноситься питання «Чи потрібне креслення представникам різних професій». Кожна група підтримує або спростовує вислови опонентів.

6. Підведення підсумків уроку.

Презентацію розміщено на диску ООЗО БНВО 2016

Список використаних джерел

1. Галкіна Н. П. Роль ціннісних орієнтацій у професійному становленні особистості / Н. П. Галкіна // Наука і освіта. – 2007. – №8/9. – С. 26-28.
2. Долгіх Л. Кар'єрні домагання як суб'єктивний механізм професійної самореалізації / Л. Долгіх // Соціальна психологія. – 2005. – №2. – С. 64.
3. Москалик Г. Особливості професійної орієнтації та самовизначення особистості в системі ринкових трансформацій / Г. Москалик // Вища школа України. – 2008. – №3. – С. 101-106.

4. Педагогічні засоби підготовки старшокласників до професійного самовизначення в умовах профільного навчання : метод. посіб. / Д. О. Закатнов, О.В. Мельник, О. Л. Морін, Л. А. Гуцан та ін. ; за ред. Д. О. Заканова – Київ : ППВ АПН України, 2005. – 215 с.

5. Рибалка В. В. Готовність учня до профільного навчання / За аг. ред. С.Д.Максименка, О. Л. Главник. – Київ : Мікрос-СВС, 2003. – 112 с.

6. Сидоренко В. К. Креслення (профільний рівень) : підручник для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою / В.К. Сидоренко. – Київ : Освіта, 2011. – 240 с.

3.15. Заняття з елементами профорієнтації «Підприємницька діяльність» (11 клас)

Сліпкань С.В.

Мета: перевірити основні терміни та поняття з теми «Підприємницька діяльність», володіння інформацією про видатних зарубіжних і українських підприємців та знайомство з їх головними підприємствами (фірмами), знання розвитку підприємницької діяльності в Україні; підвищувати рівень громадянської свідомості, національної гордості, виховуючи вміння використовувати отримані знання на практиці.

Хід заняття

Учні класу об'єднуються у 2 команди. Можливо проводити заняття з двома командами паралельних класів.

Конкурс 1. «Презентація». Кожна команда готує віршоване привітання, що найбільш влучно розкриває її назву та гасло. (Оцінюється оригінальне за змістом, жартівливе привітання та влучне гасло – максимум 10 балів).

Конкурс 2. «Економічні терміни». Кожна команда отримує по 10 запитань, що розкривають суть економічного терміна. (Вірна відповідь оцінюється у 1 бал).

Запитання для 1 команди:

1. Речі, виготовлені не для власного споживання, а для продажу (*товар*).
2. Перевищення витрат бюджету над доходами (*дефіцит*).
3. Людина, що має свою справу і ризикує власним капіталом (*підприємець*).
4. Рішення продавців продати товар (*пропозиція*).
5. Товари, здатні задовольнити одну й ту ж саму потребу (*товари-субститутути, або замінники*).
6. Сукупність товарів та послуг, необхідних для нормального функціонування організму (*споживчий кошик*).
7. Випуск грошей в обіг (емісія).
8. Ситуація, коли на ринку тільки один продавець і багато покупців (*монополія*).

9. Необхідність у чомусь, відчуття нестачі чогось (*потреба*).

10. Короткий виклад цілей і шляхів діяльності фірми, обґрунтування доцільності капіталовкладень для залучення інвесторів та кредиторів (*Бізнес-план*)

Запитання для 2 команди:

1. Надмірне збільшення грошової маси (*інфляція*).

2. Бажання покупців придбати товари (*попит*).

3. Обмін грошей на товар чи послугу (*купівля*).

4. Ситуація, при якій на ринку є багато покупців і кілька великих продавців (*олігополія*).

5. Набір продуктів, необхідних для нормального функціонування організму людини та мінімальний набір непродовольчих товарів та послуг у грошовому вираженні (*прожитковий мінімум*).

6. Боргове зобов'язання (*вексель*).

7. Здатність товару задовольнити людську потребу (*корисність*).

8. Обмін товару на товар або послугу без грошей (*бартер*).

9. Приватний вид бізнесу, пов'язаний з виробництвом товарів чи створення послуг, що передбачає реалізацію нововведень, вкладання у них власних коштів і взяття на себе особистого ризику (*підприємництво*).

10. Бізнесмен, справою якого є торгівля (*комерсант*).

Конкурс 3. «Вгадай автора». За відомими висловлюваннями, команди відгадують імена авторів. (Вірна відповідь оцінюється у 5 балів).

1. «Багатство, як солоня вода: чим більше її п'єш, тим сильніша спрага». (*А.Шопенгауер*)

2. «В країні, якою добре керують, соромляться бідних. В країні, якою погано керують, соромляться багатих». (*Конфуцій*)

3. «Якщо хочете мати успіх, ви повинні мати такий вигляд, як ніби ви його маєте». (*Т.Мур*)

4. «В цьому світі неминучі лише смерть та податки». (*Бенджамін Франклін*)

5. «Якби отримувати кредити було б так легко, як стверджує реклама, ніхто не грабував би банки». (*Альфред Саві*)

6. «Бізнес - це захоплююча гра, в якій поєднуються максимум азарту при мінімумі правил». (*Білл Гейтс*)

7. «Все в наших руках, тому їх не можна опускати». (*Коко Шанель*)

8. «Національний дохід не розмножується діленням» (*Яцек Вейрох*)

Конкурс 4. «Акули бізнесу». Кожній команді пропонуються розповіді про відомого підприємця та відому фірму. Учасникам потрібно визначити ім'я підприємця та назву фірми. (Кожна вірна відповідь оцінюється у 6 балів).

Завдання для 1 команди:

Він був першою дитиною у дуже бідній сім'ї. Народився 17 листопада 1906 року недалеко від Акіо Морита, засновника "Соні". Він був бідним учнем, дуже часто прогулював уроки, тому що ненавидів сам процес навчання. Він віддавав перевагу експериментуванню і завжди вчився на своєму досвіді та

помилках. Коли він був дитиною, у нього була мрія мати власний автомобіль. У 1946 році він створив власну компанію і увірвався в промисловість з виробництва мотоциклів. За 5 років він знищив 250 конкурентів, 50 з яких були японськими. Його машина «Dream» («Мрія»), представлена у 1950 році, була втіленням його дитячої фантазії побудувати найкращу машину. Далі була модель «Супер Клуб», запущена у 1955 році в Японії і у 1957 році в Америці з рекламним слоганом: «Кращі люди їздять на ...». Продукція цієї фірми стерла «Харлей-Девідсон» та італійські компанії з виробництва мотоциклів на порох. Сьогодні це компанія, в якій працює близько 97 тисяч чоловік. При чому на долю закордонних фірм приходить біля 56% від загального об'єму виробництва.

(ХОНДА МОТОР (Honda Motor Co., Ltd.) - відома фірма з виробництва мотоциклів та автомобілів, створена Соїміро Хондою у 1946 році.)

Завдання для 2 команди:

Він народився 28 жовтня 1955 року у Сіетлі у родині адвоката та шкільної учительки. Спочатку навчався у муніципальній школі, потім у приватній. У 1973 році поступив на 1 курс Гарвардського університету. Там і познайомився із Стівом Баллмером, який і зараз займає пост віце-президента його компанії. На третьому курсі він припиняє навчання у Гарварді і повністю присвячує себе компанії. У 1995 році він написав книгу «Дорога в майбутнє» (The Road Ahead), яка впродовж 18 місяців займала перше місце у списку бестселерів газети New York Times. У відділеннях його компанії в 56 країнах світу працює біля 22 тисяч чоловік. Ім'я цього підприємця увійшло в історію як ім'я наймолодшого мільярдера, що досяг цього самостійно. На початку 90-х років журнал «Фобс» помістив на обкладинці його фотографію з написом: «Чи зможе хто-небудь його зупинити?». Компанії «Ай-Бі-Ем» та «Еппл» об'єдналися у рішучій боротьбі проти цієї могутньої корпорації. Та до сьогодні нікому не вдалось цього здійснити.

(Білл Гейтс, корпорація Microsoft («Майкрософт»))

Конкурс 5. «Павутина». При підготовці до конкурсу були переплутані букви у відомому вислові. Розплутайте та назвіть вислів.

(Вірна відповідь оцінюється у 3 бали).

Завдання для 1 команди:

З м р о т о с с а г а в т а б т у т р о с т ь і т и к о п л о .

(З ростом багатства ростуть і клопоти).

Завдання для 2 команди:

З а н р о а б о є п о з а в л б я п о в і д т о в і д а л і н ь с .

(Заборона позбавляє відповідальності)

Конкурс 6. «Домашнє завдання». Командам напередодні було запропоновано придумати рекламу вітчизняних товарів для продажу у певних країнах світу (наприклад, чай «Мономах» в Індії, столовий сервіз Полонського заводу у Китаї, автомобіль «Запорожець» у США, локшину «Мівіна» в Італії). Виготовлена реклама може бути представлена у вигляді рекламного ролика, театралізованої постановки, казки, малюнків, віршів, пісень та гумору.

(Кожна відповідь оцінюється у 10 балів).
Підведення підсумків та нагородження переможців.

Список використаних джерел

1. Литовченко Н. Ф. Профорієнтаційний тренінг самопізнання та саморегуляції / Н.Ф. Литовченко. – Ніжин : НДПУ, 2002. – 72 с.
2. Наконечна М. М. Допомога іншому : психологічні аспекти : монографія / М. М. Наконечна. – Київ : Видавничий дім Слово, 2012. – 184 с.
3. Пачковський Ю. Ф. Психологія підприємництва : навч. посіб. / Ю. Ф. Пачковський. – Львів : Афіша, 2001. – С. 90.
4. Пухлій В. Вибір професії і проблема зайнятості молоді / Володимир Пухлій, Валентина Ткаченко // Персонал. – 2007. – №10. – С. 73-79.
5. Технологія професійної орієнтації в умовах ринку праці : монографія / Н. А. Побірченко, Н. І. Литвинова, В. В. Синявський та ін. – Київ : Педагогічна думка, 2011. – С. 112-127.
6. Траверсе Т. М. Психологія праці : навч.-метод. посіб / Т.М.Траверсе. – Київ : Інститут післядипломної освіти Київського національного університету імені Т. Шевченка, 2004. – 116 с.

3.16. Заняття з елементами профорієнтації «Категорія «Забруднення». Основні антропогенні джерела забруднення навколишнього середовища» (11 клас)

Поплавська В.В.

Мета: ознайомити учнів із поняттям «забруднення», розглянути особливості професії еколог, проаналізувати основні антропогенні джерела забруднення навколишнього середовища;

розвивати навички аналізу й синтезу інформації та вміння систематизувати й використовувати власні знання;

виховувати бережливе ставлення до навколишнього середовища та розуміння впливу людини на майбутнє всієї планети.

Обладнання й матеріали: слайди презентації із зображенням різних видів і джерел забруднення навколишнього середовища.

Хід заняття

I. Організаційний етап.

II. Актуалізація опорних знань і мотивація навчальної діяльності учнів.

Вчитель: (Слайд 1).

Світ прекрасний навколо тебе –

Сонце ясне і синє небо,

Птахи і звірі, гори і ріки –

Нехай він буде таким навіки.

Нехай людина добро приносить –

Бо світ навколо любові просить.

Не завжди ми бачимо навколишній світ таким яскравим та сонячним. І справді ми прийшли на цю Землю, щоб нести добро, любов, радість, а не розруху, вбивство, ненависть, жадобу до багатства.

(Слайди 2-6).

Ми прийшли на цю землю, щоб жити, працювати, розвиватися, творити. Але ніколи не забуваймо про те, що кожен із нас і всі ми разом узяті – невід’ємна частинка матінки – природи. Без неї ми ніщо, бо обійтися ніхто з нас не може ані без води, ані без повітря, ані без Сонця, ані без її щедрих дарів, якими вона нас годує. І не можемо ми протистояти її силі, особливо коли вирують природні стихії. Можливо саме тоді людина і відчуває свою слабкість і нестримну силу природи. Та світ навколо нас такий чарівний, таких квітучий і радісний, що людині тільки б захоплюватись ним та берегти цю чудову і неповторну красу, та життя нас заставляє замислитись, бо не все так добре, якби хотілося. Людська діяльність багато знищує природних ресурсів, нищить бездумно свою Землю і може настати незабаром такий час, коли природа стане проти людей, щоб людство задумалось, що наша Земля жива, що вона вимагає до себе кращого ставлення і накаже людей. То щоб цього не сталося, треба вже сьогодні задуматись над своєю діяльністю і навчитися жити на планеті в гармонії з природою, не тільки споглядати її красу і користуватись її благами, але й дбати про її цілісність і непорушність. Відчувати її потреби, прислухатись про що співає Земля.

(Слайди 6-8).

Людству найближчим часом загрожує небезпека, якщо воно не змінить стиль свого існування й діяльності й не визначить своїх життєвих цінностей. Людям потрібна нова філософія життя, висока екологічна культура та свідомість.

Сьогодні на уроці ми дамо відповідь на основне запитання:

- Як ми можемо змінити екологічну ситуацію в своєму місті?

Для того, щоб дати відповідь на це запитання ми розберемося із наступним:

(оголошення теми та завдань уроку)

(Слайд 9, 10).

III. Вивчення нового матеріалу

(Слайд 11).

Забруднення – це зміна якості навколишнього середовища, що призводить до негативних наслідків.

(Слайд 12).

За масштабами забруднення поділяють на такі види:

- *глобальні (планетарні):* озонові дірки, кислотні дощі, парниковий ефект, підвищення рівня радіації і забруднення Світового океану;

- *регіональні*: забруднення окремих частин країни, басейну окремої річки, моря;

- *локальні*: невеликих масштабів від локальних джерел забруднення (вихлопна труба конкретного автомобіля, викид газоподібних чи твердих відходів окремого підприємства).

(Слайд 13, 14).

Розрізняють природні й антропогенні забруднення. Природне виникає в результаті природних причин – виверження вулканів, землетрусів, катастрофічних повеней, пожеж. Антропогенне забруднення – результат людської діяльності. Сьогодні загальна потужність джерел антропогенного забруднення в багатьох випадках перевершує потужність природних. Природні джерела нітроген оксиду викидають 30 млн. тон на рік, а антропогенні – 35-50 млн. тон; сульфурдіоксиду – відповідно, 30 і понад 150 млн. тон. У результаті діяльності людини свинцю потрапляє в біосферу в 10 разів більше, ніж у процесі природних забруднень.

Які ж основні джерела антропогенного забруднення?

(Слайд 15).

Професія «еколог» з'явилася не так давно і у зв'язку з погіршенням екологічної ситуації відразу стала престижною і затребуваною. У всьому світі йде активна боротьба за охорону довкілля. Вводяться нові закони про захист природи, затверджуються жорсткі екологічні стандарти, будуються очисні споруди на підприємствах.

Екологи – це ті спеціалісти, які намагаються пояснити, чому висихають річки, гине риба або влітку випадає сніг. Вони вивчають стан води, землі, повітря, вплив промислових відходів на рослини, тварин і людину. Якщо вміст шкідливих речовин вище критичного рівня, виявляють причини, складають прогноз розвитку ситуації. Спеціалісти вивчають наслідки запуску космічних ракет, контролюють діяльність шкідливих виробництв, стежать за утилізацією радіоактивних відходів. Вони з'ясовують причини природних катаклізмів і розробляють шляхи найменшого впливу людей на природу.

Професійно важливі якості:

- аналітичне мислення;
- спостережливість;
- організованість і внутрішня дисципліна;
- цивільна сміливість;
- довготривала структурована пам'ять.

Перспективи кар'єрного зростання до керівних посад. Багато екологів вибирають можливість роботи в іноземних фірмах, за кордоном, де рівень заробітної плати і перспективи професійного розвитку набагато вищі.

Останніми роками екологічні спеціальності з деяким запізненням стали набувати популярності і в нашій країні. Сфера інтересів екологів може бути обмежена хіба що вашою фантазією: в багатьох вузах зараз готують фахівців екологічного профілю. Вам залишається лише вибрати відповідну власним

інтересам базову дисципліну, наприклад, біологію, ґрунтознавство, фізику, хімію, географію або геологію.

Сьогодні деякі учні вже побувають у ролі екологів. Вони мали завдання дослідити вплив деяких антропогенних чинників на стан довкілля.

(вчитель за 2 тижні до даного уроку роздав кільком учням завдання. Вони самостійно підбирали інформацію, а потім на уроці кожен доносив її своїм однокласникам)

Учень 1: (Слайд 16).

Промисловість

До основних антропогенних факторів розвитку екологічної кризи в Україні належать передусім великі промислові комплекси – ненажерливі споживачі сировини, енергії, води, повітря, земельних просторів і водночас найпотужніші джерела практично всіх видів забруднень. Сконцентровані вони навколо родовищ корисних копалин, великих міст і водних об'єктів: у Донецькій області, Центральному Придніпров'ї, Криворіжжі, Прикарпатті, Маріуполі, більшості обласних центрів.

(Слайд 17).

Серед цих об'єктів найнебезпечнішими забруднювачами довкілля є металургійні, хімічні, нафтопереробні й машинобудівні заводи, кар'єри та збагачувальні фабрики, деякі військові підприємства. *За останні роки в Україні в атмосферу викинуто більш як 100 млн. т шкідливих речовин.*

(Слайд 18).

Підприємства металургії та енергетики – головні забруднювачі повітря – щорічно дають відповідно 35 і 32 % всіх забруднень від стаціонарних джерел. Центри металургії та енергетики, а отже, осередки забруднення атмосфери – це міста Макіївка, Маріуполь, Комунарськ, Харцизьк, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Дніпродзержинськ. Металургійні підприємства оснащені очисним обладнанням лише на 30-50 %. За рідкісним винятком, це обладнання застаріле чи взагалі таке, що не діє.

(Слайд 19).

Основні забруднювачі довкілля важкими металами, особливо арсеном і свинцем, а також сірчаною та азотною кислотами – *підприємства кольорової металургії. Підприємства чорної металургії* – головні забруднювачі водойм фенолами, нафтопродуктами, сульфатами.

(Слайд 20).

До основних забруднювачів довкілля належить також **хімічна промисловість**, об'єкти якої викидають у повітря сірчаний ангідрид, оксиди азоту, вуглеводні та інші шкідливі речовини. *Сумний факт: майже всі підприємства хімічної промисловості використовують застаріле обладнання, порушують межі санітарно-захисних зон, не мають очисних споруд або мають, але зовсім не ефективні.*

У промисловості України найбільшим є машинобудівний комплекс. Машинобудівні заводи України випускають різноманітні товари – від побутової

техніки до найскладніших сучасних машин: обладнання для АЕС, космічну техніку, турбіни, літаки, що не мають аналогів у світі.

Так, у Дніпропетровську лише одне виробниче б'єднання «Дніпроважмаши» щороку скидає в Дніпро 2365,2 тис. м³ забруднених стоків, У Запоріжжі викиди в атмосферу Дніпровського електродного заводу становлять 35 % загальноміських, причому 80 % їх містять канцерогенні речовини першого класу небезпечності. Понад 50 % усіх викидів у атмосферу цього міста дає ВО «Запоріжсталь» (більш як 150 тис. т шкідливих речовин щорічно).

До екологічно шкідливих належить і **цементна промисловість**, забруднюючи довкілля пилом, сірчаним ангідридом та оксидами азоту. Саме на підприємствах цієї галузі найгірше здійснюються природоохоронні заходи.

Учень 2: (Сайд 21).

Енергетика

Сильно забруднюють довкілля об'єкти енергетики, передусім ТЕС і ГЕС. Поглинаючи величезну кількість нафтопродуктів, газу й вугілля, вони викидають в атмосферу мільйони кубометрів шкідливих газів, аерозолів і сажі, захаращують сотні гектарів землі шлаками й золою.

В Україні ТЕС виробляють приблизно 55-60 % електроенергії (близько 37,6 тис. МВт); майже всі вони розташовані в містах і є найбільшими серед усіх підприємств енергетики забруднювачами природного середовища.

(Слайд 22).

Основні забруднювальні компоненти – тверді продукти згоряння палива (зола), сірчистий ангідрид, оксиди азоту.

Загальна кількість викидів підприємств енергетики сягає 2,3-2,5 млн. т/рік. Найбільші гідроелектростанції зосереджені на Дніпрі (Київська, Канівська, Кременчуцька, Дніпродзержинська, Запорізька, Каховська). ГЕС вважаються екологічно найбезпечнішими.

Сьогодні через будівництво ГЕС і створення водосховищ підтоплено 100 тис. га прибережних земель, у багато разів знизилась інтенсивність процесів самоочищення Дніпра, регулярно відбувається «цвітіння» води, зменшується рибопродуктивність і відповідно – продуктивність рибних господарств.

(Слайд 23).

Екологічно необґрунтованим можна назвати розміщення на території України п'яти АЕС (14 енергоблоків) – Чорнобильської, Рівненської, Хмельницької, Запорізької та Південно-Української. Не тільки зберігається загроза нових аварій на АЕС, а й додається дуже складна проблема поховання ядерних відходів і в недалекому майбутньому (після вироблення встановленого ресурсу) ліквідації та поховання самих АЕС. Цескладний, небезпечний і дорогий процес.

Учень 3: (Слайд 24).

Військова діяльність була й залишається джерелом небезпеки для природи. Армія і флот спалюють у двигунах літаків, танків, автомобілів, кораблів, у котельнях військових містечок і частин колосальні об'єми палива.

Площа земель підполігонами, стрільбищами, мисливськими господарствами для вищих чинів, навчальними центрами перевищує 100 тис. га. Величезної шкоди завдають природі випробування різних видів озброєнь, а також проведення маневрів і навчань.

В Україні густота розташування військових об'єктів – військових баз, містечок, арсеналів, складів боєприпасів, сховищ; паливно-мастильних матеріалів і ракетного палива, авіаційних і загальновійськових полігонів, танкодромів, звалищ і місць поховання шкідливих відходів, а також колишніх шахтних пускових установок тощо – дуже висока. Багато з цих об'єктів становлять реальну й потенційну небезпеку для населення й довкілля, забруднюючи навколишнє природне середовище хімічними речовинами, зокрема сполуками важких металів, підвищуючи радіаційний фон, спричиняючи деградацію природних комплексів.

Очисні споруди на військових заводах та об'єктах, у місцях розташування військових частин здебільшого або взагалі відсутні, або їхній стан незадовільний. Особливо загрозлива ситуація пов'язана з переробкою компонентів ракетного палива, якого в Україні накопичено понад 20 тис.тон.

Сховища ракетного палива не мають спеціальних засобів нейтралізації випарів (дуже токсичних) його компонентів, термін експлуатації резервуарів для його зберігання вичерпано. Для виконання програм знищення й утилізації ракетного палива потрібні багатомільйонні затрати, щосьогодні нашої державі не під силу.

(Слайд 25).

Військове керівництво, ігноруючи серйозні екологічні проблеми, пов'язані з військовою діяльністю, намагається приховати реальний стан справ, прикриваючись завісою секретності й перешкоджаючи роботі експертів-екологам.

В результаті втрат, витоків і розливів паливно мастильних матеріалів протягом тривалого часу довкола військових баз та аеродромів на кілометри навкруг забруднені поверхневі й підземні води.

Ці порушення спричиняють появу в криницях, ставках і річках – хрому, кадмію, свинцю, бензпіренів.

Прикладами можуть слугувати територія парку Олександрія в Білій Церкві, міста Узин і Васильків (Київська область), Дубне (Рівненська область) і багато інших.

Учень 4: (Слайд 26).

Транспорт – автомобільний, залізничний, водний і повітряний – іще одне джерело забруднення природи України.

Викиди забруднювальних речовин **втомобільним транспортом** у середньому за рік становлять близько 5,5 млн. тон (39 % усього обсягу викидів в Україні).

У великих містах забруднення повітря вихлопними газами часом досягає 70-90 % загального рівня забруднень. Крім того, більш як 20 % транспортних

засобів експлуатується з перевищенням установлених нормативів у міст у шкідливих речовин у відпрацьованих газах.

(Слайд 27).

Транспортна мережа в Україні доволі густа, кількість та активність автотранспорту в містах великі, й шкоду довкіллю він завдає дуже відчутну. Основні причини цього – застарілі конструкції двигунів, використовуване паливо (бензин, а не газ чи інші, менш токсичні речовини) та погана організація руху, особливо в містах, на перехрестях.

У відпрацьованих газах, що їх викидають наші автомобілі, виявлено близько 280 різних шкідливих речовин, серед яких особливу небезпеку становлять канцерогенні бензпірени, оксиди азоту, свинець, ртуть, альдегіди, оксиди вуглецю й сірки, сажа, вуглеводні.

На перевезення одного й того самого вантажу автотранспортові потрібно в 6,5 раза більше палива, ніж залізничному, й у 5 разів – ніж водному. В Україні експлуатується понад 1 млн. вантажних автомобілів і далеко за 2,5 млн. легкових. Кожен із них щорічно спалює від 12 до 30 тон високооктанового бензину, в якому як антидетонатор застосовується свинець. Відпрацьовані гази наших дизельних двигунів значно токсичніші, ніж карбюраторних, бо містять багато оксидів вуглецю, діоксидів азоту й сірки, а також сажі (до 16-18 кг на кожну тонну дизельного палива). Від транспортних газів і шуму потерпають усі великі міста України.

(Слайд 28).

Залізничний транспорт екологічно чистіший, особливо електричний. Та проблемою стало забруднення смуги завширшки в кілька метрів обабіч колій. Певної шкоди Дніпру та його водосховищам, Дунаю, Дністру, Чорному й Азовському морям завдає водний транспорт, насамперед через недодержання правил перевезень і перекачування нафтопродуктів, аварії, очищення танкерів, змиви, шумові й вібраційні впливи та хвилі, що руйнують береги водосховищ.

(Слайд 29).

Людина своєю діяльністю дуже вплинула на перетворюваність ландшафтів. До вашої уваги картина з наслідками таких дій.

Учень 5: *(Слайд 30).*

Сільське господарство

Для наших сільськогосподарських районів най характернішим є забруднення природних вод і ґрунтів пестицидами й мінеральними добривами. Щорічні надходження їх на поля України сягають за 90 тис. тон і 4,5 млн. тон відповідно.

Площа земель, забруднених стійкими хлороорганічними препаратами, становить близько 8 млн. га, на кількох сотнях тисяч гектарів їх уміст на багато перевищує допустимі норми. Із 170 найменувань пестицидів, які використовуються в Україні, 49 є особливо небезпечними. Останнім часом траплялися випадки використання токсичних пестицидів, що завозилися в Україну західними фірмами, тоді як на самому Заході застосування цих препаратів заборонено.

(Слайд 31).

З усієї кількості мінеральних добрив, що вносяться в ґрунти України, в середньому лише 5-10 % їх поглинається рослинами. Решта 90-95 % змивається дощами й талими водами, здувається вітрами й потрапляє в річки, озера, ґрунтові води, стаючи шкідливими компонентами екосистем.

Сільськогосподарське виробництво в Україні тепер більш негативно впливає на довкілля, ніж кілька десятиліть тому. Це є наслідком нераціональної організації меліоративних робіт і необґрунтованого, технологічно не регламентованого використання мінеральних добрив та отрутохімікатів, а також безгосподарного їх зберігання й транспортування. Великої шкоди ґрунтам завдає використання на полях важкої сільгосптехніки. Вона регулярно переуцільнює ґрунт, руйнуючи його структуру, знижуючи насиченість повітрям, активність обмінних біохімічних процесів, протиерозійну й протидефляційну стійкість.

Дуже напружена екологічна обстановка склалася навколо великих тваринницьких комплексів. Внаслідок розкладання й гниття екскрементів виділяються великі маси аміаку, азоту, сірководню, органічних кислот, розвивається патогенна мікрофлора.

Учень 6: (Слайд 32).

Червона книга України

Людина своєю необдуманною діяльністю згубно впливає на флору і фауну країни. Як наслідок такої діяльності багато видів живих організмів зникли з лиця Землі, а багато занесено до Червоної книги України.

Червона книга України – анотований та ілюстрований перелік рідкісних видів та підвидів, що знаходяться під загрозою зникнення на території України, і підлягають охороні; основний документ, в якому узагальнено матеріали про сучасний стан рідкісних і таких, що знаходяться під загрозою зникнення, видів тварин і рослин, на підставі якого розробляються наукові і практичні заходи, спрямовані на їх охорону, відтворення і раціональне використання.

(Слайд 33).

Перша Червона книга, присвячена українській флорі та фауні, була видана у 1980 році під назвою «Червона Книга Української РСР». Перше видання Червоної книги України (1980 р.) містило опис 85 видів (підвидів) тварин і 151 вид вищих рослин. Після набуття Україною незалежності у видавництві «Українська енциклопедія» було випущене друге видання Червоної книги України, яке нараховувало 382 види тваринного та 541 вид рослинного світу.

(Слайд 34).

У 2009 р. вийшло третє видання Червоної книги України. До нього занесено 542 види тварин. Кількість видів тварин у третьому порівняно з другим виданням збільшилась на 160 видів, а у другому порівняно з першим – на 297 видів.

До третього видання «Червона книга України» (рослинний світ) занесено 826 видів рослин і грибів. Кількість видів рослин у третьому порівняно з другим виданням збільшилась на 285 видів, а у другому порівняно з першим – на 390 видів.

Як бачимо кількість зникаючих і зниклих видів живих організмів зростає з кожним роком.

Учень 7: (Слайд 35).

Проблема сміття в Україні

Проблема утилізації відходів є для України актуальною, оскільки країна виступає європейським лідером за кількістю відходів на душу населення. У зв'язку з тим, що склад вітчизняних відходів усе більше наближається до західного (одноразовий посуд, алюмінієві банки для напоїв, пластикова упаковка), кількість їх має сталу тенденцію до щорічного збільшення. Підприємства не зацікавлені за свої кошти створювати спеціалізовані цехи й ділянки по переробці й утилізації промислових відходів. Неутилізоване сміття завдає шкоди екології, сміттєзвалища, де гниють сотні тонн непотребу, отруюють повітря, ґрунт.

Потрібно збільшувати повторне використання або повернення в обіг відходів виробництва чи сміття. Найпоширеніша вторинна, третинна, інші переробки різними масштабами таких матеріалів, як скло, папір, алюміній, асфальт, залізо, тканини та різних видів пластику. Також спрадавна використовують в сільському господарстві органічні господарські та побутові відходи.

(Слайд 36).

За даними ООН, щорічно 5,2 млн. чоловік, зокрема 4,0 млн. дітей, вмирають від хвороб через неправильне видалення відходів і стічних вод, особливо в регіонах великих міст.

Дуже активно зростає кількість твердих побутових відходів. Колись більшість відходів (крім скла та металобрухту) спалювалася, що нині заборонено через виділення в атмосферу великої кількості небезпечних для здоров'я людей речовин. У більшості розвинених країн переробляється від 30-50 % (Європа) до 60-75 % (США, Японія) твердих побутових відходів, у країнах, що розвиваються, 7- 10%, а в Україні – всього 3-5 %.

Вчитель: (Слайд 37).

Чи знаєте ви про існування проблеми пластикового сміття?

Учень 7:

Пластикові (целофанові) пакети було винайдено всього близько 30 років тому (пригадайте, але вони вже всюди: літають у повітрі, виснуть на деревах, плавають в ріках та океані, ними вислані ліси, поля, гори...

Відходи пластикового виробництва складають до 10% всього сміття, що виробляють люди. Пластик не розкладається природнім шляхом, а під впливом сонячного випромінювання розвалюється на маленькі токсичні шматочки, а при його спаленні до атмосфери викидаються різні гази – від вуглецю до

діоксинів. Під купами бездумно використаного пластика – пляшок, пакетів, обгортки – людство невдовзі просто не зможе дихати!

Що собою являють поліетиленові та пластикові вироби:

- ✓ Поліетиленові пакети виробляються з нафтопродуктів;
- ✓ Пластикові пакети фактично не піддаються біологічному саморуйнуванню і можуть розкладатися у ґрунті кілька десятиліть, в залежності від природних умов.

- ✓ При спалюванні пластику у повітря вивільнюються компоненти, що містять хлор-діоксини, що руйнують імунну систему людини та спричиняють гормональні й ракові захворювання. Під час переробки пластику також вивільнюються небезпечні для людини речовини, наприклад соляна кислота.

- Проковтнуті пластикові пакети – найчастіша причина смерті морських птахів і тварин.

Учень 8: (Слайд 38).

Компанія «Tetra Pak» – світовий лідер в області переробки, упакування і доставки рідких харчових продуктів – є найбільшою промисловою групою концерну «Тетра Лаваль» (Швеція). Заснована у 1951 році в Лунді Рубеном Раузингом та Ериком Валенбергом. В Україні компанію було засновано у 1989 році. У вересні 1992 р. було відкрито нову фабрику. У 1993 році Tetra Pak заснувала компанію для ведення комерційних і маркетингових операцій та відділ технічного сервісу. А у червні 2003 року було введено в дію нову лінію поліграфічного друку.

До речі, Україна стала першою країною, на ринку якої з серпня 2000 р. з'явилися пакети Tetra FinoAseptic. Сьогодні вже чотири провідних виробника розливають молоко в цій упаковці. Пакувальний матеріал упаковок фірми складається із шарів (ламіната) паперу, поліетилену і, для асептичної упаковки, алюмінієвої фольги. Міцності упаковці надає папір. Поліетилен робить пакет непроникним для рідини, а алюмінієва фольга – для світла і кисню.

Упаковка компанії **«Тетра Пак»** на 75% складається з високо якісної целюлози (картону), а на 25% – з тонкого прошарку плівки та алюмінію (фольги). Так, наприклад, із целюлози отриманої з картонних пакетів компанії «Тетра Пак», виробляється картон та пакувальний папір, а з плівки та алюмінію – різноманітні вироби широкого вжитку. Система роздільного збору відходів – найбільш розповсюджена схема поводження з відходами у 25-ти країнах світу (США, Японія, Бразилія, країни Європи). Досвід інших країн свідчить, що відповідна інформаційно-просвітницька робота серед населення дає позитивні результати. Лише 20% відходів у світі підлягають переробці, в той час як продукцію компанії «Тетра Пак» на основі її нових технологій може бути повністю перероблено. Компанія відповідально ставиться до кожного життєвого циклу упаковки від її народження (постійне відновлення деревини, що використовується для виробництва картону для упаковки) до перетворення на вторинні ресурси.

В Україні звільнення від відходів ведеться в трьох напрямках:

- 1) складування або захоронення таким чином, щоб вони не впливали негативно на навколишнє середовище;
- 2) знищення відходів шляхом їхнього спалювання;
- 3) очистка від шкідливих речовин, що становить найбільш складний процес, який здійснюється такими способами:
 - а) механічна очистка методом відстою в спеціальних відстійниках рідких стоків, фільтрування;
 - б) хімічна очистка, при якій шкідливі компоненти відходів перетворюються в осадок;
 - в) фізико-хімічна очистка, головним чином, методом електролізу;
 - г) біологічна очистка за допомогою бактерій або інших живих організмів, здатних розкласти шкідливі речовини в процесі життєдіяльності.

Учень 9: (Слайд 39).

Забруднювальні речовини, потрапляючи в компоненти природного середовища, змінюють їхній хімічний склад і властивості, погіршують якість, призводять до їхньої деградації, руйнування.

- Так, забруднена атмосфера втрачає свої фізико-хімічні властивості, стає шкідливою для живих організмів і джерелом руйнації архітектурних споруд.
- Забруднена вода несприятлива для водних і наземних організмів, зумовлює деградацію гідробіоценозів, погіршує умови життя і виробничу діяльність людини.
- Забруднені ґрунти втрачають природну родючість через масову загибель мікроорганізмів, які забезпечують ґрунтоутворення і насичення ґрунтів поживними речовинами.

(Слайд 40).

До небезпечних забруднювачів довкілля відносять:

Оксид карбону (СО), або чадний газ, що не має кольору, смаку, запаху, утворюється в результаті неповного згорання палива; сполучаючись з гемоглобіном крові, розноситься до клітин людського організму, що призводить до кисневого голодування і може спричинити загибель людини.

(Слайд 41).

Кислотні дощі і здоров'я населення

Природно, атмосферні кислотні мікроелементи не щадять і людини. Однак, тут мова йде не тільки про кислотні дощі, але і про ту шкоду, що приносять кислотні речовини (двоокис сірки, двоокис азоту, кислотні аерозольні частки) при диханні. Вже давно встановлено, що існує тісна залежність між рівнем смертності і ступенем забруднення району.

Фізіологічні дослідження показали, що ступінь шкідливого впливу прямо пропорційний концентрації забруднюючих речовин. Однак, існує граничне значення, нижче якого навіть у самих чутливих людей не виявляються які-небудь відхилення від норми.

(Слайд 42).

Забруднення середовища існування живих організмів призводить до вимирання і захворювання організмів. В умовах забрудненого середовища не може бути здорових організмів. А це – скорочення генетичного, видового і екосистемного біорізноманіття.

Територія України належить до однієї із найзабрудненіших у Європі внаслідок високої ресурсоемності виробництва, застарілих технологічних процесів, значної господарської освоєності, низької екологічної культури населення.

(Слайд 43).

Усі компоненти середовища здатні до самоочищення. Під впливом ряду фізико-хімічних чинників і процесів очищення забруднення атмосфери та інших компонентів природи, але цей процес відновлення такий повільний, а людина забруднює так швидко, що природа сама не зможе впоратися. Тому ми з вами повинні їй допомогти в цьому.

IV. Узагальнення і систематизація знань.

1. Що таке забруднення?
2. Які види забруднення вам відомі?
3. Які джерела антропогенного забруднення?

Вправа «Мікрофон»

Що ми реально можемо зробити для вирішення сьогоднішньої проблеми?
(діти почерзі висловлюються передають метелика із пластиковою пляшки)

(Слайд 44).

Гра-вправа «Обіцянка»

(вчитель на екран виводить перелік обіцянок, а кожен учень по черзі виходить і вибирає три обіцянки, які буде виконувати)

Я буду....

....економити (зберігати) ресурси

1. Використовувати папір більш бережливо
2. Віддавати речі, в яких я більше не маю потреби
3. Носити з собою пакети для відвідування магазину
4. Буду пильнувати всі протікання у водопроводі та вказувати на них для подальшого від ремонтування
5. Не залишати відкритими водні крани без потреби

....жити у «більшій гармонії» з природою

6. Вибирати, де можливо, місцево вирощену їжу
7. Взяти на себе відповідальність хоча б за одну вуличну рослину
8. Посадити дерево
9. Взяти за звичку прогулюватися на природі
10. Не смітити під час відпочинку на природі

....зберігати енергію

11. Вимикати світло в пустих кімнатах
12. Вимикати обладнання, що не використовується
13. Дізнаватися про лампи з низьким поглинанням енергії

14. Їздити на велосипеді або ходити пішки, коли можливо

....допомагати іншим

15. Розповісти друзям та родичам про обіцянку та запропонувати їм приєднатися

16. Робити щось гарне для когось щодня.

Коли ви вибрали свої дії, запишіть їх та повісьте обіцянку на стіну у своїй кімнаті або іншому місці, де ви часто будете її бачити!

(Слайд 45)

Як мешканець Землі, ви можете допомагати утримувати нашу красиву планету життєздатною.

(Слайд 46).

Тому давайте приєднаємось до інших людей, які зробили свій вибір стосовно збереження чистоти планети. Більше двох мільйонів людей в 20 країнах світу – діти і дорослі – вже почали таку діяльність. Запрошую і вас у цю команду!

(Слайд 47).

Друже мій, люби життя,
Люби людей, природу,
А кривду кинь у забуття,
Як камінь в тиху воду.

Б.Лепкий

V. Домашнє завдання: Виконання обіцянок.

Презентацію розміщено на диску **ООЗО БНВО 2016**

Список використаних джерел

1. Анісімова С. В. Екологія / С.В.Анісімова, О.В.Рибалова, О.В.Поддашкін. – Київ : Грамота 2001. – 135 с.

2. Козловська М. С. Екологічні аспекти поводження з побутовими відходами / М. С. Козловська // Стан навколишнього середовища. – 2010. – №5. – 24 с.

3. Удовенко Л. Психологічна професіографія : [комплекс способів і техн. засобів, за допомогою яких визначають всі творчі чинники, що мають вплив на фахівця] / Л. Удовенко // Персонал. – 2007. – №9. – С. 67-72.

4. Царик Л. П. Екологія : підручник для 11 класа загальноосвіт. навч. закл. / Л. П. Царик, П. Л. Царик, І. В. Вітенко. – 2-ге вид. – Київ : Генеза, 2012. – 96 с.

5. Фотоматеріали [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.robota.lviv.ua>

6. Фотоматеріали [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.uralpolit.ru>

3.17. Профорієнтаційний захід «Твоє майбутнє в твоїх руках» (11 клас)

Шульга О.Б.

Мета: ознайомити старшокласників із переліком професій взагалі та з тими, що мають сталий попит на ринку праці; розкрити суть правильного вибору професії, показавши психологічний та теоретично-практичний його аспекти; зорієнтувати учнів на свідомий вибір майбутньої професії;

розвивати та зміцнювати співпрацю батьків та школи у вихованні підростаючого покоління;

виховувати у дітей любов до праці, повагу до людей будь-якої професії.

Ведучий:

Поки ти їв, і спав, і ріс
Поки малий ще ти на зріст,
Мабуть, вже тисячі людей
Подбали про життя твоє.
Аби ти добре ріс,
Аби ти добре їв,

Щоб ти спокійно спав
І в різні ігри грав.
Ти став здоровий, молодець,
Сміливим і умілим,
А чим порадуєш людей,
Яким хорошим ділом?

Добрий день, шановні батьки, учні, вчителі, гості! Ми раді вітати вас на нашому ток-шоу «Твоє майбутнє в твоїх руках». Вибрати саме цю тему мене примусили роздуми над випадково почутим діалогом між двома одинадцятикласниками – майбутніми випусниками. До вашої уваги цей ділог:

Перший випускник:

Як мені все набридло, і язик ваш не болить?
І кому яке з вас діло, як я буду далі жити?
Скоро атестат мені вже вручать, і освіта в мене є,
Досить, вже мене навчили, знаю я тепер своє.
Розум щоб не розтрусити, сяду нишком на печі.
Буду спати, буду пити, буду їсти калачі.
А як сили наберуся, відпочину від цих учителів,
Може, навіть оженюся, бо ще зараз не дозрів.
І візьму собі дружину, щоб варила борщ, супи.
Не дурний я гнути спину, бо я теж не для сапи.
В мене все ж таки освіта, хоч середня, але є.
Хочу ще побачити світа, а у батька гроші є.
«Географію, природу треба знати», – хтось верзе.
Мене батько й на машині до базару доведе.
Ну, а там з усього світу – і для тіла, й для душі,
Нащо вам, дурним, освіта?
Нащо голову сушить?

Другий випускник:

Я теж зовсім не журюся і нічого не боюся...
От від'їмся, відісплюся, і, напевно, оженюся.

Як то добре, що вже школу накінець закінчу в срок.
Батьки вже мене ніколи не вестимуть на урок.
І не будуть мене бити, що не хочу я читать,
Буду я спокійно жити, до обіду буду спать.
Ну, а ви собі дерзайте, і працюйте, і творіть .
Жили, нерви надривайте, і летіть собі, летіть...

Перший:

«Відтягнутися» – не штука,
Але тут така мука:
В голові засіла «фішка» –
Як водночас «кайф» зловити
І нічого не робити?
Скоро йти вже межі люди,

Там – що треба роздобуду,
Там – що треба розшукаю.
Бо я виходу не маю,
Хочу «хакером» я стати,
Людам буду «помагати».

Другий:

А ще класно – в шоу-бізнес,
Щоб відкрився новий Вітас,
А, можливо, з Децлом
заспіваєм весело.

Може, б я знімав кіно –
В нас це кожному дано.

Перший:

Книжку можу ще писати,
І не гірш філолога
Про Шевченка розказати:

Що, мовляв, такий – ТАКИЙ,
А я ще кращий – не такий.

Другий:

А податковий інспектор?
Чим погане ремесло?
Як подамся я туди –
Загуде усе село.

«Відтягнувся» б у «бригадирах».
Я, як Бєлий Саша,
Та не дружить щось з «ментами»
Вся бригада наша.

Перший:

А якщо серйозно, ...то
Професій безліч є цікавих,
Але свою обрати як?
Щоб добре діло й добра слава?
І я собі міркую так:

Потрібно лікувать хвороби,
Водить у космос кораблі,
Та я із роду хліборобів,
І родовід мій – від землі!

Другий:

Знайти своє, щоб серце стисло,
Щоб зрозумів – отут я весь.
Ми «відриватися» не звикли,
Далекий нам такий «прогрес».
Всім – жити чесно,

З правдою усюди не
розминатись, а дружить,
А ремесло, як кажуть люди,
Нам за плечами не носить.

Ведучий:

Так, мине зовсім небагато часу, і постане гостре та зовсім непросте питання вибору майбутньої професії. А як зробити правильний вибір? Як зорієнтуватися серед розмаїття професій та обрати ту єдину, яка принесе тобі самому задоволення та користь суспільству, державі? Щоб спробувати знайти

відповідь на ці та інші питання, які хвилюють учнів та їх батьків, ми й зібралися в цьому залі.

Мозковий штурм «Доданки успіху»

Учнем пропонується відповістити на запитання:

«Що необхідно, щоб правильно вибрати спеціальність і стати успішним в обраній професії?»

Відповіді ухвалюються протягом 5 хвилин. Усі запропоновані варіанти без обговорення фіксуються на ватмані.

Підводить короткий підсумок: чи пропонують учні доданки, які пов'язані з особистими досягненнями (наприклад, «знання власних здібностей», «придбання необхідних знань»), або більше варіантів, коли успіх більше залежить від зовнішніх обставин («підтримка багатих заступників», «удача»). По закінченню формування переліку «доданків успіху», об'єднання схожих варіантів, пропонується проранжировать список по ступеню значимості – що, на думку учнів, потрібно зробити або придбати в першу чергу, у другу і т.д. (цей етап роботи спрямований на усвідомлення учнями їхніх уявлень про успіх, формування відносини до успіху як свого досягненню, можливо, побудові послідовності на шляху до успіху.

Ведучий:

Вибір професії – надзвичайно важливий і відповідальний крок у житті кожної людини: відповідальний не лише перед самим собою, а й перед іншими людьми. Всім нам доводилося не раз зустрічатися з неухважним лікарем, чиновником, грубим продавцем, некомпетентним бухгалтером чи секретарем. Ми обурювалися, ображалися, критикували. А спробуймо поставити питання «чому?» і дати на нього відповідь. Якщо від природи замкнута людина, що неправильно обрала свою професію, змушена цілий день спілкуватися, проявляти увагу та турботу до клієнтів або, навпаки, рухлива людина годинами виконує марудну «паперову роботу», то вже з ранку вони відчувають втому й роздратування, а до вечора обридла робота настільки вимотує, що в душі не залишиться нічого, окрім ниючої знемоги...

Я дуже не хочу, щоб така неприємність сталась із моїми учнями, тому прошу всіх присутніх прийняти активну участь у нашому ток-шоу і внести свою посильну допомогу дітям у виборі майбутньої професії. Перед зустріччю з вами у класі було проведено анкетування за методикою Е.Климова. Суть її полягає у тому, що залежно від особливостей основного предмета праці, усі професії поділяють на п'ять типів:

1) «Людина-людина»: учитель, лікар, вихователь, журналіст, бібліотекар, юрист, екскурсовод тощо.

Основні вимоги: потреба і вміння спілкуватись, уміння розбиратися в людських взаєминах, гарна пам'ять, терпіння, сталий настрій у процесі роботи з людьми.

2) «Людина-художній образ»: художник, модельєр, фотограф, дизайнер, скульптор, композитор, актор тощо.

Основні вимоги: наявність здібностей до мистецтва, творча уява, образне мислення, працелюбність.

3) «Людина-знакова система»: програміст, економіст, коректор, кресляр, касир, топограф, перекладач.

Основні вимоги: абстрактне мислення, відтворювальна уява, гарна зосередженість, стійка уява, посидючість.

4) «Людина-природа»: мікробіолог, ботанік, лісник, агроном, ветеринар, рибознавець, гідромеліоратор, тощо.

Основні вимоги: наявність ініціативи, самостійність у вирішенні конкретних задач, творча уява.

5) «Людина-техніка»: водій, інженер, слюсар, швачка, токар, монтажник, будівельник, сталевар, механік, тощо.

Основні вимоги: висока виконавська дисципліна, акуратність, практичне мислення, технічна уява, творчий потенціал.

Та це, звичайно, зовсім не означає остаточного рішення. Обираючи професію, слід пам'ятати, що здійснити відповідальний крок вибору треба свідомо, враховуючи свої нахили та здібності, особисті та громадські інтереси.

Ведучий:

А тепер зустрічайте ще двох гостей нашого ток-шоу – Макарівну та Кузьмівну. Ці дві мудрі і, як кажуть наші діти, «прикольні» бабці поділяться власним досвідам у виборі професії.

«Прикольні бабці»

Учні перевдягнені на манер ведучих із телепрограми «Криве дзеркало»

1-а бабця.

Ось і вечір вже настав,
Сонечко сідає,
Ми ж «дівчатка» ого-ого!
Сядем – поболтаєм.

2-а бабця.

Весело ми живемо,
І скучать не вміємо,
То ж частівочки для вас
Зараз проспівасмо.

(виконують частівки).

1-а бабця.

Путь доріжка наша в'ється
Від села і до села,
Піснею, віршем прославим
Славних трударів діла.

2-а бабця.

Трактористів, комбайнерів,
Бригадирів, ланкових,
Агрономів, інженерів
І всіх чесних рядових.

1-а бабця.

Яка важлива професія агронома! Макарівна, це ж він, можна сказати дає нам хліб, пиріжки, ватрушки! Пам'ятаєш віршик про маму?

(Співає).

Хто в погоду і негоду
Перевіряє перші сходи,
Ходить в поле за селом:
В мене мама – агроном.

2-а бабця.

Дає – то дає, але ж і взять любить!
В мене тато агроном,
Розумний, завзятий,
Як не вкраде тонну зерна,
То не буде спати.

1-а бабця.

А до хліба ж і молоко корисне!

2-а бабця.

Самим хлібом і вдавитися можна.

1-а бабця.

А молочко ж без доярочки де візьмеш?

2-а бабця.

Та доярки у нас не дуже рвуться до корів. Був би телевізор на фермі, то може там би і жили.

1-а бабця.

Ой спішить доярка Ніна,
Бо іде уже «Ундіна»,
Треба дуже поспішать,
Щоб Альону врятувать.

2-а бабця.

Але, як кажуть, у корови молоко на язиці. І наші славні трактористи дбають про корми.

(на мелодію пісні «Щось у горлі деренчить»)

Трактор в полі деренчить, деренчить,
Тракторист в коморі спить, гучно спить.
Треба поле, вже зорать,
А голівоньку йому не піднять, не піднять.

1-а бабця.

Та стережіться, трактористи! Наша міліція не дримає: сама не спить і нам не дає!

Хто стоїть там на дорозі
Й жезлом махає?
То інспектор Прокопенко
Данину збирає.

2-а бабця.

А пам'ятаєш, Кузьмівно, як ми закінчували школу?

1-а бабця.

Хто? Ти? Та ти ж її не закінчила. Ти ж 7 років за однією партою у першому класі просиділа.

2-а бабця.

Ну довелося... Але ж тепер живу, як у раю:

В школі я погано вчилась

І не вмію рахувать.

Але стала за прилавок-

І не буду бідувать!

1-а бабця.

Та навіщо мені той продавець. Я хочу – в люди!

У Поплавського я вчуся –

Буду режисером,

А як хватить в мене бабок,

То ще й модельєром.

2-а бабця.

А що твориться у нас в телевізорі! Дівиці такі: ноги від ушей, хоч «ведмідь наступив на ухо» – все одно горляють!

На естраді в нас співачки

Все такі хороші,

І я б також заспівала,

Були б в тата гроші.

1-а бабця.

Мрій багато дуже маєм,

Професій – ще більше,

Хто допоможе розібратись,

Що для нас миліше?

2-а бабця.

Той хоче стати капітаном,

Той космонавтом хоче бути,

Я теж подумала: ким стану,

Яку мені обрати путь?

1-а бабця.

У житті все знадобиться -

Так говорять всюди.

Тож пізнай азів усяких

Й будуть з тебе люди!

Ведучий:

Так, дійсно, якщо говорити серйозно, то вибір професії – це справа не одного дня. Сьогодні ми зробили початок, а вдалий вибір залежить від вас. А щоб було легше його зробити, психологи розробили «Алгоритм професійного

самовизначення», де пропонуються поради щодо вибору професії і визначені основні помилки. Такий алгоритм мої помічники роздадуть кожному з вас.

Алгоритм професійного самовизначення

Пам'ятка старшокласникам

Знайти своє покликання – джерело щастя.

1. Визначити кілька професій, які подобаються, до яких є потяг, існують принципові можливості успішного їх освоєння й працевлаштування.
2. Шукати якнайбільше інформації про ці професії, знайомити з людьми, які їх представлять.
3. Вислухати думку батьків, учителів, друзів, проаналізувати їх.
4. Скласти список суттєвих можливостей професій (наприклад, можливість спілкування з багатьма людьми, поїздки за кордон, висока платня тощо) і проаналізувати його відносно своєї мети, очікувань, мрій.
5. Визначити фізичні та психологічні якості, необхідні для кожної з професій.
6. Звернутися до психолога з проханням визначити (дослідити) інтереси, здібності, темперамент, особливості пам'яті, уяви тощо.
7. Прислухатись до своїх відчуттів, інтуїції.
8. «Приміряти» кожен з професій. Порівняти, зважити всі «плюси» і «мінуси».
9. Зробити вибір.
10. Упевнено йти до мети.

Професійних вам успіхів і досягнень!

Основні помилки у виборі професії:

1. Поділ на «престижні» й «непрестижні».
2. Ототожнення навчального предмета з професією.
3. Перенесення ставлення до людини за професією.
4. Вибір під чийось впливом.
5. Неправильне уявлення про характер праці в певній трудовій діяльності.
6. Вибір під впливом певних обставин.
7. Думки про легке життя.

А від себе мені хотілось додати лише одне: ким би не стали наші діти, яку б професію не обрали, хай виростуть і стануть справжніми людьми, бо життя у нас одне, життя – це...

Життя – це можливість, скористайся ним.

Життя – це краса, милуйся нею.

Життя – це виклик, прийми його.

Життя – це повинність твоя насущна, виконай її.

Життя – це гра, стань гравцем.

Життя – це багатство, не розтрать його.

Життя – це кохання, насолоджуйся ним сповна.

Життя – це таємниця, пізнай її.

Життя – це пісня, доспівай її до кінця.

Життя таке чудове, не згуби його,

Це твоє життя, борись за нього.

Вправа «Ранжирування професій»

Учням пропонуються назви професій, які вони відносять до престижних або не престижним, відповідно сформульованим ними критеріям. На кожній карточці стоїть позначка, яка відображає затребуваність або незатребуваність даної професії на ринку праці. Учні разом з ведучим роблять висновок про те, представники якої професії мають більше шансів знайти роботу в нашій місцевості.

Вчитель:

На жаль, часто доводиться чути, що випускники йдуть вчитися «з подружкою» або «другом, щоб було веселіше». Трапляється, що, спостерігаючи хороші успіхи однокласника з того чи іншого предмету, вирішують, що і їм також займатися цим буде легко і просто. Зрозуміти таку позицію можна, адже за компанію не так жахливо вливатися в новий колектив, освоювати новий ритм життя, але погодитися з подібними аргументами ніяк не можна. Мені навіть доводилося чути від мами одного випускника, що її син іде до ВНЗ, «тому що поряд з будинком, не треба витратити гроші і час на проїзд». Але дозвольте, хочеться запитати, а як же зусилля і праця, які необхідно докласти в будь-якій справі, щоб одержати гідний результат? Ось і результат виходить відповідний, а молода людина, у кращому випадку, втрачає роки, упевненість у собі і прагнення чомусь вчитися.

Якщо вам легко дається який-небудь предмет, не ототожнюйте ці успіхи з якоюсь конкретною діяльністю, тобто, не думайте, що й робота даватиметься так само легко. Професій, які стоять за шкільними предметами значно більше, аніж самих предметів. Наприклад, біологією займатиметься і лікар, і учений-дослідник, і фармацевт, і ветеринар, і зоотехнік, і викладач школи. Тому дивіться завжди ширше, адже тому ж лікарю знання однієї біології зовсім недостатньо – потрібно ще добре орієнтуватися і у фізиці, і в хімії, мати добре розвинену емпатію (здатність співчувати) людям. Так само і в будь-якій іншій спеціальності.

При виборі професії, як і при рішенні будь-якої задачі, потрібно знати, які дії і в якій послідовності необхідно виконати, щоб знайти правильну відповідь. Вивчайте, читайте, думайте, питайте, і ви впораєтесь! Під час таких зустрічей з ліцеїстами, можна відмітити, що найголовнішою є проблема поганої орієнтації в тому, як поєднуються можливості і здібності з бажаннями і прагненнями, наскільки відповідає картина уявного майбутнього реальності як такий. Але, прислухаючись до наших порад, думаю, ви це завдання здолаєте. Принаймні, вже буде зрозуміло як шукати відповідь і на що звернути особливо пильну увагу.

А ось як бути, якщо професія вже вибрана чи є цілком певна мрія, але як добитися бажаного? Дійсно, що робити в цьому випадку – багато хто якраз і не знає, або думає, що успіх – обов'язкова складова життя дорослої людини, прийде обов'язково і досить швидко. Дивлячись на досягнення інших, багато хто думає, що саме так і склалася кар'єра багатьох успішних людей, все

прийшло саме собою, головне – вибрати «потрібну» професію чи виявитися «в потрібний час у потрібному місці». Адже не маючи в житті чіткої мети, ймовірність того, що ви доб’єтесь успіху, покладаючись на Його Величність випадок, дуже невелика. Наша задача як педагогів полягає в тому, щоб проінформувати найбільш глибоко і всебічно молодих людей про те, як з найменшою кількістю помилок і розчарувань здолати цей етап пошуку своєї справи і місця в житті, а, точніше сказати, улюбленої справи і гідного місця в житті. Так от, для того, щоб ваша мрія стала реальністю, перш за все її потрібно перетворити на мету. Як же це зробити? Спершу спробуйте подумати і визначити самі, чим же відрізняється мета від мрії. А якщо не вийде, запитайте у батьків чи старших товаришів, знайомих, що вони думають з цього приводу. Яка різниця між цими поняттями? І що необхідно зробити, щоб мрія стала вашою метою?

Один добрий і мудрий письменник сказав: «Щастя – це коли ранком хочеться йти на роботу, а ввечері хочеться йти додому». Просто, правда? Але тільки на перший погляд. Можна розрізати навпіл пряник й кожна половина залишиться така ж смачна, як і цілий, тільки його буде вдвічі менше. Так якщо в когось вдома все добре, а на роботі так собі або зовсім погано, половини щастя не вийде. Половина щастя – уже нещастя. Ви напевно зустрічали людей, яким ранком не хочеться йти на роботу. І далеко не завжди це ледарі. Вони чесно роблять те, що від них потрібно. Це вони радіють навіть хворобі – можна залишитись у дома й не ходити на роботу. Це вони ні-ні та й скажуть із подихом: «Ох, скоріше б на пенсію».

Ви вибираєте професію на все життя й, щоб потім багато років щоранку хотілося йти на роботу, уже зараз потрібно задуматися про майбутнє.

Ведучий:

Дякую всім за увагу, відверті відповіді, щирі поради. До нових зустрічей!

Список використаних джерел

1. Васильєва О. А. Фактори професійного самовизначення особистості в сучасних умовах / О.А.Васильєва // Наука і освіта. – 2011. – №1. – С. 19-22.
2. Дворніченко Л. Л. Методологічні засади дослідження професійної орієнтації у сучасній освіті / Л. Л. Дворніченко // Пед. науки : теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. – №8. – С. 180-189.
3. Мельник О. В. Принцип активного професійного орієнтування учнів / О. В. Мельник // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – Вип. 13., кн.2. – Кам’янець-Подільський : 2009 – Вип. 13, кн. 2 – С. 299-308.
4. Охріменко З. В. Мобільність старшокласника – умова його майбутньої конкурентоспроможності на ринку праці / З. В. Охріменко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – Вип. 13., кн. 2. – Кам’янець-Подільський : Видавець Зволейко Д. Г. , 2009. – с. 308-316.

5. Підготовка до професійного навчання і праці (психолого-педагогічні основи) : навч.-метод. посіб. / [за ред. Г.О.Балла, П.С.Перепелиця, В.В.Рибалки]. – Київ : Наукова думка, 2000. – 188 с.

6. Словник-довідник з професійної орієнтації учнів / [укл. : О.В.Мельник, В.В.Синявський]. – Київ : Мегапринт, 2007. – 119 с.

3.18. Інтелектуальна гра-змагання «По сходинках бізнесу» (11 клас)

Сліпкань С.В.

Умови гри:

У грі беруть участь дві команди. Для проведення гри потрібні двоє ведучих і журі.

Відповіді оцінюються за дванадцятибальною системою, при цьому враховуються не тільки фактичні знання але і почуття гумору, винахідливість, кмітливість гравців.

Мета гри:

1. Навчальна: Сприяти закріпленню та узагальненню знань в області організації підприємництва; формуванню та закріпленню загальноєкономічних знань; формуванню економічної та правової компетенції.

2. Розвиваюча: Сприяти розвитку мови, пам'яті, логічного мислення;

3. Виховна: Сприяти розвитку почуття відповідальності, колективізму, інтересу до професії.

Обладнання: картки-завдання, кросворди, жетони, емблеми команд.

Сценарій гри:

Ведучий 1: Добрий день! Ми раді вітати вас на грі «По сходинках бізнесу». А що таке бізнес?

(Відповіді команд)

Правильно, бізнес – це будь-яка діяльність (справа), що приносить дохід або дає іншу вигоду. Бізнесмен входить в зону ризику й пригод, де сміливість потрібна не менше, ніж досконале знання кон'юнктури ринку. І нашим учасникам потрібно проявити всі ці якості, адже, можливо, сьогодні вони роблять перший крок у великий світ бізнесу. Отже, представляємо команди. (По черзі представляє команди, капітанів команд) А зараз представляємо тих, хто буде оцінювати ваші виступи. (складу журі.)

Ведучий 2: Одна із заповідей бізнесмена твердить: «Вдача супроводжує освіченим». І дійсно, сьогодні справжній комерсант - це високоосвічений фахівець. Отже, наш перший конкурс на знання економічних термінів.

Кожній команді доведеться назвати по десять термінів, заздалегідь вислухавши наші визначення.

(Ведучими даються визначення, наприклад: «Щорічний дохід, що розподіляється між акціонерами». Команда повинна назвати термін, відповідний даному визначенню (дивіденд.)

Ведучий 1: А зараз ми запрошуємо капітанів команд. Їм присвячений наш другий конкурс. Ваше завдання назвати якомога більше економічних термінів на літеру «А». За кожну відповідь команда отримує 1 бал.

(аванс, аудит, авізо, акциз, акція, оренда, аукціон, орендар, акціонер, актив, акцепт, акредитив, амортизація ...)

Ведучий 2: Наш третій конкурс полягає в наступному: ми будемо ставити запитання, а ви постараетесь дати на них повні відповіді. (по черзі задають питання командам).

Ведучий 1. А тепер новий конкурс: він умовно називається: «Знайди антонім». Кожній команді доведеться знайти пари слів-антонімів і записати їх. (Ведучими пропонуються слова, пов'язані з підприємницькою діяльністю, бізнесом, до яких потрібно підібрати протилежні за змістом слова).

Ведучий 2. А тепер ще одне завдання: на картках написані склади. Вам потрібно скласти слова, пов'язані з економікою. Команда, яка перша назвала слова, стає переможницею.

Кре-, -ва-, -Денді, век-, про-, -ти-, -сель, -ли-, -ція, -ви-, при-, -за-, ді-, -дит, -ція, -га-. (Кредит, приватизація, дивіденд, вексель, облігація.)

Ведучий 1. А зараз пограємо в ситуаційно-рольову гру «Підприємець» вам доведеться самим стати підприємцями і розпорядитися своїми грошима. Пройшовши цю гру, ви навчитеся самостійно приймати рішення і аналізувати свої дії. В кінці гри потрібно зробити висновок по своїй роботі.

Учні діляться на мікрогрупи по 2 людини і одержують завдання. У цій грі учасники повинні спланувати майбутню підприємницьку діяльність по декількох напрямках і створити віртуальні фірми чи компанії. На початку у них буде сто тисяч гривень, які вони зможуть вкласти у власну справу, вибираючи з багатьох альтернативних стратегій бізнесу. Мета цієї гри для учнів полягає в тому, щоб заробити якомога більше грошей, спочатку маючи сто тисяч гривень, протягом двох раундів гри. Перший раунд охоплює період з 2008 по 2013 рік; другий раунд відбувається з 2014 по 2019 рік. Спостерігаючи за тим, як їхні рішення по підприємницькій діяльності розвиваються протягом цього періоду часу, учні також дізнаються деякі важливі економічні концепції, пов'язані з бізнесом і підприємницькою діяльністю в цілому.

(Поки учні виконують завдання, журі підводить попередні результати за підсумками всіх попередніх конкурсів.)

Ведучий 2. І, нарешті, завершальний конкурс нашої гри. Ми пропонуємо вирішити ситуацію: Ви знайшли мільйон. Ваші дії? На роздуми вам дається 1 хв. Час пішов!

(Після закінчення відведеного часу вислуховуються версії команд. При підведенні підсумків враховується гумор і винахідливість гравців).

Ведучий 1. Дякуємо всім учасникам, які сьогодні в повній мірі заявили про себе як про претендентів на бізнесмена. Зараз ми почуємо оцінки журі за останній конкурс, і рішення про те, яка з команд визнана переможницею.

(Виступ членів журі. Звучить музика. Нагородження переможців.)

Список використаних джерел

1. Гуляс Н.М. Про освіту, освідченість і життєвий вибір (профорієнтаційна робота в школі) / Н. М. Гуляс // Вісн. наук.-метод. досліджень. Вінниц. Гумані. – пед.. коледжу. – 2013. – Вип. – С. 67-73.
2. Гуцан Л. А. Світ професій : навч. посіб. / Леся Андріївна Гуцан. – Київ : Палаючі наклади, 2008. – 100 с.
3. Зубатюк Н. Моніторинг якості профільної освіти та профорієнтаційної роботи / Н. Зубатюк // Школа. – 2011. – №7. – С.23-25.
4. Мельник О. В. Професійна орієнтація старшокласників : теорія і практика [наук.-метод. посіб. для вчителів] / за ред. О. В. Мельника. – Київ : Четверта хвиля, 2009. – Вип. №1. – 230 с.
5. Мерзлякова О. Методика професійного визначення / О. Мерзлякова, Г.Євдокимова : [ред.. рада : Т. Шаповал, Т. Гончарено, М.Мосієнко та ін. – Київ : Шк.світ, 2011. – 119 с.]
6. Професійна орієнтація : теорія і практика : науково-методичний посібник [для педагогічних працівників] / [за ред. О. В. Мельника]. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2011. – Вип. №2. – 279 с.

РОЗДІЛ 4

Роль сім'ї та школи у професійному самовизначенні учнів

*«Батьки, – завжди є вихователями своїх дітей
і кладуть перші зерна майбутніх успіхів
чи не успіхів виховання – зрозуміло,
без пояснень, як важливо для них у
цьому випадку набутти педагогічних знань».*

К. Ушинський

4.1. Професійне самовизначення як психологічний феномен

Панченко Т. Л.

Зміст професійного самовизначення полягає в усвідомленні індивідом себе як суб'єкта конкретної професійної діяльності та передбачає самооцінювання ним своїх індивідуально-психологічних якостей і зіставлення своїх можливостей з психологічними вимогами професій до спеціаліста; усвідомлення своєї ролі в конкретній системі соціальних відносин і своєї відповідальності за успішне виконання діяльності та реалізацію своїх здібностей; саморегуляцію поведінки, спрямованої на досягнення поставленої мети [1].

Професійному самовизначенню старшокласників, готовності до вибору професій певного виду присвячено роботи М. Беха, Д. Закатнова, Н. Ковтуненко, А. Колиханової, Г. Левченка, Д. Тхоржевського, В. Плахути, М. Тиценка, Л. Чеботарьової, О. Ястремської та інших. Дослідники вважають, що розуміння старшокласником себе, вміння зіставляти знання про себе та про майбутню професійну діяльність мають визначати форми та методи профорієнтаційної роботи з учнями старших класів [3].

Аналіз наукових джерел показав, що професійне самовизначення розуміється як процес прийняття особистістю рішення щодо вибору майбутньої трудової діяльності; процес самопізнання й об'єктивного оцінювання людиною своїх індивідуальних особливостей, зіставлення своїх професійно важливих якостей і можливостей з вимогами, що їх висуває та чи інша професія. Професійне самовизначення розглядається дослідниками як багатоступеневий процес, який можна аналізувати під різними кутами зору: як серію завдань, що ставить суспільство перед особистістю; як процес поетапного прийняття рішень, за допомогою яких особистість формує баланс між особистісними перевагами і потребами системи розподілу праці у суспільстві; як процес формування індивідуального стилю життя, частиною якого є професійна діяльність [2].

На думку М. Пряжникова, суттю професійного самовизначення є самостійне і усвідомлене знаходження значень обраної або вже виконуваної

роботи і всієї життєдіяльності в конкретній культурно-історичній (соціально-економічній) ситуації, а також знаходження значення в самому процесі самовизначення [6]. Цей процес охоплює весь період професійної діяльності особистості: від виникнення професійних намірів до виходу з трудової діяльності.

Особливого значення проблема професійного самовизначення особистості набуває у старшому шкільному віці, коли перед людиною постає важливе питання: визначити майбутню сферу своєї професійної діяльності. Необхідність професійного самовизначення зумовлюється й необхідністю адаптації особи до соціально-економічних умов суспільства.

На процес вибору старшокласниками майбутньої професії впливають різні фактори сучасної реальності:

- фактор суспільного впливу на мотиви вибору професії як характеристика, що вказує на значення та престиж обраної професії;
- фактор, що пов'язаний з потребами суспільства у кадрах, з характером вимог професії до особистості учня;
- фактор особливого характеру: інтереси, схильності, здатності, особистісні якості учня, рівень загальної освіти та готовності до свідомого вибору професії [5].

Свобода вибору професії – це конституційне право кожного громадянина на вільний вибір фаху, роду діяльності. Під вільним вибором професії слід розуміти усвідомлене професійне самовизначення, при якому установки особистості при виборі майбутньої трудової діяльності, з одного боку, узгоджуються з потребами суспільства, а з другого боку, співвідносяться з особистими даними, тобто здібностями, покликанням, професійною підготовкою, освітою і психофізіологічними якостями.

Аналіз наукової літератури показав, що готовність до свідомого вибору професії – це складне структурне утворення взаємопов'язаних і поєднаних переконаннями морально-вольових якостей особистості, способів поведінки, знань про професії, практичні вміння і навички, сформовані у відповідності з вимогами суспільства й можливостями навчально-виховного процесу в школі.

Одним з показників ефективності навчально-виховної роботи школи з проблеми професійного самовизначення старшокласників є рівень сформованості готовності учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів до свідомого вибору майбутньої професії.

Готовність до свідомого вибору професії включає в себе:

- моральну готовність – усвідомлення суспільного й особистісного значення праці, прагнення максимально проявити свої сили, здібності у праці, позитивне ставлення до різних видів праці;
- психологічну готовність – свідомий вибір професії у відповідності з наявними здібностями та можливостями. Стан психологічної готовності включає усвідомлення людиною своїх потреб, вимог суспільства, колективу, поставлених цілей; прогнозування прояву своїх інтелектуальних, емоційних,

мотиваційних та вольових процесів, оцінку співвідношення своїх можливостей, рівня домагань і необхідності досягнення певного результату;

– практичну готовність – загальні та політехнічні знання, загальнотрудові та спеціальні вміння й навички [9].

Компонентами готовності до свідомого вибору професії є:

- 1) загальне позитивне ставлення до праці;
- 2) знання певного кола професій, їх змісту, вимог, шляхів отримання професії та перспектив професійного росту;
- 3) сформованість професійних інтересів;
- 4) адекватна самооцінка;
- 5) сформованість мотиваційної сфери;
- 6) наявність спеціальних здібностей;
- 7) практичний досвід;
- 8) збалансованість інтересів, здібностей і нахилів, їх відповідність вимогам професії до особистості;
- 9) відповідний стан здоров'я;
- 10) сформованість моральних якостей, які відповідають вимогам професії;
- 11) професійна придатність – сукупність психолого-педагогічних і психофізіологічних особливостей людини, необхідних для досягнення задовільних з точки зору суспільства успіхів у праці при наявності спеціальних знань, умінь і навичок, а також отримання власного задоволення від самого процесу праці.

Професійне самовизначення є важливою складовою більш широких систем особистісного самовизначення: соціального самовизначення та життєвого самовизначення, і виступає головним завданням юнацького віку.

Під професійним самовизначенням в педагогіці розуміють самопізнання та об'єктивну оцінку особою власних індивідуальних особливостей, зіставлення своїх професійно-важливих якостей і можливостей з вимогами, необхідними для оволодіння конкретною професією.

Психологи розглядають професійне самовизначення як певну саморегуляцію поведінки. Внутрішньою передумовою такої саморегуляції є самооцінка особистістю власних намірів та можливостей. З точки зору психології професійне самовизначення розглядається також як компонент професійного розвитку особистості, критерій одного з етапів професійного розвитку, підсумком якого виступає самостійний вибір професії.

Вибір професії тісно пов'язаний з діяльністю механізму особистісних настанов. Настанова як готовність психіки людини до певної ситуації або дії складається з емоційної, інтелектуальної та практичної сфер діяльності. Саме тому людина прагне до гармонійного поєднання всіх компонентів настанови: щоб обрана професія задовольняла її інтелектуально й емоційно, а також щоб професійна діяльність відповідала її власним можливостям [8].

Загалом, професійне самовизначення – це перманентний процес самопізнання, формування інтересів, основних та резервних професійних планів,

професійної перспективи, визначення напрямків перекваліфікації, що проходять через всі етапи навчальної та трудової діяльності особистості.

Важливою передумовою успішного професійного самовизначення є сформованість в особистості професійно-важливих якостей – окремих психічних, психологічних і фізичних властивостей, які відповідають вимогам певної професії і сприяють успішному оволодінню нею. Підготовка до свідомого вибору професії передбачає активне формування таких психологічних якостей як здібності, інтереси, ціннісні орієнтації, прагнення, професійні плани, ідеали, переконання [4].

На думку В. Ярошенко [9], професійне самовизначення полягає в усвідомленні особистістю себе як суб'єкта конкретної професійної діяльності і передбачає:

- 1) самооцінку людиною власних індивідуально-психологічних якостей та зіставлення своїх можливостей з психологічними вимогами професії до спеціаліста;

- 2) усвідомлення своєї ролі в системі соціальних відносин і своєї відповідальності за успішне виконання діяльності та реалізацію своїх здібностей;

- 3) саморегуляцію поведінки, спрямованої на досягнення поставленої мети.

З позицій особистісного підходу М. Пряжников виділяє чотири стадії процесу професійного самовизначення:

- 1) виникнення і формування професійних намірів і початкове орієнтування в різних сферах праці (старший шкільний вік).

- 2) професійне навчання як освоєння вибраної професії.

- 3) професійна адаптація, що характеризується формуванням індивідуального стилю діяльності і включенням у систему виробничих і соціальних відносин.

- 4) самореалізація в праці (часткова або повна) – виконання тих очікувань, які пов'язані з професійною працею [6].

Структурним компонентом професійного самовизначення вчені визнають наявність професійного плану – обґрунтованого уявлення про обрану сферу трудової діяльності, про способи оволодіння майбутньою професією і перспективи професійного росту. Професійний план розглядається як складова життєвого плану – уявлення людини про бажаний спосіб життя, тобто про соціальний, професійний, сімейний статус, а також про шляхи і способи його досягнення.

У своїх роботах І. Нечитайло [5] виокремлює відповідні показники сформованості професійного самовизначення, а саме:

- поінформованість учня про структуру народного господарства, потреби ринку праці, зміст і умови праці з обраної професії, навчальні заклади, в яких можна отримати професію;

- сформованість професійних інтересів і намірів;

- сформованість мотиваційної сфери при виборі професії;

- наявність спеціальних здібностей;
- наявність практичного досвіду у вибраній сфері діяльності;
- узгодженість інтересів, здібностей і нахилів із вимогами професії;
- відповідний стан здоров'я, відсутність протипоказань.

Слід враховувати, що у процесі професійного самовизначення можуть виникнути певні суперечності:

- 1) між прагненням молодшої людини до самостійності та потребою у кваліфікованій допомозі дорослих (учителів);
- 2) між соціальною орієнтацією молоді переважно на престижні професії та потребою держави у спеціалістах;
- 3) між бажанням продовжувати освіту після закінчення школи та зниженням інтересу до навчання в більшій частині сучасної молоді;
- 4) між професійними намірами школярів і можливостями їх реалізації;
- 5) між професійними намірами та здібностями; 6) між прагненням молоді до самостійності та відсутністю вміння обґрунтовано прийняти рішення щодо вибору професії;
- 7) між бажанням спробувати свої сили та відсутністю такої можливості у школі;
- 8) між станом здоров'я та медико-фізіологічними вимогами професії;
- 9) між професійними намірами молоді з високим рівнем освіти і значною часткою малокваліфікованої ручної праці [9].

Надзвичайно велику роль у процесі професійного самовизначення відіграє його мотивація, яка формується в міру усвідомлення особистістю суспільного значення обраної діяльності і правильної оцінки своїх індивідуальних нахилів і здібностей. Мотивація вибору професії людиною розглядається в розвитку, з врахуванням вікових змін.

Про професійне самовизначення людини свідчать вибір нею певної професії та подальше навчання, наприклад, у вищій школі. Це дуже непростий і важливий етап, оскільки від правильного вибору професії залежить майбутнє людини, її самореалізація, задоволеність життям. Професійне самовизначення відбувається з урахуванням життєвих цінностей особистості. Якщо головним для неї є суспільний престиж, визнання, то професію вона обирає, орієнтуючись на існуючу в суспільстві моду щодо професій. При виборі професії зважають і на соціальні, матеріальні вигоди (соціальний статус, заробітну плату, пільги та ін.). Нерідко професійний вибір є результатом пасивної згоди з бажанням батьків або романтичного, некритичного інтересу до певної професії. Цілком імовірно, що такий вибір може спричинити у майбутньому глибокі розчарування, спонукати людину до запізнілих пошуків себе у професії, стримувати її соціальний та особистісний розвиток [7].

Отже, важливо, щоб професійне самовизначення відбувалося свідомо, на основі всебічного врахування уподобань, здібностей, можливостей особистості, відповідності їх вимогам спеціальності, що обирається.

Список використаних джерел

1. Балл Г. О. Психологія праці та професійної підготовки особистості : навч. посіб. / [Балл Г. О., Бастун М. В., Гордієнко В. І., Красильникова Г. В., Красильников С. Р.] ; під ред. П. С. Перепелиця, В. В. Рибалко. – Хмельницький : Універ, 2001. – 346 с.
2. Волкова В. А. Педагогічні умови спрямованості навчально-виховного процесу на ціннісне ставлення студентів до майбутньої професії / В. А. Волкова // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – № 1. – Бердянськ : БДПУ, 2005. – 200 с.
3. Ковтуненко, Н. О. Психолого-педагогічні аспекти формування у старшокласників готовності до вибору інженерно-технічних професій. / Н. О. Ковтуненко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : збірник наукових праць. – Київ-Житомир : Вид-во ЖДУ, 2004. – Кн. II. – 356 с.
4. Корнієнко, І. О. Професійні орієнтації в системі життєвих стратегій старшокласника / І. О. Корнієнко // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – №5. – С. 35-38.
5. Нечитайло, І. І. Професійна консультація : методическіе рекомендації / І. І. Нечитайло. – Одеса : ОНМЦОКИТ, 2003. – 52 с.
6. Пряжников Н. С. Професійне самоопределение в культурно-исторической перспективе / Н. С. Пряжников // Вопросы психологии. – 1996. – № 1. – С. 64-67.
7. Савчин, М. В. Вікова психологія : навчальний посібник / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – К. : Академвидав, 2011. – 359 с. – (Альма-матер).
8. Уруський, В. Професійне самовизначення школярів / В. Уруський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ippo.edu.te.ua/files/na_dopomogu_vchitelju/41_prof_samovyzn_school.doc
9. Ярошенко, В. В. Школа и профессиональное самоопределение учащихся / В. В. Ярошенко. – Київ : Радянська школа, 1983. – 113 с.

4.2. Психолого-педагогічний супровід професійного самовизначення учнів

Панченко Т. Л.

Професійне самовизначення учнів старших класів визнається одним з провідних новоутворень раннього юнацького віку, об'єктивними передумовами якого є: умови сімейного виховання, мотивація навчальної діяльності, соціальні й трудові установки тощо.

Значний вплив на процес підготовки дитини до самостійного життя, вибір нею професії має сім'я. Багатьма дослідженнями встановлена залежність між соціальним положенням батьків, взаєминами у сім'ї та формуванням професійних намірів школярів. Батьки різними способами впливають на вибір життєвого шляху молоді:

- пряме спадкування професії батьків, продовження сімейного бізнесу; батьки впливають, навчаючи своєї професії;
- батьки впливають на інтереси і заняття дітей із самого раннього віку, заохочуючи або засуджуючи їхні інтереси і захоплення, впливаючи своєю сімейною атмосферою;
- батьки впливають своїм прикладом; батьки направляють, або обмежують вибір своїх дітей, наполягаючи на продовженні або припиненні навчання, на визначеній школі або ВНЗ, визначеній спеціалізації (внутрішні мотиви батьків можуть бути при цьому різні: не усвідомлене бажання батьків здійснити свої професійні мрії через дітей; невір'я в можливості дитини; матеріально-фінансові чинники; бажання, щоб дитина досягла більш високого соціального статусу тощо);
- на вибір дітей впливає також те, як батьки оцінюють той або інший вид діяльності, визначені професії [5].

Професійне самовизначення, насамперед, розглядається як усвідомлення молодою людиною власних можливостей, інтересів, професійних задатків та реалізації наявного потенціалу з урахуванням потреб та можливостей соціального оточення. Завдання дорослого, який допомагає старшокласнику у виборі професії, – допомогти краще зрозуміти себе, поінформувати про можливості реалізації власного потенціалу в соціумі, надати інструменти такої самореалізації.

Професійне самовизначення тісно пов'язане з профорієнтацією. Власне, історично склалося так, що терміном «професійна орієнтація» позначають підготовку особистості до професійного самовизначення [1]. Метою профорієнтації учнів є формування професійного самовизначення, структура якого включає: професійну спрямованість, професійну освіченість, професійну самосвідомість, професійні наміри [8].

Розрізняють щонайменше три етапи в комплексному процесі професійної орієнтації особистості:

1) стихійний процес самовизначення особистості, яке відбувається здебільшого неусвідомлено протягом дитинства і юнацтва на тлі здобуття загальної (не вузько профільної) освіти, без цілеспрямованого впливу на формування фахових уподобань;

2) здійснення активних цілеспрямованих профорієнтаційних заходів у старших класах загальноосвітніх навчальних закладів - метою якого є сприяння професійному самовизначенню індивіда з розстановкою фахових пріоритетів безвідносно конкретного робочого місця;

3) заходи з професійного орієнтування в рамках конкретної організації, в якій починає працювати індивід. Важливо підкреслити, що на цьому етапі професійна орієнтація перебігає в тісному взаємозв'язку з процесами розстановки персоналу на підприємстві та його адаптації в колективі.

Крім цього, в деяких випадках є сенс говорити і про професійну переорієнтацію (що можна вважати четвертим етапом), потреба в якій виникає або коли людина змінює місце роботи, або коли переконується в

неправильному виборі попередньої професії і відчуває необхідність у здобутті нової спеціальності [5].

На думку вчених, підготовка старшокласників до професійного вибору повинна мати не констатувальний, а розвивальний характер. Вибір професії – це процес, що включає низку етапів, тривалість яких залежить від індивідуальних особливостей особистості, отже, необхідною є розробка програми психолого-педагогічного супроводу становлення особистісної готовності молоді до вибору майбутньої професії [6].

Незадовільний рівень ефективності профорієнтаційної діяльності в навчальних закладах виражається в першу чергу в низькій інформованості школярів про світ професій, в невідповідності до самостійного пошуку і отримання ними необхідної профінформації. Як вказує І.Чорна [12], учні не знайомі із професіограмами, системою класифікації типів професій, із умовами правильного вибору майбутньої професії, не усвідомлюють його важливості, що виявляється у другорядності факторів, які впливають на вибір, легковажному ставленні та поверхневості мотивів вибору. Випускники відчувають ускладнення у визначенні власних домінуючих здібностей, інтересів, вони не готові до здійснення науково-обґрунтованого професійного вибору. Досить яскраві результати соціологічного дослідження: на момент закінчення 11-го класу лише 70% випускників зробили професійний вибір, причому 26,93% з них не впевнені у його правильності, 34,69% вибрали навчальний заклад, але не визначились у факультеті; 30% від загального числа опитаних не знають, що робитимуть після закінчення школи.

Професійне інформування – це система заходів із накопичення, систематизації й поширення відомостей про: основні положення нормативно-правових актів з питань праці та зайнятості населення; світ професій; вимоги професій до працівника; форми, умови здобуття професій, спеціальностей; додаткову потребу економіки в кадрах за професійно-кваліфікаційним складом; планування професійної кар'єри.

Метою професійного інформування є організація інформаційного простору, який дозволяє особистості отримати максимум відомостей про різноманітні професії та їх ринок у регіоні, про суспільну потребу у фахівцях того чи іншого профілю. Інформаційний простір допоможе у формуванні уявлення про зміст професій і спеціальностей, про їх вимоги до окремої людини, про шляхи і способи відповідної фахової підготовки. Оскільки провідним його компонентом є інформація як сукупність певних фактів, то якість і ефективність реалізації цього елемента системи профорієнтації в першу чергу залежить від адекватності, повноти, досяжності, достовірності, перспективності, зрозумілості і виразності інформації [7].

Професійне інформування може здійснюватись шляхом бесід, лекцій, за допомогою публікацій в різноманітних засобах масової інформації, за посередництвом різних індивідуальних і групових заходів для окремих категорій населення (наприклад, соціальна реклама не дуже популярних професій за допомогою преси, електронних ЗМІ, плакатів, буклетів тощо). У

навчальній роботі професійна просвіта може здійснюватись на уроках, заняттях з трудового навчання чи у позакласній роботі.

В рамках інформаційної функції роботи з проблеми професійного самовизначення учнів в освітньому закладі має виконуватись цілий спектр завдань:

1) ознайомлення учнів з визначенням колом інформаційного матеріалу, що характеризує найбільш масові професії;

2) інформування учнів про умови оволодіння тими чи іншими професіями (про навчальні заклади, навчальні предмети, строки навчання, кваліфікаційні перспективи тощо);

3) формування в учнів позитивного ставлення до різних видів професійної діяльності;

4) формування в учнів стійких професійних інтересів і правильно мотивованих професійних намірів, в основу яких покладено усвідомлення своїх власних професійно значущих психологічних особливостей, здатностей, а також соціально-економічних умов вибору професії [5].

Профорієнтації в навчальних закладах включає надання індивідуальної допомоги школярам при виборі майбутньої професії; активне застосування діагностичних методик дослідження; науково обґрунтоване професійне консультування із залученням прогресивного досвіду і інноваційних технологій; навчання самостійного пошуку інформації.

Інформативна робота в рамках навчального процесу допомагає формувати адекватне ставлення до майбутньої професії і дієві, реалістичні професійні інтереси. Профорієнтація направлена на виявлення інтересів до певних професій, обґрунтування мотивації вибору професії, вироблення активної позиції в обранні оптимальних шляхів і засобів здійснення свого професійного самовизначення.

Саме в загальноосвітній школі навчальний процес повинен передбачати цілеспрямоване оволодіння старшокласниками систематизованими знаннями про природу, суспільство, людину, культуру та виробництво через засоби пізнавальної і практичної діяльності, результатом якої має бути інтелектуальний, соціальний і фізичний розвиток особистості, що й повинно стати основою освіти впродовж життя та подальшої професійної діяльності молоді [10].

Системотворчим фактором профінформування в рамках навчального процесу виступає комплекс досить непростих завдань: знайомство учнів з світом професій та вимогами сучасного ринку праці, надання школярам можливості придбання базових професійних умінь і навичок з широкого спектру конкурентоспроможних спеціальностей, формування психологічної готовності до професійного і життєвого самовизначення тощо.

Механізмом реалізації цього цільового комплексу є цілісна система різнопланових заходів: організація допрофесійної і початкової професійної підготовки старшокласників; надання можливості здійснити професійні проби, отримати кваліфіковану профорієнтаційну допомогу,

психологічну підтримку, оволодіти навичками ефективного поведінки на ринку праці, комп'ютерної грамотності тощо [5].

Розгортання масової роботи серед батьків з надання допомоги в підготовці учнів до свідомого вибору професії сприяє глибшому розумінню ними своєї відповідальності за долі дітей, формуванню уважнішого відношення до інтересів, схильностей і здібностей хлопців і дівчат, зміцненню контактів між сім'єю і школою, у виробленні єдиної лінії у вихованні молодого покоління.

Практика організації роботи загальноосвітніх шкіл свідчить про те, що батьки можуть надати класним керівникам, вчителям, соціальним педагогам і практичним психологам значну допомогу в зборі необхідного матеріалу про професії. Надалі цей професіографічний матеріал може послужити основою для оформлення куточка або кабінету профорієнтації.

Батьки також можуть:

- організувати цикли екскурсій на своє підприємство для ознайомлення учнів з провідними професіями різних галузей економіки;
- стати активними помічниками соціального педагога в пропаганді окремих професій серед учнів загальноосвітніх шкіл і членів їх сімей;
- вести в школах гуртки, секції і факультативи, брати участь в організації кабінету профорієнтації [2].

Завдання батьків в профорієнтаційній роботі:

1. Ознайомити підлітків з різноманітними професіями, розкриваючи їх особливості на яскравих прикладах з життя та популярної літератури.
2. Створювати в сім'ї умови для розвитку різносторонніх інтересів дітей у сфері розумової, фізичної та суспільно корисної праці, залучаючи молодь до різноманітних видів трудової діяльності.
3. Орієнтувати дітей на вибір професій, затребуваних на сучасному ринку праці.
4. Враховувати особисті схильності, бажання й інтереси підлітків, тактовно радячи їм вибрати справу до душі, залучати дітей суспільно-корисної праці; вести консультаційну роботу з учнями [3].

Для ефективного професійного самовизначення старшокласників перед школою постає проблема активного залучення батьків до партнерської взаємодії та надання їм відповідної педагогічної допомоги у цьому плані. Цьому може сприяти комплексне використання різноманітних форм та методів роботи педагогічних працівників та інших учасників навчально-виховного процесу, адміністрації школи з педагогічної підготовки батьків до професійного самовизначення старшокласників [9].

Як зазначають автори, основними формами та методами роботи з батьками є:

- батьківські збори;
- бесіди (колективні, групові, індивідуальні);
- консультування;
- конференції;

- диспути, дискусії;
- перегляд фільмів та ін. відеоматеріалів;
- відкриті уроки для батьків;
- семінари-практикуми;
- педагогічний лекторій;
- батьківсько-педагогічний проект;
- батьківський тренінг;
- оформлення куточків для батьків;
- батьківська бібліотечка;
- підготовка тематичних папок (мобільні папки) з проблеми для батьків;
- Дні відкритих дверей;
- родинні вечори;
- тематичний тиждень;
- змагання, конкурси, вікторини, КВК;
- клуби для батьків, гуртки;
- екскурсії;
- виставки;
- телефон довіри.

Серед багатьох форм роботи з батьками можна виокремити, такі, як:

- індивідуальні:

- а) бесіди;
- б) запрошення до школи;
- в) індивідуальна педагогічна допомога (консультації);
- д) листування з батьками;
- е) дні відкритих дверей.

- групові:

- а) зібрання батьківського активу, батьківські консилиуми;
- б) групові бесіди, лекції;
- в) групові консультації;
- г) випуск газет, стендів;
- д) гуртки.

- колективні:

- а) загальношкільні збори та класні батьківські збори;
- б) круглий стіл, диспути;
- в) концерти, виставки, вечори;
- г) конференції з обміну досвідом;
- д) педагогічний всеобуч.

Традиційними методи і прийомами роботи з батьками вважаються:

- а) лекції;
- б) бесіди;
- в) анкетування та тестування;
- г) консультації.

До нетрадиційні форми та методи роботи з батьками відносять:

- а) проект;

- б) тренінг;
- в) інтернет-збори;
- г) спілкування через сайт школи.

Таким чином, здійснення в комплексі психолого-педагогічних, соціально-педагогічних та інших заходів, використання різних методик роботи, ознайомлення учнів з найбільш популярними професіями, врахування їх інтересів, схильностей та здібностей допоможе батькам за підтримки школи надати дітям дієву допомогу в професійному самовизначенні, засновану на індивідуальному вивченні особистості, і дитина відповідно здійснить правильний професійний вибір, від якого залежить все її подальше життя.

Залучення батьків до взаємодії зі школою у питаннях професійної орієнтації старшокласників дасть змогу розширити межі цього напрямку її діяльності, надати йому більш практичної спрямованості, враховуючи як реалії сучасного ринку праці, так і можливості кожної дитини та її сім'ї.

Список використаних джерел

1. Кавецький В. Є. Підготовка учнів загальноосвітніх шкіл до професійного самовизначення в сучасних умовах : автореф. дис. ...канд. пед. наук : 13.00.07 / Віктор Євгенович Кавецький ; Тернопільський державний педагогічний університет ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2000. – 20 с.
2. Куровская С.Н. Социально-педагогические основы профориентации : учеб. пособие / С.Н. Куровская. – Гродно : ГрГУ, 2009. – 321 с.
3. Лещук Г.В. Взаємодія школи та сім'ї у профорієнтаційній роботі з учнями / Г.В. Лещук // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія : Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І.В. Козубовська. – Ужгород : Говерла, 2014. – Вип. 30. – С. 84–86.
4. Мерзлякова О. Л. Методики професійного визначення / Олена Мерзлякова, Галина Євдокимова. – Київ : Шкільний світ, 2011. – 120 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
5. Москалик Г. Ф. Філософські засади професійної орієнтації особистості в загальноосвітній школі в системі ринкових трансформацій : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.10 / Геннадій Федорович Москалик ; НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2009. – 178 с.
6. Мосол Н. О. Формування особистісної готовності старшокласників до вибору професії психолога : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Наталія Олександрівна Мосол ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2009. – 22 с.
7. Одегов Ю. Г. Управление персоналом : учебник / Ю. Г. Одегов, П. В. Журавлев. – Москва : Финстат-информ, 1997. – 875 с.
8. Опачко М. В. Теорія і практика профорієнтаційної діяльності педагога: навч.-метод. посіб. / М. В. Опачко, В. В. Сагарда. – Ужгород : Ужгород. держ. ун-т, 2000. – 114 с.
9. Педагогічна підготовка сімей різного типу до професійного самовизначення старшокласників : методичний посібник / [В.П. Горпинюк,

О.М. Доукіна, Т.В. Кравченко, І.М. Мачуська, К.М. Павицька, Л.В. Повалій, В.Г. Постовий, А.В. Хижняк, О.Л. Хромова ; за заг. ред. Т.В. Кравченко]. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 268 с.

10. Педагогічні основи трудового становлення і професійного самовизначення учнівської молоді : методичний посібник / За ред М. П. Тиценка. – Київ, 1996. – 268 с.

11. Повалій Л. В. Професійне самовизначення старшокласників : [методичні рекомендації] / Л. В. Повалій, І. М. Мачуська. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 52 с.

12. Чорна І. М. Формування психологічної готовності майбутнього вчителя до профорієнтаційної роботи у школі : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Ірина Михайлівна Чорна ; НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2003. – 20 с.

4.3. Методичні матеріали для організації роботи з батьками

Кожен з випускників стоїть зараз на порозі самостійного, дорослого життя. Цей період, який переживають діти, психологи пов'язують із життєвим самовизначенням і професійним вибором. Тому педагогам, потрібно допомогти в цьому питанні батькам, учням не розгубити себе по життю, залишитись вірним своїм ідеалам, цінностям, життєвим принципам.

Як відомо, виховання в сім'ї є частиною ширшого процесу виховання і навчання. Саме школа покликана бути активним учасником сімейного виховання школярів. Сім'я разом зі школою створює той найважливіший комплекс умов виховує і навчальною середовища, який визначає ефективність всього освітнього процесу. «Проблема самовизначення є, перш за все, проблема визначення свого способу життя». Тому, підлітковий вік – відкриття свого Я, оформлення особистості, а також віком оформлення світогляду, ставлення до світу. У цей період підліток пізнає свій внутрішній світ, вперше відкриває всі його можливості. Саме в цей час виникають плани на майбутнє, вибудовується життєва перспектива.

Потреба в особистісному самовизначенні є потреба у формуванні системи смислів, де воєдино злиті уявлення про себе, про світ і про себе в цьому світі

Особистісне самовизначення не тільки нерозривно пов'язане з професійним вибором, але являє собою щось більше, а саме – передбачає сформованість у підлітка позиції дорослої людини, що вміє приймати відповідальні рішення і оцінювати їх наслідки.

Батьки і педагоги покликані допомогти дитині зробити правильний вибір в профільній орієнтації:

1. Визначити інтереси і схильності учнів, спрямованість на певну область пізнання або діяльності.

2. Виявити професійні переваги.

3. Прийняти рішення про вибір профілю навчання (профільного класу) і місця подальшого навчання.

4. Підвищити готовність підлітка до особистісного та професійного самовизначення.

Старшокласники потребують емоційної, матеріальної та інформаційної підтримки батьків, які, в той же час, повинні надати своїм дітям достатньо можливостей для розвитку власної особистості.

Самовизначення – це «здатність людей зробити вибір, який дозволить їм контролювати власне життя, приведе до досягнення цілей, до яких вони прагнуть, а також допоможе придбати навички та ресурси, необхідні для повноцінного і осмисленого існування в суспільстві». Саме поєднання поведінкових стратегій і певних ціннісних орієнтацій дозволяє людям реалізувати свої бажання за своїм вибором. Самовизначення відбувається не тільки в підлітковому віці. У дітей всіх віків слід заохочувати відповідні віком навички вибору щодо продуктів, одягу, дозвілля. Це не означає, що самовизначилася людина має контроль над кожним аспектом життя, тому що ніхто не має повного контролю. Самовизначення відбувається в результаті взаємодій між людиною і навколишнім середовищем. Щоб стати самовизначитися, необхідно взаємодіяти з навколишнім середовищем шляхом спостереження з метою отримання інформації, побачити, як різні середовищні фактори впливають на інших людей, а також внести зміни і прийняти рішення, засновані на зворотному зв'язку з навколишнім середовищем.

Рано чи пізно дитина виросте і вибере свій життєвий шлях, вибере професію. Однак чим раніше буде зроблено вибір майбутньої професії дитиною, тим більше можна встигнути в підготовці до майбутньої професійної діяльності. Але занадто рано робити цей вибір теж не варто, тут велика ціна помилки. Не всі таланти, здібності і схильності дитини можна розкрити відразу, часто на це потрібно тривалий час.

Вибір професії – це не тільки вибір тієї чи іншої професійної діяльності, але й вибір життєвого шляху, пошук свого місця в суспільстві. Для того, щоб зробити цей вибір, необхідно вміти аналізувати свої можливості, схильності, знання, бути здатним приймати рішення і діяти на основі свідомо прийнятого наміру (тобто мотиваційної установки), віднесеного до порівняно далекого майбутнього. Вибір професії може відбуватися і не настільки усвідомлено.

Старшокласники можуть робити свій професійний вибір під впливом батьків або наслідуючи своїм друзям. У такому випадку вибір може не бути пов'язаним з мотивацією учення. Мотиви навчання у 10-11-класників істотно відрізняються від мотивів учнів 7-8-х класів у зв'язку з намічуваною професійною діяльністю. Якщо учні 7-8-х класів, як правило, обирають професію, орієнтуючись на улюблений предмет, то учні дев'ятих класів починають виявляти цікавість до тих предметів, які їм знадобляться для підготовки до обраної професії. Підлітки 13-14 років дивляться в майбутнє з позицій сьогодення, старшокласники – з позицій майбутнього. Важливим

фактором правильного вибору професії є не тільки усвідомлення підлітком своїх мотиваційних установок, але й розвинена психологічна компетентність.

Серед численних факторів, що впливають на вибір професії, особливо виділяється вплив батьків і родини в цілому, розмови про проблеми на роботі, нерідко відвідування робочого місця батьків, зовнішні атрибути їх професії, інструменти, сама навколишня атмосфера стають тими засобами, за допомогою яких батьки, часто навмисно, вводять дитину в простір своєї професії, що згодом може повністю визначити його інтереси та захоплення. Сімейні династії артистів і музикантів, лікарів та хліборобів являють собою цілком звичайні реалії людських спільнот». Прагнення підлітка до вищої освіти і кар'єрні устремління визначає освіту його матері. Матеріальне становище родини стає все більш значущим чинником, що визначає рівень домагань і життєві стратегії підростаючого покоління і, відповідно, впливає на вибір професії. Підлітки, будуючи плани на майбутнє, враховують ту допомогу, яку їм може надати родина. Вже на рівні домагань і бажань існує різниця між дітьми з сімей з різним рівнем матеріального достатку.

Звичайно, турбота батьків про майбутню професію своєї дитини зрозуміла; вони несуть відповідальність за те, як складається його життя. Дуже часто батьки надають дитині повну свободу вибору, вимагаючи тим самим від нього самостійності, відповідальності, ініціативи. Трапляється, що батьки не згодні з вибором дитини, пропонуючи переглянути свої плани й зробити інший вибір, вважаючи, що він ще маленький.

Правильному вибору професії часто заважають установки батьків, які прагнуть, щоб діти компенсували їхні недоліки в майбутньому, у тій діяльності, в якій вони не змогли себе повністю проявити. Їм здається, що саме їхній син або дочка зможе проявити себе, так як у них на відміну від батьків «вище трамплін, з якого вони будуть занурюватися у світ професії.».

Професійне становлення та самовизначення старшокласника – це багатоаспектний процес. При його реалізації застосовуються соціалогіческие, соціально-психологічний і диференційно-психологічний підходи. Інформаційне поле досить велике: від знання професій та їх класифікації, ролі інтересів, здібностей людини, ролі і традицій сім'ї і, нарешті, здоров'я підлітка.

Батьки старшокласник в повній мірі повинні усвідомлювати важливість вибору професії, тому що для своїх дітей завжди і усьому є зразком – вони повинні бути винятково тактовними, справедливими, щирими, чесними, витриманими, адже діти люблять наслідувати дорослих.

Рекомендації учням щодо вибору професії

- Мисліть позитивно, не обмежуйте свої бажання.
- Навчіться себе презентувати.
- Розвивайте впевненість у власних силах.
- Пройдіть тестування щодо виявлення власних соціально-психологічних схильностей та індивідуально-психологічних якостей, які сприятимуть самореалізації у певній професійній діяльності.

- Ознайомтеся з інформацією про світ професій, визначте цікаву для себе сферу діяльності та професії в її межах.
- Скористайтеся послугами центру зайнятості, зокрема з'ясуйте, чи користується попитом на ринку праці обрана вами професія в межах як України, так і конкретного регіону.
- Ознайомтеся з вимогами роботодавців на ринку праці.
- Дізнайтеся, у якому навчальному закладі можна здобути відповідну кваліфікацію.
- Уточніть можливість поєднання роботи з навчанням, якщо маєте намір вступати на заочне відділення.
- З'ясуйте, чи існують варіанти дистанційного навчання для опанування обраною професією.
- Обговоріть зі своїми знайомими та друзями вибір сфери діяльності та навчального закладу, у якому можна здобути відповідну кваліфікацію.
- Знайдіть можливість зустрітися з представниками обраної професії.
- З'ясуйте, чи не маєте медичних протипоказань до обраної професії.
- Ознайомтеся з правами працевлаштування неповнолітніх відповідно до чинного законодавства.

Рекомендації батькам щодо профілактики помилок під час вибору професії підлітками

- Систематично вивчайте ринок праці та аналізуйте, які професії нині мають сталий попит.
- Складіть список відповідно до вимог ринку праці вашого регіону.
- Формуйте в дитини якнайширше уявлення про світ професій.
- Подбайте, щоб одержана дитиною інформація про певну професію не була односторонньою, неповною.
- Підтримуйте в дитини інтерес до обраної професії та забезпечуйте атмосферу зацікавленості.
- Дайте зрозуміти дитині, що поважаєте її вибір. Стимулюйте самостійність та ініціативу дитини в навчанні та саморозвитку, обов'язково підтримуйте її віру у власні сили.
- Учіть дитину ставити чіткі цілі та досягати їх, починаючи від нескладних завдань і поступово ускладнюючи їх.
- Запропонуйте дитині попрацювати під час канікул. Перспектива заробітку і можливість спробувати свої сили дасть їй змогу відчувати себе самостійною, підготує до прийняття важливого рішення.
- Не нав'язуйте дитині власний досвід, не змушуйте її йти вашим шляхом.
- Не примушуйте дитину змінити своє рішення, якщо вважаєте, що вибір її майбутньої професії невдалий.
- Допоможіть дитині з'ясувати, чи справді вона розуміє, чим буде займатися у майбутньому.
- Не нервуйте, якщо дитина часто змінює свій вибір. Спробуйте

зрозуміти, із чим це пов'язано.

- Не підштовхуйте дитину швидше робити вибір, якщо вона ще не знає ким хоче бути. Допоможіть їй виявити те, до чого в неї найбільша схильність.

- Не тисніть на дитину, якщо вона обере непопулярну професію. Зважте, що головне, аби вона в майбутньому займалася улюбленою справою, адже в цьому — запорука її успіху.

РОЗДІЛ 5

Методичні рекомендації щодо організації профорієнтаційної роботи в навчальному закладі

Методичні рекомендації щодо організації процесу формування професійного самовизначення учнів старших класів. Цей процес не може бути стихійним, залежним від випадкових факторів. Його необхідно підготувати та побудувати таким чином, щоб його рішення було в повній відповідності особистості і з потребою ринку праці.

В останні роки відбулись суттєві зміни в суспільно-економічному житті України. Зміна пріоритетів, перехід до ринкових відносин, виникнення ринку праці вимагають нової концепції профорієнтації, як невід'ємної ланки системи відтворення трудових ресурсів,

Протягом кількох поколінь в людях сформована орієнтація на стабільність, низька адаптивність до соціальних зворушень, неготовність активно діяти по влаштуванню власної долі. Це викликало необхідність переорієнтації соціально-педагогічних установок в свідомості молодих людей і працівників з «Інфантильного», «Гвинткового» підходу до вибору професії і працевлаштування до активного пошуку, самореалізації в професійній діяльності.

Все це є передумовами розробки нового підходу до функціонування системи профорієнтації.

Професійна орієнтація – це система заходів, спрямованих на забезпечення активного, свідомого професійного самовизначення та встановлення особистості з урахуванням своїх можливостей та індивідуальних особливостей і кон'юнктури ринку праці для повноцінної самореалізації в професійній діяльності.

Під професійним самовизначенням розуміється не одноразовий вибір професії, а перманентний процес самопізнання, формування інтересів, основних та резервних професійних намірів.

Перспективи, визначення напрямків перекваліфікації, який проходить через всі етапи навчальної та трудової діяльності людини.

Профорієнтаційна робота передбачає формування у молоді професійної перспективи – розгорнутих у часі життєвих планів, спрямованих на вибір професії і ствердження себе як суб'єкта професійної діяльності.

Основою професійного самовизначення є самопізнання та об'єктивна самооцінка індивідуальних особливостей, співставлення своїх професійно важливих якостей, можливостей з вимогами професій та кон'юнктурою ринку праці.

Завданнями профорієнтації є:

- Формування у людини установки на власну активність та самопізнання як основу професійного самовизначення та самоствердження;
- Ознайомлення із світом професій, кон'юнктурою ринку праці, правилами вибору професії, своїми правами та обов'язками;

- Забезпечення самопізнання та формування «образу я», як суб'єкта майбутньої професійної діяльності;
- Формування умінь аналізу різних видів професійної діяльності;
- Формування вміння співставляти «образ я» з вимогами професій до особистості та кон'юктурою ринку праці й створювати на цій основі професійний план та його перевіряти;
- Перевірка можливостей для самореалізації і різних видах професійної діяльності;
- Забезпечення розвитку професійно важливих якостей особистості;
- Виховування загальнолюдських та загально професійних якостей і розумних потреб.

Зміст і етапи профорієнтаційної роботи

Профорієнтаційна робота умовно поділяється на два періоди: допрофесійний і професійний, які включають ряд етапів. На кожному з етапів реалізуються практично всі компоненти професійної орієнтації (інформація, діагностика, консультація, відбір, виховання, розвиток, адаптація). Специфіка етапів визначається в першу чергу віком індивідів і особливостями навчальних закладів та установ.

Допрофесійний період включає початковий (пропедевтичний), розвідувально-пошуковий і базовий (визначальний) етапи.

I. Початковий (пропедевтичний) етап: дошкільний вік, 1-4 класи. Передбачає ознайомлення дітей з деякими професіями; формування поваги до працівників, емоційно-забарвленого позитивного відношення до різних видів трудової та професійної діяльності, інтересу до пізнання своєї особистості; діагностику задатків, створення умов для реалізації здібностей дітей, проведення консультацій з батьками відносно їх розвитку; формування початкових загально-трудова уміння та навичок, здатності до взаємодії з іншими в процесі діяльності, виховання загальної культури праці шляхом залучення до посильних видів трудової діяльності посильних видів трудової діяльності. Результат – сформоване відношення до себе, суспільства і професійної діяльності

II. Розвідувально-пошуковий етап: 5-7 класи. Передбачає: формування ціннісних орієнтацій, мотивації самопізнання, установки на власну активність у професійному самовизначенні та оволодінні професійною діяльністю; систематичне ознайомлення з поширеними професіями; формування умінь самооцінки, самоаналізу з метою усвідомлення власної професійної спрямованості; консультування відносно вибору профілю подальшої освіти та трудової діяльності (навчальних закладів, факультативів, спецпредметів, гуртків, секцій); створення умов для розвитку здібностей в різних видах трудової (та наближеної до професійної) діяльності; формування загальнотрудових умінь. Результат – вибір напрямку (профілю) продовження освіти в старших класах та сфери самореалізації.

III. Базовий (визначальний) етап: 8-9 (8-11) класи. Передбачає: вивчення наукових основ вибору професії (класифікаційних ознак професій, їх вимог до людини, основних професійно-важливих якостей, правил вибору професії); оволодіння методиками самопізнання, самооцінки, розвитку індивідуальних професійно-важливих якостей; формування уміння співставляти вимоги професій з власними можливостями та кон'юктурою ринку праці; створення умов для професійної проби в різних видах професійної (чи наближеної до професійної) діяльності; консультування відносно вибору професії та навчального закладу. Результат – сформованість особистісно-значимого змісту вибору професії, стійкої професійної спрямованості (професійних намірів, планів оволодіння професією, професійної перспективи).

Професійний період включає етапи професійного навчання та адаптаційний.

IV. Етап професійного навчання: професійний навчальний заклад (10-11 класи, при наявності професійної підготовки). Передбачає: оволодіння професійними знаннями, уміннями, навичками; адаптацію до навчального закладу і нового соціального статусу; формування професійної мобільності, готовності до продовження професійної освіти і самовдосконалення, професійних інтересів; розвиток професійно важливих якостей; уточнення подальших професійних планів і професійної перспективи. Результат – конкурентоспроможний спеціаліст на ринку праці, готовий до активної професійної діяльності.

V. Адаптаційний етап: професійна діяльність. Передбачає: створення умов для професійного зростання, повноцінної самореалізації особистості в професійній діяльності; адаптацію до трудового колективу, професії і нового соціального статусу; формування психологічної готовності до зміни професії та переорієнтації на нову діяльність. Результат – повноцінна реалізація можливостей особистості в професійній діяльності.

Планування профорієнтаційної роботи

Ефективність профорієнтаційної роботи багато в чому залежить від вміння її спланувати. План має мати чіткі і ясні орієнтири на визначений період та перспективу.

План профорієнтаційної роботи має розкривати зміст діяльності кожної ланки: загальношкільні заходи, робота психолога школи, класного керівника, вчителів-предметників, дитячих організацій, шкільної бібліотеки, медпрацівника школи, батьківського комітету. Питання профорієнтації треба включати в плани педагогічної ради, методичних об'єднань предметних комісій.

Загальношкільний план роботи по професійній орієнтації складає відповідна комісія, в склад якої входять: директор школи (голова комісії), заступник директора по позакласній роботі (заступник голови), окремі вчителі-предметники, батьки, керівники шкільних гуртків, представники підприємств, медичний робітник, бібліотекар (всього 7-9 чоловік).

Планування профорієнтаційної роботи в школі

1. Загальні вимоги до планування профорієнтаційної роботи в школі

Центром профорієнтаційної роботи є загальноосвітня школа. Планування профінформаційної роботи нездійснено у відриві від планування інших організаційних і структурних елементів професійної орієнтації.

Робота по підготовці учнів до свідомого вибору професії здійснюється по заздалегідь розробленому плані. План профорієнтаційної роботи є необхідним інструментом керування цією важливою сферою діяльності школи і ґрунтується на глибокому знанні завдань, що стоять перед педагогічним колективом, а також визначає оптимальні умови і способи реалізації системи заходів профорієнтаційного характеру, терміни виконання конкретних задач і їхніх виконавців. Оскільки головна мета профорієнтаційної роботи в школі полягає в підготовці учнів до свідомого вибору професії, планування цієї роботи повинне направляти виконавців насамперед на досягнення зазначеної мети.

Профорієнтація учнів у школі здійснюється як у процесі їхнього навчання, так і в позакласній і позашкільній роботі. У цій роботі беруть участь весь педагогічний колектив, шкільний лікар, бібліотекар, батьківський комітет, тому об'єктом планування стає діяльність (профорієнтаційного характеру) усіх названих ланок. План повинен розкривати зміст діяльності кожної ланки шкільного колективу, включеного в профорієнтаційну роботу.

Профорієнтаційна робота не може зводитися до окремих заходів, тому перед дирекцією школи постає завдання – спланувати *систему* профорієнтаційної роботи. Про наявність такої системи можна говорити тільки тоді, коли заходи профорієнтаційного змісту проводяться не від випадку до випадку, а систематично, коли вони зв'язані досягненням конкретної мети. Система профорієнтаційної роботи має місце в тому випадку, коли реалізовані усі компоненти її структури, коли ці компоненти органічно зв'язані один з одним.

При плануванні системи профорієнтаційної роботи в школі необхідно передбачати наступне:

- 1) у планованих заходах (як навчальних, так і виховних) повинні бути відбиті завдання професійної орієнтації;
- 2) усі ланки шкільного колективу повинні бути залучені в профорієнтаційну роботу;
- 3) варто вжити заходів для підвищення рівня знань учителів, необхідних їм для успішного проведення роботи профінформаційного і профконсультаційного характеру.

2. Рекомендації з планування профорієнтаційної роботи в школі

План профорієнтаційної роботи в школі містить у собі систему заходів профінформаційного і профконсультаційного характеру. Певне місце в ньому також приділяється заходам, спрямованим на озброєння педагогічного колективу знаннями і методикою проведення профорієнтаційної роботи.

При плануванні *профінформаційних заходів* варто передбачати необхідність ознайомлення учнів зі структурою господарства держави в цілому, з окремими його галузями, а також із професіями, що представляють ці галузі. Планування інформаційного матеріалу здійснюється з урахуванням відомості про потребу в кадрах на підприємствах даного району, міста, села і можливостях працевлаштування на них випускників школи. Відомості такого характеру надходять в центр зайнятості, а відтіля – у школу.

Планування профінформаційних заходів повинне здійснюватися з урахуванням доцільності застосування в кожному конкретному випадку тієї чи іншої форми подачі інформаційного матеріалу. При цьому приймаються в увагу зміст професійної діяльності, що розкривається, вікові особливості учнів і інші фактори.

У процесі підготовки учнів до вибору професії можна умовно виділити три етапи. Перший етап роботи – з молодшими школярами – пропедевтичний. Основне завдання його полягає у вихованні в дітей загальної трудової спрямованості, любові і сумлінного відношення до праці, готовності виконувати будь-яку роботу, необхідну суспільству, уміння підкоряти свої особисті інтереси інтересам колективу. На цьому етапі в плануванні профорієнтаційної роботи повинні бути передбачені такі заходи, що розкривали б перед школярами значення праці в житті людини і для суспільства, важливість праці представників різних професій для господарства.

Молодші школярі здобувають уже деякі загальнотрудові уміння, навички, виявляють цікавість до різних сфер господарства. Ці пізнавальні інтереси слід в учнів розвивати, проводячи з ними бесіди про людей праці. При плануванні бесід, екскурсій, що знайомлять молодших школярів із професіями, варто пам'ятати, що в силу вікових особливостей психіки цих учнів плановані форми роботи повинні мати свої особливості в подачі інформаційного матеріалу: розкриваються лише самі загальні риси даної сфери чи праці професії, її важливість для ринку праці, дається елементарний аналіз змісту даної професійної діяльності; аналіз її психофізіологічних вимог до людини ще недоступна для розуміння дітьми цього віку.

На другому етапі підготовки учнів до вибору професії (у середніх класах) продовжується робота з формування в школярів позитивного відношення до усіх видів трудової діяльності. Основним змістом профінформаційної роботи на цьому етапі є ознайомлення учнів з можливо більш широким колом ведучих професій з різних галузей господарства. При цьому до 7 класу школярі повинні одержати уявлення про систему господарства країни в цілому. Увага вчителя, що веде профорієнтаційну роботу з учнями, спрямована на вивчення динаміки інтересів у підлітків, на їхню зміну і розвиток. Планування профорієнтаційної роботи на цьому етапі шкільного утворення повинне служити розширенню і поглибленню пізнавальних інтересів учнів. Заплановані заходи (екскурсії, зустрічі з фахівцями й ін.) уже більш глибоко, чим на першому пропедевтичному етапі, знайомлять учнів зі світом професій. При ознайомленні

з якою-небудь галуззю господарства перед учнями розкриваються характерні риси основних масових професій цієї галузі.

У плануванні профорієнтаційних заходів у середніх класах особливе місце варто відвести вивченню школярами структури найближчих до школи підприємств і ведучих професій цих підприємств, у кадрах для яких є постійна потреба (підприємства міського району, села, найближчих до села районів області і т.д.). Тут можуть бути заплановані (особливо в 6-7 класах) бесіди й екскурсії на теми: «Спеціальності, яких найбільше потребує наше місто (район, область)», «Найважливіші галузі промисловості нашого міста (області) і працюючі в них фахівці» (екскурсія на підприємства, у майстерні ПТУ району, міста).

Крім бесід, екскурсій, зустрічей з фахівцями для розширення кола інтересів учнів цього віку можуть плануватися: демонстрація фільмів про професії, обговорення шкільних радіопередач про професії, обговорення телепередач із профорієнтаційної тематикою, організації вікторини «Хто знає найбільшу кількість професій (визначеної галузі промисловості чи сільського господарства)».

Робота учителів-предметників, спрямована на розширення і поглиблення інтересів учнів, систематично супроводжується виявленням і фіксацією їхніх інтересів і схильностей, на підставі чого їм даються поради про доцільність вибору того чи іншого факультативу, кружка.

На третьому, останньому етапі підготовки учнів до вибору професії (у старших класах) планування профорієнтаційної роботи має специфіку, зумовлену завданнями, що стоять перед нею. На цьому етапі також плануються заходи, спрямовані на формування в учнів психологічної готовності до праці, розширення їхніх знань про світ праці. Одержавши визначений багаж знань на попередніх етапах, старшокласники психологічно готові до сприйняття більш складного інформаційного матеріалу про вибір професії. У цей період їм може бути запропонований для вивчення короткий курс про основи вибору професії. Заплановані профінформаційні заходи будуються таким чином, щоб у їхньому процесі здійснювався глибокий соціально-економічний і психологічний аналіз професій. Якісно більш високий рівень професійної інформації на цьому етапі сприяє тому, що старшокласники, засвоюючи її, у той же час опановують спосіб самостійного аналізу професій і застосовують його при ознайомленні з новими професіями.

Планування профорієнтаційної роботи зі старшокласниками передбачає вже не тільки проведення заходів щодо розширення їхніх знань про світ праці і розвитку пізнавальних інтересів, але і таких форм роботи, що спрямовані на формування, поглиблення, закріплення існуючих інтересів до окремих сфер праці, професій.

У плануванні профконсультаційної роботи на цьому етапі роботи провідне місце повинне бути відведене вивченню і фіксації вчителем індивідуальних особливостей учнів, з огляду на які, учитель зможе дати пораду школяреві про вибір напрямку його майбутньої діяльності. Велика увага в

плануванні на цьому етапі повинне бути відведено роботі з батьками учнів, шкільним лікарем, бібліотекарем і іншими учасниками цього великого комплексу, включеного в підготовку школярів до професійного самовизначення.

Дирекція і шкільна профорієнтаційна комісія складають загальношкільний план профорієнтаційної роботи; на його основі планують свою роботу в цій області усі ланки колективу: учителі-предметники, класні керівники, батьківський комітет, шкільний лікар, бібліотекар, військовий керівник школи. Сплановані профорієнтаційні заходи здійснюються як у системі загальношкільних заходів (вечора, диспути, збори, зустрічі з фахівцями), так і в роботі класних керівників у спеціально відведені години для виховної роботи з учнями класу. Система, що рекомендується, профорієнтаційної роботи школи найбільше повно може бути реалізована через факультатив по вивченню основ вибору професії.

Нижче приводяться рекомендації по складанню шкільного плану профорієнтаційної роботи і планів такої роботи названих ланок школи. Ці рекомендації даються на підставі аналізу й узагальнення досвіду планування профорієнтаційної роботи в ряді шкіл України

Планування загальношкільних профорієнтаційних заходів директором школи і шкільної профорієнтаційної комісією

А. Робота з педагогічним колективом

1. Провести нараду педагогічного колективу на тему «Завдання, зміст і форми профорієнтаційної роботи в школі в поточному навчальному році».

2. Обговорити характер участі різних ланок шкільного колективу в профорієнтаційній роботі, налагодити їхній систематичний взаємозв'язок і взаємодію.

3. Ознайомити вчителів з потребами підприємств свого району в кадрах і можливостями працевлаштування на них випускників шкіл у поточному році відповідно до даних центру зайнятості.

4. Провести цикл занять з педагогічним колективом по ознайомленню його зі змістом, формами і методами профінформаційної і профконсультаційної роботи в школі.

5. Разом із класними керівниками розробити план загальношкільних заходів профорієнтаційного характеру, проведених за участю представників підприємств, навчальних закладів району, міста.

6. Направляти і контролювати проведення профорієнтаційних заходів, запланованих методоб'єднаннями, класними керівниками, громадськими організаціями, бібліотекою школи, батьківським комітетом, лікарем школи, військовим керівником.

7. Контролювати ведення обліку працевлаштування і вступ в навчальні заклади випускників школи.

8. Ефективно використовувати кабінет чи куточок профорієнтації, контролювати якість експонуваних у ньому матеріалів, стежити за їх відновленням.

Б. Профінформаційна робота

1. Сприяти організації і проведенню різних заходів профінформаційного характеру: диспутів, професіографічних зустрічей з фахівцями, професіографічних досліджень, професіографічних екскурсій і т.д. Направляти дані заходи на виховання в учнів позитивного відношення і стійких інтересів до професій сфери матеріального виробництва, сфери обслуговування, до військових професій.

2. Стежити за систематичним висвітленням різних галузей праці і масових професій у школі засобами кіно, радіо, стінних газет.

3. Допомогати шкільній бібліотеці в комплектуванні літератури, що має профорієнтаційну спрямованість. Контролювати систематичність виставок книг у бібліотеці, що знайомлять учнів з різними галузями праці.

4. Вести роботу з батьківським комітетом школи по залученню його до організації і проведення профінформаційних заходів.

В. Профконсультаційна робота

1. Організувати вивчення інтересів і професійних намірів учнів (шляхом анкетування, написання творів, бесід з учнями).

2. Контролювати роботу з залучення учнів до участі в олімпіадах, гуртках, факультативних заняттях, бригадах по професіях для виявлення і розвитку їхніх інтересів, нахилів, здібностей.

3. Контролювати роботу методоб'єднань по озброєнню вчителів методикою вивчення інтересів, здібностей учнів.

4. Контролювати систематичність вивчення психологами, класними керівниками інтересів, нахилів, здібностей учнів, а також фіксування результатів цього вивчення.

5. Контролювати взаємозв'язок і взаємодія класних керівників, шкільного лікаря, психолога, бібліотекаря у вивченні особистості і стану здоров'я учнів і проведенні ними консультаційних бесід з питань вибору професії учнями.

6. Здійснювати контроль за якістю складання характеристик учнів випускних класів.

Планування профорієнтаційних заходів методичними об'єднаннями школи

Доцільно планувати наступні напрямки профорієнтаційної роботи методоб'єднань:

1. Обговорити питання про проведення учителями-предметниками профінформаційної роботи з учнями на уроках. Обговорити теми, при вивченні яких можливо і доцільне включення профінформаційного матеріалу. Виділити галузі господарства і професії, з якими варто ознайомити учнів у процесі вивчення програмного матеріалу. Обговорити і вибрати оптимальні (у

залежності від специфіки досліджуваного навчального матеріалу) форми подачі профінформаційного матеріалу. Обговорити питання про необхідність озброєння учнів (у процесі подачі їм профінформаційного матеріалу) способом пізнання професій при самостійному їхньому вивченні.

2. Обговорити питання про проведення вчителями-предметниками роботи профконсультаційного характеру: вивчення інтересів, схильностей і здібностей учнів; бесіди з учнями про їхній професійний наміри, про доцільність вибору учнями тієї чи іншої професії при його рівні знань і здібностей до даного предмета.

3. Періодично заслуховувати й обговорювати повідомлення вчителів про методи і прийоми вивчення інтересів схильностей і здібностей учнів у профорієнтаційних цілях.

4. Обговорити питання про форми індивідуальної роботи з учнями (на уроках, у гуртках, за індивідуальним планом учнів) з метою формування в них інтересів і схильностей до досліджуваного предмета і зв'язаним з ним професіям.

5. Обговорити питання про підбір профорієнтаційних матеріалів для оформлення навчальних кабінетів.

6. Періодично присвячувати засідання методоб'єднань обміну досвідом учителів з питань проведення ними профорієнтаційної роботи з гуртків планують заходи профорієнтаційного характеру, ґрунтуючись на приведеному вище плані методичного об'єднання.

Планування профорієнтаційної роботи класними керівниками

1. Залучити учнів до вивчення факультативного курсу «Основи вибору професій», якщо такого факультативу в школі немає, провести цикл бесід з учнями про вибір професії.

2. Знайомити учнів з різними галузями господарства й окремих професій, у тому числі з професіями району. (У планах класного керівника повинні бути визначені форми ознайомлення учнів із професіями, найбільш доцільними в кожному конкретному випадку).

3. Допомогти учнем установити міцний контакт з одним з підприємств району. Укласти змагання з цехом (відділом) підприємства, організувати зустрічі профорієнтаційного характеру з кращими працівниками підприємства.

4. Вивчати і систематично фіксувати результати вивчення інтересів, нахилів і здібностей учнів класу. Отримані дані відбити в характеристиках учнів з рекомендацією вибору сфери чи діяльності професії.

5. Залучати учнів до участі в роботі гуртків, факультативів, олімпіад і т.д. відповідно до їх інтересів і нахилів.

6. З учителями-предметниками, бібліотекарем, психологом і лікарем школи обговорити спрямованість інтересів, нахилів, стан здоров'я кожного учня у світлі майбутнього вибору професії. Забезпечити учням (у разі потреби) лікарську консультацію в зв'язку з вибором професії.

7. В індивідуальних бесідах з батьками й учнями обговорити можливу сферу майбутньої діяльності учня, намітити міри для формування необхідних властивостей особистості, психологічних якостей.

8. Організувати участь учнів класу в загальношкільних заходах профорієнтаційного характеру – читацьких конференціях, диспутах, вечорах, переглядах кінофільмів про професії, випуски стінних газет, радіопередачах.

Планування профорієнтаційної роботи учителями-предметниками

1. Виділити в програмному матеріалі теми, у зміст яких доцільно включити профінформаційний матеріал.

2. Визначити форми подачі профінформаційного матеріалу, найбільш відповідному змісту тієї чи іншої теми. Продумати підбор відповідного наочного приладдя, кіно-, відеоматеріала.

3. Вивчити літературу про області господарства й основних професій, зв'язаних із програмним матеріалом по даному предметі.

4. У процесі проведення уроків вивчати інтереси і схильності учнів, фіксувати результати, обговорювати їх із учнями і класними керівниками.

5. Регулярно проводити індивідуальну роботу з учнями з метою формування в них інтересів і схильностей до досліджуваного предмета і зв'язаним з ним професіям.

6. У шкільному кабінеті профорієнтації систематично поновляти наочні матеріали по професіях, пов'язані з вивченням даного предмета.

7. Поглиблювати свої знання в області психології особистості школяра і методів її вивчення.

Планування профорієнтаційної роботи шкільної бібліотеки

У плані роботи бібліотеки повинна бути сформульована визначена система заходів, що відбиває її участь у профорієнтаційній роботі школи. Доцільно планувати такі напрямки роботи бібліотеки:

1. Підбор і комплектування літератури з профорієнтаційної спрямованістю.

2. Пропагування літератури, що допомагає учням у виборі професії (цикл тематичних виставок літератури).

4. Вивчення читацьких і професійних інтересів учнів. Участь у загальношкільних і класних заходах профорієнтаційного характеру.

5. Надання допомоги класним керівникам і учителям-предметникам у підборі літератури профорієнтаційного характеру; спільна робота з ними по вивченню і формуванню професійних інтересів у школярів.

Планування профорієнтаційної роботи шкільного лікаря

Оскільки головна мета медичного аспекту профорієнтації – допомогти учнем врахувати стан свого здоров'я при виборі професії, план профорієнтаційної роботи шкільного лікаря повинен включати заходи, спрямовані на виконання цієї мети.

Можна виділити наступні напрямки роботи шкільного лікаря в профорієнтації:

1. Просвітницька робота з медичних питань вибору професії серед:

- а) педагогічного колективу;
- б) учнів (починаючи з 6 класу);
- в) батьків учнів.

2. Поглиблений огляд учнів, виявлення учнів, що потребують лікарської профконсультації (з відхиленнями в стані здоров'я, що можуть перешкоджати оволодінню тією чи іншою професією).

Цей напрямок роботи лікаря припускає застосування методів для визначення поля зору і бінокулярного зору, обстеження смакових, нюхових, дотикальних відчуттів, вестибулярної стійкості і т.д. Школярів, що мають відхилення в стані здоров'я і не вибрали ще професії, лікар попереджає про небажаність вибору діяльності, протипоказаної їм по стані здоров'я. Разом з тим цим учням повідомляються необхідні відомості про сфери праці або професії, що відповідають їм за медичними показниками.

З учнями, що зробили вже професійний вибір, що не відповідає їх стану здоров'я, проводиться робота з їх переорієнтації. Своєчасне включення лікаря в профконсультаційну роботу (бажано її починати з учнями 7 класу) значною мірою дозволяє уникнути необхідності в переорієнтації учнів і формувати із самого початку їхні професійні наміри відповідно до стану здоров'я.

3. Систематична індивідуальна консультація класних керівників щодо конкретних учнів з відхиленнями в стані здоров'я, що обмежують їхню придатність до визначених професій; указівка сфер праці, бажаних і протипоказаних учням.

4. Спільні заходи шкільного лікаря, психолога, вчителів і батьків учнів, спрямовані на формування професійних намірів учнів відповідно до їхнього стану здоров'я, психофізіологічних особливостей, а також потреб ринку праці в кадрах.

Планування профорієнтаційної роботи батьківського комітету школи

Активним помічником школи в проведенні профорієнтаційної роботи можуть стати батьки учнів. Однак питання вибору професії настільки складне, що не тільки старшокласники, але і їхні батьки не завжди можуть правильно розібратися в ньому. Тому перед школою виникає задача зробити батьків своїми діючими помічниками в підготовці учнів до свідомого вибору професії. Для цього варто прийняти ряд заходів для освіти батьків у питаннях професійного самовизначення особистості, ознайомити їх з найважливішими факторами, що сприяють правильному вибору професії. З батьками ведеться також робота із залучення їх до активної участі в проведенні різних заходів профорієнтаційного характеру.

Для організації профорієнтаційної роботи з учнями і батьками необхідно виділити в складі батьківського комітету школи і класних батьківських комітетів відповідальну за неї особу. Планування роботи батьківського

комітету повинне відбити його участь у профорієнтаційній роботі школи по названих вище напрямках:

1. Організувати цикл бесід з батьками по основних питаннях проблеми свідомого вибору професії: «Правильний вибір професії і його значення для держави й особистості», «Роль знань про світ праці і потреби ринку праці в кадрах у професійному самовизначенні», «Шляху одержання професійної підготовки», «Інтереси, схильності, здібності, стан здоров'я і їхній облік при підготовці дітей до вибору професії», «Трудове виховання дітей у родині – важливий фактор їх підготовки до правильного вибору професії».

2. Провести анкетування батьків з метою виявлення відносин до вибору професії їхніми дітьми.

3. Залучити батьків до участі в роботі батьківського лекторію в школі як доповідачів по профорієнтаційній тематиці.

4. Залучити батьків до участі в оформленні шкільного кабінету профорієнтації.

5. Підготувати і провести зустрічі учнів з передовиками виробництва з числа батьків.

6. Провести конференцію для учнів за участю батьків з питань орієнтації учнів на масові виробничі професії і професії сфери обслуговування.

7. Скласти графік профорієнтаційних екскурсій на підприємства і навчальні заклади, де працюють батьки, залучаючи їх до участі в організації і проведенні цих екскурсій.

8. Увести до складу комісії з працевлаштування для зв'язку з підприємствами двох-трьох членів батьківського комітету з числа відповідальних за профорієнтаційну роботу.

Планування профорієнтаційних заходів учителем захисту Вітчизни

У плані роботи оцільно передбачити наступні заходи профорієнтаційного характеру:

1. Знайомити учнів з військовими професіями. Використовувати з цією метою різні форми профінформації: зустрічі з військовими фахівцями, екскурсії, диспути й ін., а також усі види навчальних занять (на уроках, у гуртках і т.п.). Установити тісні контакти з командуванням військових частин, залучати до участі в профорієнтаційних заходах офіцерів і курсантів, а також колишніх випускників школи, що служать у військах України. Залучати учнів до організації і проведення зазначених заходів, до підготовки доповідей, повідомлень про різні військові професії, до систематичного відновлення матеріалів стенда «Офіцер – професія героїчна».

2. Вивчати інтереси учнів, виявляти нахили до військової діяльності, формувати стійкі інтереси до військових професій. Разом із класним керівником, батьками учнів, бібліотекарем, лікарем проводити індивідуальну роботу з учнями, що мають намір обрати військові професії.

Слід зазначити, що приведені вище рекомендації з планування профорієнтаційної роботи школи не слід розглядати як безумовний зразок для

копіювання. За основу варто прийняти загальні принципи планування й основні форми профорієнтаційної роботи. Зміст же профорієнтаційних заходів може мінятися в залежності від потреб у кадрах району, міста, села і ряду інших умов.

Оформлення профорієнтаційних кабінетів і куточків

1. Вимоги до оформлення матеріалів

Від змісту й оформлення матеріалів багато в чому залежить ефективність їхнього педагогічного впливу на учнів.

Куточок або кабінет повинен бути красиво оформлений. Важливо знайти міру в підборі і використанні виразних засобів при оформленні кабінетів і куточків професійної орієнтації. Ефективність виховного впливу експозиційного матеріалу на учнів – головний критерій у виборі засобів його оформлення.

Говорячи про недоліки в оформленні профорієнтаційного кабінету (куточка), виходимо з психолого-педагогічних вимог до наочних матеріалів. Відомо, що сила виховного впливу наочної агітації залежить як від змісту, так і від художнього втілення. Тому вимоги до оформлення кабінетів можна підрозділити на 1) вимоги до змісту і 2) вимоги до художнього оформлення.

1. Вимоги до змісту:

- а) кабінет повинен відповідати своїм задачам;
- б) його варто оформляти за єдиним планом, дотримуючи при цьому єдність змісту і форми;
- в) матеріали повинні бути повними по змісту, відповідати на питання, які цікавлять учнів, логічними, грамотно написаними, мати не тільки інформаційний, але і виховний характер.

2. Вимоги до художнього оформлення:

- а) дотримання міри в яскравості фарб;
- б) заголовки до посібників повинні бути виразними, короткими, виконані простим і чітким шрифтом.

Ілюстрації і малюнки роблять експонати цікавими, допомагають глибше розкрити зміст поміщеного матеріалу. Їх важливо правильно розмістити.

Фотографії працівників виробництва повинні бути сюжетними і супроводжуватися відповідними анотаціями.

Плакати різноманітять кабінет, їм властива емоційна виразність, вони легко і швидко сприймаються. По своєму змісту вони повинні відповідати тематиці матеріалу, який виставлений;

в) розміщаються наочні матеріали у зручних для читання і добре освітлених місцях. Періодично, у встановлений термін експозицію слід змінювати.

2. Оформлення кабінету (куточка)

Розташування стендів, фотомонтажів, плакатів у кабінеті варто добре продумати. Експонуємий матеріал потрібно розмістити так, щоб його було зручно дивитися і читати.

Корисно організувати експозицію, що складається з наступних розділів:

1. Основні галузі господарства.
2. Підприємства (організації) даного економічного району.
3. Економіка і вибір професії.
4. Куди піти учитися?
5. Книжкові вітрини.

Тему «Галузі господарства» краще оформити на трьох стендах («Виробництво», «Наука і культура», «Сфера обслуговування»). Спочатку наводяться загальні відомості про кожну сферу діяльності, а саме:

- 1) Роль і значення сфери діяльності в структурі господарства.
- 2) Галузі, що входять у дану сферу діяльності.
- 3) Характер і зміст професій даної сфери.
- 4) Використання досягнень науково-технічного прогресу.
- 5) Перспективи розвитку даної сфери діяльності.
- 6) Потреба в кадрах на сучасному етапі й у майбутньому.

Стенд «Підприємства (організації) даного економічного району» потрібно мати в кожному кабінеті (куточку) профорієнтації. Ці стенди можуть містити таку інформацію:

1. Загальні відомості про підприємство (організацію); продукцію, що воно виробляє, робітники яких професій працюють на цьому підприємстві.

2. Зміст і умови праці основних професій, вимоги до психофізіологічних якостей людини.

3. Економічна характеристика професій: оплата праці, заохочення в зв'язку з кількістю і якістю продукції, яка виготовляється.

4. Перспективи професійного росту шляхом підвищення кваліфікації працівників, терміни, шляхи, можливості освоєння різних професій, можливості суміщення роботи і навчання.

5. Інформація про вакантні місця на підприємстві, можливості працевлаштування.

6. Використання передових методів праці, творчих моментів в праці.

7. Пільги, установлені трудовим законодавством, житлові умови, побут робітників.

Стенд «Економіка і вибір професії» повинен викликати в учнів серйозні роздуми про важливість правильного вибору професії.

У ньому можна розповісти про витрати держави на навчання молодого робітника в професійно-технічному училищі, студента – у навчальних закладах різних рівнів акредитації, молодого фахівця – в аспірантурі. Далі варто показати, які наслідки правильного і неправильного вибору професії, як вони відбиваються на економіці нашої країни.

Правильний вибір професії дає економічний ефект: скорочення навчання, зниження плинності кадрів, зменшення аварійності, підвищення продуктивності праці і якості продукції. Праця, що відповідає здібностям особистості, як правило, дає не тільки позитивні економічні результати, але і

внутрішньо збагачує людину, підвищує рівень її моральної і цивільної свідомості

Зміст стендів доповнюють малюнки й ілюстрації. Оформлення може бути різним, але переконливо показує наслідки вдалого і невдалого вибору професії.

У розділі «Куди піти учитися» найкраще помістити карту-стенд «Спеціальні і вищі навчальні заклади» (області або України). Такі карти наочно показують розташування навчальних закладів різних форм власності і акредитування. Аналогічно можна виготовити карту-стенд «Професійно-технічні училища» (району, області). Поруч з картою-стендом бажано розмістити правила й умови прийому до навчальних закладів. Можна організувати ще одну вітрину, у якій би знайшли місце методичні матеріали по проведенню бесід, вечорів, конференцій, диспутів, екскурсій.

Методичні матеріали нададуть велику допомогу вчителям, класним керівникам і учням. Це газетні і журнальні статті, що розповідають про досвід роботи по профорієнтації учнів у школах країни. У книжкових вітринах міститься список літератури попрофорієнтаційної тематиці. Складає його шкільний бібліотекар.

Значна частина матеріалів кабінету або куточка профорієнтації виготовляється силами учнів. Роботу з виготовлення наочних матеріалів варто організувати так, щоб ці матеріали з'являлися у виді результатів проведення профінформаційних уроків, професіографічних досліджень, зустрічей, екскурсій. Мова йде про оформлення спеціальних змінних стендів професіографічного змісту, профорієнтаційних газет, фотомонтажів, альбомів, буклетів. У процесі виготовлення наочних матеріалів в учнів не тільки закріплюються знання про професії, але і виховується почуття відповідальності за доручену справу, організованість, розвиваються естетичний смак і акуратність.

Форми профорієнтаційної роботи з батьками

В організації й проведенні профорієнтаційних заходів класному керівникові велику допомогу можуть подати батьки. Готуючи їх до участі в тому чи іншому профорієнтаційному заході, представник школи повинен керуватися основними психолого-педагогічними засадами, які лежать в основі всієї профорієнтаційної роботи з молоддю, і враховувати специфіку конкретного заходу.

Організовуючи зустріч батька-спеціаліста з учнями, вчитель, по-перше, повинен враховувати потребу в кадрах, специфіку свого мікрорайону, популярність тих чи інших професій. По-друге, така зустріч стосується принципів складання профорієнтаційної характеристики професії.

На думку науковців, профорієнтаційна характеристика професії повинна бути популярною, оскільки вона розрахована на молодь, яка не має досвіду в цій галузі діяльності. У такій характеристиці потрібно широко використовувати аналогічні приклади як з навчального досвіду загальноосвітньої школи, так і з життєвих спостережень: показувати, які нахили та здібності допомагають у

виконанні виробничих операцій, а також розкривати умови виробничої діяльності, що можуть впливати на здоров'я працівника, і такі результати діяльності, які мають певне соціальне значення і викликають особистий інтерес.

У методичному аспекті зустріч представника професії з учнями слід розглядати як одну з форм уроку-бесіди. Такий урок має багато спільного з будь-яким іншим уроком, успіх його залежить від тих самих чинників, що й успіх будь-якого уроку.

Водночас профорієнтаційна бесіда має й свої особливості. Адже метою пізнавальних зусиль учнів є розв'язання не навчальних завдань із підручника, а конкретних життєвих проблем, важливих – як для суспільства, так і для самої особистості.

Слід виділити ще одну важливу особливість профорієнтаційної бесіди спеціаліста з учнями, а саме: її професіографічний характер. Такий підхід до організації профінформаційних заходів не випадковий. Професіограма – це опис вимог професії до психофізіологічних особливостей людини, який ґрунтується на аналізі змісту професійної діяльності. Отже, крім соціально-економічного й технологічного аспектів професійної діяльності, спеціаліст обов'язково повинен розповісти про психофізіологічні особливості та якості, які сприяють високій продуктивності праці, забезпечують задоволення від неї тощо. У процесі бесіди він має також пояснити, чому йому подобається професія, як йому вдається домогтися високої продуктивності праці, чому не всі працівники можуть успішно справитися із трудовим завданням.

Повнота і об'єктивність такої інформації сприяє формуванню в учнів правильного уявлення про ту чи іншу професію, про її привабливі сторони і можливі труднощі, творчі моменти діяльності, про шляхи подолання труднощів і т. д. Учні переконуються, що від інтересів, здібностей, фізичних можливостей людини залежать її успіхи в професійній діяльності.

Отже, готуючи спеціаліста до зустрічі з учнями, вчитель повинен:

а) розкрити перед спеціалістом загальну мету й конкретні завдання його бесіди;

б) обговорити з ним план розповіді про професію, виділивши основні питання;

в) допомогти йому дібрати Інформаційний матеріал відповідно до завдань уроку і сформулювати запитання в проблемній формі з метою активізації пізнавальної діяльності учнів;

г) обговорити й допомогти дібрати наочні посібники чи ілюстративний матеріал, якщо такий є;

д) порекомендувати літературу з питань профорієнтації.

Розкриваючи зміст професії, спеціаліст повинен висвітлити такі питання.

Загальні відомості про професію:

- історія виникнення професії;

- зміни, що відбулися у професійній діяльності з розвитком науково-технічного прогресу;

- соціально-економічне значення професії в господарстві;

- перспективи розвитку професії;
- поділ професії на спеціальності.

1. Характеристика процесу праці: сфера діяльності і вид праці (матеріальне виробництво, сфера обслуговування, сфера інтелектуальної праці, праця в індивідуальному виробництві, праця в серійному виробництві, праця ручна, механізована, керування автоматами і т. д.); продукція, знаряддя праці; основні виробничі операції і професійні обов'язки, робоче місце; робоча поза; види труднощів, помилок, аварій з вини працівника; організація праці (робота індивідуальна чи в колективі, виконавча чи керівна).

2. Санітарно-гігієнічні умови праці: мікрокліматичні умови праці (робота в приміщенні чи на повітрі, забрудненість повітря, шум, вібрація, освітлення, температура); режим праці (змінність, заданий чи вільний темп праці, монотонність); можливість виробничих травм, профзахворювання; медичні протипоказання.

3. Психофізіологічні вимоги професії до працівника:

а) вимоги до різних видів сприймання: точність і гострота зору, слуху; точність дотикових і моторних відчуттів і сприймань; рівновага тощо;

б) вимоги до моторних дій: сила, точність, швидкість їх, координація рухів, швидкість реакції;

в) вимоги до інтелектуальних даних; особливості уваги (стійкість, зосередженість, розподіл і переключення, обсяг уваги, довільна чи мимовільна увага переважає і т.

д.); особливості пам'яті (механічна, смислова, переважає процес упізнавання, точне відтворення, складне впізнавання, швидкість запам'ятовування, пам'ять довготривала, короткочасна); спостереження в професійній діяльності; мислення (репродуктивне чи творче, образне чи словесно-логічне, оперативне мислення – розв'язання оперативних завдань, планування і контроль, теоретичне мислення);

г) вимоги до емоційно-вольових якостей людини: самовладання при дії сильних несподіваних подразників і в напружених ситуаціях; витривалість (психічна і фізична); врівноваженість (спокійні стосунки з людьми, стриманість, зібраність, спокійний характер); рішучість, наполегливість, упевненість у собі, здатність до ризику;

д) вимоги до ділових якостей: ініціативність, допитливість, енергійність, самостійність, організованість, працьовитість, дисциплінованість, відповідальність, принциповість, правильна самооцінка;

е) вимоги до моральних якостей: чесність, справедливість, тактовність, чуйність, доброзичливість, колективізм

5 Вимоги до професійної підготовки: вимоги до загальноосвітньої і спеціальної підготовки; характеристика навчального закладу та умови вступу; зв'язок професійної підготовки з навчальною і трудовою діяльністю в школі;

тривалість навчання і рівень можливої кваліфікації; перспективи професійного росту.

З кожного пункту плану спеціаліст вибирає те, що є характерним для його професії, доповнює бесіду спостереженнями, практичними знаннями, конкретними прикладами, ілюструє наочною (продукція, матеріали, креслення, знаряддя праці та ін.).

Важливою формою профорієнтаційної роботи є екскурсії учнів на виробництво, де працюють їхні батьки. Як відомо, екскурсія лише тоді дає потрібний ефект, коли вона має профорієнтаційну спрямованість, яка може бути досягнута висвітленням ряду питань. Такими питаннями, зокрема, є:

- а) структура виробничого підприємства;
- б) провідні професії виробничих цехів, питома вага цих професій на підприємстві, розкриття їх змісту та вимог до стану здоров'я та психічних особливостей фахівця;
- в) технічне обладнання цехів;
- г) умови та організація професійної діяльності; д) професійні навчальні заклади, де набувають ці професії.

Корисною може бути також екскурсія до професійного навчального закладу, яку рекомендується проводити за таким планом:

1. Для якої галузі господарства і яких спеціалістів готує даний навчальний заклад.
2. Зміст діяльності фахівців.
3. Умови і характер роботи.
4. Вимоги до здоров'я і здібностей фахівця.
5. Зміст і характер навчання та виробничої практики в навчальному закладі.
6. Строки навчання.
7. Обладнання лабораторій і майстерень.
8. Матеріальні умови студентів (стипендія, гуртожиток, пільги).
9. Правила та умови вступу.
10. Працевлаштування.

Щоб екскурсія дала бажані наслідки, варто поставити перед учнями певну мету і визначити завдання (скласти письмово звіт, висвітлити відповідний пункт плану тощо).

Важливою формою роботи школи з батьками є батьківські збори та конференції, на яких батьки діляться досвідом виховання своїх старших дітей.

Великий інтерес викликають також виставки-конкурси результатів спільної праці батьків і дітей (вирощений урожай, зразки технічної творчості, майстрування, вироби з різних матеріалів, рукоділля, кулінарні вироби та ін.).

Позитивні наслідки дають індивідуальні та групові консультації для батьків, на яких представники різних професій (лікарі, педагоги, економісти) докладно висвітлюють соціально-економічні, медичні та психолого-педагогічні питання підготовки дітей до вибору майбутнього трудового шляху.

Специфіка індивідуальної роботи з батьками залежить від того, до якої категорії належить кожна конкретна сім'я. Школа повинна цікавитися духовним життям сім'ї кожного учня і, залежно від характеру стосунків між її членами, вибирати форми індивідуальної роботи з батьками.

Порушення нормального духовного життя сім'ї, стосунків між її членами найглибше зачіпає душу дитини, спричиняється до різних переживань, порушує її психічну рівновагу. І кінець кінцем дитина стає байдужою і до навчання, і до праці, погано піддається позитивному впливові школи.

У кожній школі є певна кількість учнів, які виховуються без батька. Особливої уваги потребують хлопці і насамперед ті, хто не бере участі у фізичній праці. Хто і як буде виховувати у них якості, необхідні для виконання «чоловічої» роботи, орієнтувати на чоловічі професії?

Є сім'ї, які виховують неправильне ставлення до праці: орієнтують своїх дітей лише на розумову працю, старанно оберігають їх від фізичної роботи, виховують презирство до неї; формують ставлення до праці як до засобу задоволення матеріальних потреб людини, а не як до першої життєвої потреби.

Виявлення у тій чи іншій сім'ї неправильного ставлення до праці спонукає школу до активних дій у таких напрямках:

- а) діяти безпосередньо на учня;
- б) діяти на батьків, пояснюючи їм, у чому саме вони помиляються;
- в) спрямовувати проти таких батьків громадську думку.

Індивідуальна робота з батьками часом зумовлюється особливостями розвитку дитини. Виділяють різні категорії дітей:

а) діти з відхиленнями від норми у своєму фізичному розвитку, в стані здоров'я, а також діти, у яких є протипоказання до вибору тієї чи іншої виробничої спеціальності;

б) діти з відставанням у формуванні певних морально-вольових рис, потрібних для успішної практичної діяльності (пасивні, схильні значно перебільшувати очікувані труднощі, неорганізовані, недисципліновані тощо);

в) діти, у яких формується неправильна життєва позиція, намагання уникнути праці, зневага до фізичної праці, до людей, які займаються нею.

Кожний такий випадок потребує своєрідного підходу для його розв'язання, великого такту й чуйності, доброї обізнаності вчителя із сімейними обставинами.

Індивідуальні консультації з батьками вимагають також від класного керівника спеціальних знань з питань сімейного виховання, професійної інформації і психології учня.

Робота школи з батьками – це відповідальна і складна справа. Вона є складовою частиною всієї системи профорієнтаційної роботи в школі. Ефективність її проведення великою мірою визначає успішність розв'язання проблеми підготовки молоді до свідомого вибору трудового шляху.

Робота з батьками повинна мати певну систему. Доцільно проводити її за такими двома напрямками:

1) психолого-педагогічна освіта батьків з основних питань профорієнтації молоді;

2) консультаційна робота з батьками.

Заходи, що стосуються першого з цих напрямків, можна проводити у формі бесід на батьківському лекторії, зборах, конференціях та ін. Тут слід виділити тематику, спрямовану на:

а) розкриття загальних питань проблеми вибору професії, ознайомлення батьків із структурою господарства, з основними групами професій та їх вимогами до спеціалістів, а також з формами професійної підготовки;

б) висвітлення індивідуальних особливостей дитини, врахування яких є необхідною умовою правильного вибору професії (інтереси, нахили, темперамент; здібності, стан здоров'я).

Напрямок, який стосується консультаційної роботи з батьками, передбачає:

а) залучення батьків до участі в шкільних профорієнтаційних заходах;

б) індивідуальні консультації для батьків, у яких виникають труднощі у вихованні дітей в сім'ї.

Серйозне та вдумливе ставлення дорослих до питання вибору професії дітьми позитивно впливає, на їх виховання, пробуджує в них інтерес до праці, прагнення вибрати професію до душі, стати майстром своєї справи, повноцінним і щасливим громадянином. Уся робота школи з батьками повинна спрямовуватися на встановлення єдності виховного впливу сім'ї і школи. Без такої єдності школа ніколи не зможе виконати поставлених перед нею завдань.

Відомості про авторів

Берлюта Оксана Вікторівна, соціальний педагог Миронівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №3 Миронівського району.

Броварець Ольга Миколаївна, вчитель географії та біології Броварської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1.

Бугаєнко Ірина Миколаївна, практичний психолог Погребська загальноосвітньої школи I-III ступенів Броварського району.

Бондар Катерина Сергіївна, практичний психолог Броварського навчально-виховного об'єднання Броварської міської ради.

Гажала Олена Анатоліївна, заступник директора з навчально-виховної роботи Броварського навчально-виховного об'єднання Броварської міської ради.

Журбас Світлана Олександрівна, педагог-організатор Літківської загальноосвітньої школи I-III ступенів Броварського району.

Кисіль Світлана Володимирівна, методист з профорієнтаційної роботи Броварського навчально-виховного об'єднання Броварської міської ради.

Левченко Наталія Володимирівна, заступник директора з навчально-виховної роботи Броварського навчально-виховного об'єднання Броварської міської ради.

Малюк Яна Вікторівна, педагог-організатор Руднянської загальноосвітньої школи I-III ступенів Броварського району.

Мельник Наталія Анатоліївна, практичний психолог Зеленьківської загальноосвітньої школи I-III ступенів Миронівського району.

Панченко Тетяна Леонідівна, кандидат психологічних наук, завідувач відділу практичної психології і соціальної роботи Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради «Академія неперервної освіти».

Пастушенко Оксана Іллівна, заступник директора з навчально-виховної роботи Броварської гімназії ім. С. Олійника.

Поплавська Вікторія Василівна, завідувач організаційно-масовим відділом Броварського навчально-виховного об'єднання Броварської міської ради.

Сліпкань Світлана Вікторівна, заступник директора з навчально-виробничої роботи Броварського навчально-виховного об'єднання Броварської міської ради.

Ступенко Оксана Володимирівна, практичний психолог Броварського навчально-виховного комплексу.

Фень Тетяна Василівна, соціальний педагог КЗ «Броварської районної вечірньої загальноосвітньої школи II-III ступенів із заочною формою навчання Броварського району Київської області».

Шульга Оксана Борисівна, заступник директора з навчально-виховної роботи Войківського навчально-виховного комплексу «загальноосвітньої школи I-III ступенів – дитячий садок» Згурівської райдержадміністрації.